

VIROLAISET SUOMEN OPPIJOINA:

**Virolaisten suomen kielen opiskelijoiden monikon
genetiivin ja monikon illatiivin muodostamisen
taidot**

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopistossa
maaliskuussa 2006

Eira Lammio

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
LAMMIO, EIRA: Virolaiset suomen oppijoina: Virolaisten suomen kielen
opiskelijoiden monikon genetiivin ja monikon illatiivin muodostamisen taidot
Pro gradu -tutkielma, 87 s., 6 liites.
Suomen kieli
Maaliskuu 2006

Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka virolaiset suomen kielen opiskelijat osaavat muodostaa suomen monikon genetiivi- ja illatiivimuotoja. Edelleen tutkielmassa selvitetään, kuinka paljon eri taivutustyyppien sanojen kyseisten sijamuotojen taivutuksessa esiintyy virheitä, minkä tyyppisiä nämä virheet ovat ja johtuvatko ne mahdollisesti virolaisten äidinkielen vaikutuksesta.

Aineisto koostuu kahdesta taivutustestistä, lomakkeista A ja B, joiden taivutettavat sanat on koottu eri taivutustyypeistä. Kummassakin lomakkeessa on sanoja neljästä eri taivutustyyppistä ja B-lomakkeeseen sisältyy myös kolme epäsanaa. Lomakkeisiin vastasi Tallinnan sekä Tarton yliopiston opiskelijoita, jotka opiskelivat suomea joko pää- tai sivuaineenaan. Vastaajista ne, jotka olivat opiskelleet suomea vähemmän aikaa, vastasivat lomakkeeseen A, jonka testisanat oli valittu yleisimmistä taivutusryhmistä. Kauemmin opiskelleet vastasivat lomakkeeseen B, jonka testisanat oli valittu harvinaisemmista taivutusryhmistä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu suomi–viro-kontrastiivisuudesta, joka käsittää myös suomen ja viron kielten kehitysten vertailua. Viro–suomi-kontrastiivisuutta taustoittamaan käsitellään kontrastiivisuutta myös yleisellä tasolla kielentutkimuksen alana ja pohditaan sen roolia kielenopetuksessa. Lisäksi kielenoppimisen ja erityisesti taivutusparadigmojen oppimisen teorioita sovelletaan aineiston analyysissä.

Aineistosta huomattiin, että molempien sijamuotojen taivutuksessa tehtiin virheitä ja että monikon illatiivi oli monikon genetiiviä hankalampi taivuttaa. Taivuttamisessa esiintyneet virheet liittyivät sekä sanavartaloiden hallintaan että oikean sijapäätteen valintaan. Usein virheitä esiintyi saman sanan kohdalla sekä vartalossa että sijapäätteessä. Aineiston taivutustyypeistä hankalin on *-tAr-*loppuisten sanojen tyyppi.

Virolaisten opiskelijoiden äidinkieli vaikuttaa suomen oppimiseen, ja se näkyy myös aineistossa monikon genetiivin ja monikon illatiivin taivutuksen hallinnassa. Esimerkiksi juuri astevaihteluvirheet ovat selkeää äidinkielen vaikutusta: astevaihtelun piirissä olevien sanojen taivuttamisessa esiintyi virheitä muita sanoja enemmän.

Asiasanat: kontrastiivisuus, lähikieli, kielen oppiminen, morfologia, monikon genetiivi, monikon illatiivi, astevaihtelu

Sisältö

1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	1
1.2 AINEISTON HANKINTA.....	4
1.2.1 Testilomakkeet	4
1.2.2 Lomakkeisiin vastanneet.....	6
1.3 KESKEISET TERMIT.....	10
1.4 TUTKIMUKSEN KULKU JA TAVOITTEET	12
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	14
2.1 KONTRASTIIVINEN KIELENTUTKIMUS.....	14
2.1.1 Kontrastiivinen kielentutkimus opetuksen apuvälineeksi.....	15
2.1.2 Suomi ja viro kontrastiivisesta näkökulmasta.....	17
2.2 VIRO JA SUOMI KIELISUKULAISINA.....	18
2.2.1 Suomen ja viron kirjakielen vaiheet.....	20
2.2.2 Suomen ja viron nominien taivutusmuotojärjestelmät rinnakkain.....	23
2.2.3 Mikä erottaa suomen ja viron taivutusparadigmoja?	27
2.3 OPPIMISEN STRATEGIAT	30
2.3.1 Kielen oppiminen	30
2.3.2 Taivutusparadigmat ja niiden oppiminen.....	32
2.3.3 Miten äidinkieli vaikuttaa kielenoppimiseen?	36
2.3.4 Virolainen suomen kielen opiskelija.....	37
3 AINEISTON TAIVUTUSTYYPIT	40
4 MONIKON GENETIIVI.....	43
4.1 MONIKON GENETIIVIN LUONNE SUOMESSA JA VIROSSA.....	43
4.1.1 Monikon genetiivi suomessa.....	43
4.1.2 Monikon genetiivi virossa.....	44
4.2 MONIKON GENETIIVI TAIVUTUSTESTISSÄ	46
4.2.1 Lomake A taivutustyypeittäin	46
4.2.2 Lomake B taivutustyypeittäin	51
4.2.3 Kokoavaa tarkastelua monikon genetiivistä.....	57

5 MONIKON ILLATIIVI	61
5.1 MONIKON ILLATIIVIN LUONNE SUOMESSA JA VIROSSA.....	61
5.1.1 Monikon illatiivi suomessa	61
5.1.2 Monikon illatiivi virossa	62
5.2 MONIKON ILLATIIVI TAIVUTUSTESTISSÄ	63
5.2.1 Lomake A taivutustyypeittäin	63
5.2.2 Lomake B taivutustyypeittäin	68
5.2.3 Kokoavaa tarkastelua monikon illatiivista.....	74
6 PÄÄTÄNTÖ	77
LÄHTEET	84
LIITTEET	
1. Ankeetküsitus A	
2. Ankeetküsitus B	

1 JOHDANTO

Vaikka suomi onkin suuriin maailmankieliin verrattuna pieni ja käytössä suppealla alueella, on suomen opettaminen vieraana ja toisena kielenä tullut nykyään ajankohtaiseksi. Globalisoitumisen ja Euroopan unionin myötä Euroopan rajojen avautuminen on helpottanut ulkomaalaisten mahdollisuuksia tulla Suomeen töihin, asumaan ja elämään. Suomessa, etenkin pienemmissä kaupungeissa, on hankalaa pärjätä päivittäisissä tilanteissa ilman, että hallitsisi suomen kielen. Näin ollen suomea opetetaan enenevässä määrin niin Suomessa kuin Suomen rajojen ulkopuolella.

Lähtökohdat suomen kielen oppimiseen eivät ole samat kaikilla, jotka opiskelevat suomea vieraana tai toisena kielenä. Kielen oppiminen on hyvin yksilöllistä, ja onkin mahdotonta listata kaikkia niitä syitä, jotka kielen oppimista vauhdittavat tai estävät. Kuitenkin joitain yleistyksiä kielen oppimisesta on mahdollista tehdä. Tämän tutkielman kannalta keskeisin on oletus, jonka mukaan henkilön, jonka äidinkieli on typologiselta rakenteeltaan suomen kaltainen ja jonka oman maan kulttuuri on Suomen kulttuurin kanssa läheinen, on helpompi oppia suomen kieltä kuin kaukaisemman kielisukulaisen ja kulttuuriyhteisön jäsenen (Martin 1999: 168). Juuri lähikielisen kielenoppijan tilannetta tulen tarkastelemaan tässä tutkielmassani: pyrin selvittämään, millaisia ongelmia virolainen kielenoppija kohtaa suomen sijaituvuudesta oppiessaan.

1.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen taustaa

Seuraavassa on esitettyä tutkimuskysymykset numeroituina tekstin lomassa. Olen rajannut tutkielmani aiheeksi kahden sijamuodon, monikon genetiivin ja monikon illatiivin, muodostamisen taitojen kartoituksen virolaisilla suomenoppijoilla. Aineistoni avulla pyrin selvittämään, millaisia ovat kyseisten suomen kielen sijojen muodostamisen taidot. Taitoja selvitän seuraavien, analyysiin kuuluvien seikkojen kautta: 1) paljonko ja millaisia ongelmia sanataivutuksessa ilmeni 2) kumpi sijamuodoista aiheutti enemmän ongelmia taivutuksessa ja 3) mitkä olivat aineiston ongelmallisimpia taivutustyyppejä? Lisäksi tavoitteenani on selvittää, 4) millä tavalla läheinen äidinkieli auttaa tai

haittaa virolaista suomen morfologian oppimisessa. Kielenoppiminen ja edelleen morfologian sisäistäminen on niin monisäikeinen prosessi, ettei voida absoluuttisesti sanoa virolaisten olevan optimaalisempia suomen oppijoita kuin jonkin toisen kansalaisuuden edustajien, mutta läheinen äidinkieli varmasti vaikuttaa myös morfologian oppimiseen.

Kiintoisaa olisi tutkia myös sitä, kuinka ja missä suhteessa oppijoiden tasoerot kuvastuvat taivutuksen hallitsemisessa. Tällaiseen tutkimukseen aineistoni ei laajuudeltaan riitä, eikä kysymyksen selvittämiseksi tasaista aineistoa juuri olisi saatavissakaan, sillä suomen kieltä opiskelevien ryhmät ovat Virossa opiskelijoiden tason suhteen hyvin heterogeenisiä ja lisäksi Tarton sekä Tallinnan ryhmät ovat keskenään eritasoisia.

Olen jo vuosia ollut kiinnostunut viron kielestä ja virolaisesta kulttuurista. Kiinnostukseni alkoi viron opinnoista Tampereen yliopistossa, ja erityisen hyvän lisän sain kulttuurintuntemukseen sekä kielen oppimiseen ollessani Virossa, Tartossa vaihto-oppilana viisi kuukautta. Vaihto-oppilaskauteni jälkeen olen matkustellut Virossa runsaasti ja pitänyt yhteyksiä ystäviini, joihin tutustuin vaihto-oppilaskauteni aikana.

Viron opiskelu on ollut hyvin erilaista kuin muiden opiskelemieni kielten. Välillä oppiminen etenee huimaa vauhtia, toisinaan taas tuntuu, että oppiminen ei edisty enää ollenkaan. Erityisesti pienet nyanssit, jotka on oppinut jo useaan kertaan, unohtuvat helposti, jos kieltä ei päivittäin käytä. Äidinkieleni antaa aksentin lisäksi vaikutteita viron kieleen muun muassa sanaston, taivutuksen kuin rektiovirheidenkin kautta. Nämä kokemukset kielen opiskelusta innoittivat minua pohtimaan, millaista on suomen opiskelu virolaisen näkökulmasta. Ovatko virolaisen suomenoppijan ongelmakohdat samoja kuin itselläni, esimerkiksi tiettyjen sijamuotojen muodostaminen ja rektio? Vaikkei tutkielmani tähän alkuperäiseen kysymykseeni pysty vastausta tarjoamaan, uskon sen kahteen sijamuotoon rajattuine aiheineen antavan viitteitä ainakin morfologian alaan kuuluvista vaikeuksista.

Siihen nähden, kuinka paljon virolaisia suomen kielen opiskelijoita on sekä Virossa että Suomessa, on heidän suomenoppimisensa helppoutteen ja toisaalta vaikeuksiin syvennyttyä tutkimuksissa melko vähän. 1990- ja 2000-luvuilla tosin

tämäkin tutkimusala on jo jonkin verran yleistynyt. Erityisesti Oulun yliopisto on kunnostautunut virolaisten suomenopiskelun tutkimisen saralla: Helena Sulkalan (1994) raportti kertoo Oulun yliopistossa tehdystä projektista, jossa pyrittiin yleisellä tasolla selvittämään, kuinka virolaiset oppivat suomea toisena kielenä. Mukana tutkimuksessa oli adoptiolapsia, virolaisia Suomeen tulleita vaihto-oppilaita sekä Suomeen pidemmän työsuhteen tai avioliiton vuoksi muuttaneita virolaisia. Päämääränä oli selvittää äänne-, muoto- ja lauseopillisia sekä sanastollisia seikkoja, jotka ovat joko helppoja tai ongelmallisia virolaisille suomenoppijoille. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, mitkä viron kielen ominaisuudet säilyvät virolaisilla pisimpään. Kun otetaan huomioon vielä testijoukon heterogeenisuus, voidaan todeta projektin tavoitteiden olleen laajuudessaan varsin kunnianhimoisia. Suuren ja iältään vaihtelevan informanttijoukon avulla oli tarkoitus selvittää, kuinka sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö vaikuttavat kielenoppimiseen. Valitettavasti kattavia tuloksia ei tässä Sulkalan artikkelissa vielä projektista saada.

Parhaiten omaa aiheitani koskettavia tutkimuksia ovat tehneet Outi-Maria Kultalahti (1997), Terhi Kuokka (2003) sekä Annekatrin Kaivapalu (1998). Kultalahti tutkii omassa pro gradu -tutkielmassaan tunnusmerkkisyyden aiheuttamia ongelmia virolaiselle suomenoppijalle. Hänen tutkielmansa teoriaosion olen ottanut monia vaikutteita omaan työhöni. Erityisesti Kuokan tutkielman aineistonkeruu ja kyselylomake antoivat mallia oman tutkielmani vastaavaan osuuteen. Lisäksi Hannu Remes on kirjoittanut useita artikkeleita suomalaisten viron kielen opiskelusta, ja niihin tutustuminen antoi mielenkiintoisen lähtökohdan omalle tutkielmalleni.

Yleisemmin lähikielen oppimisesta ja kielten kontrastiivisuudesta on kirjoittanut myös Heikki Paunonen, jonka artikkeleihin vahvasti tukeudun. Kontrastiivisuus kulkee työssäni kantavana teemana mukana muuallakin kuin ainoastaan kontrastiivisuutta käsittelevissä alaluvuissa. Kontrastiivisuuden ja virheanalyysin lähteille olen päässyt Paunosen lisäksi Sajavaaran artikkeleihin tutustumalla. Paunosen ja Sajavaaran artikkelit on kirjoitettu eri näkökulmasta: ensimmäinen keskittyy lähikielten vertailuun ja jälkimmäinen yleisemmin kontrastiivisuuden historiaan sekä teoriaan, ja siksi ne täydentävät hyvin toisiaan.

Morfologian ja taivutusparadigmojen oppimista kuvatessani olen käyttänyt lähteenäni Maisa Martinin väitöskirjaa *The Map and the Rope* (1995) sekä Paunosen artikkelia *Allomorfiien dynamiikka* (1976).

Suomen ja viron kielten historialliseen kehityksen osalta hyödyllisimmäksi lähteeksi osottautui Ilkka Savijärven suomen ja viron kirjakielten kehitystä vertaileva artikkeli. Vertaillessani kielten kehitystä nykykieleksi ja niiden kieliopillisia eroja tukeuduin eritoten Hannu Remeksen liseniaatin työhön *Suomen ja viron vertailevaa taivutustypologiaa* (1995).

Tutkielmani aihe kuuluu morfologian alaan. Työssäni sovellan myös joitakin kielen oppimisen yleisiä teorioita. Koko työni lähtökohtani on viro–suomi-kontrastiivisuus ja nimenomaan kielenoppimisessa virolaisen suomen kielen opiskelijan näkökulma. Vaikka otan tutkielmaani paljon aineksia juuri S2-alaan liittyvistä tutkielmista ja artikkeleista, ei tämä tutkielma varsinainen S2-tutkimus kuitenkaan ole, sillä tutkin suomen oppimista vieraana, en toisena kielenä. Luonteeltaan tutkimus on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen. Pääasiassa tutkimukseni on kvalitatiivinen, mutta kvantitatiivista menetelmää käytän kyselyyni vastanneiden taustatietojen kartoittamisessa ja taivutusmuodoissa esiintyvien virheiden lukumäärien esittelyssä.

1.2 Aineiston hankinta

1.2.1 Testilomakkeet

Aineiston pro gradu -tutkielmaani olen hankkinut kahden kirjallisen lomakkeen avulla tekemälläni kyselyllä. Lomakkeisiin (Liitteet 1 ja 2) sisältyy henkilötietojen lisäksi eri taivutustyypeistä valitsemieni nominien taivutustesti molemmissa tutkimissani sijamuodoissa. Toinen lomake, lomake A (ankeetkysitys A), on suunnattu vähemmän aikaa suomen kieltä opiskelleille. Siinä testisanat, joita on yhteensä 20, on valittu neljästä suomen yleisimmästä taivutustyyppistä (Hakulinen ym. 2004: 100). Taivutustyyppiluokittelussa mukailen Leila Whiten *Suomen kielioppia ulkomaalaisille* (1997) sekä Margit Kuuskin *Suomi selväksi* (2005) - oppikirjojen luokitusta, sillä esimerkiksi *Suomen kielen perussanakirja* luokittelee

taivutustyyppit testaamistarkoitustani varten aivan liian tarkasti, 49 taivutustyyppiin. A-lomakkeen sanat on poimittu KATTO-, VASTAUS-, NAINEN- ja PANKKI-sanojen mukaan taipuvien sanojen taivutustyypeistä. Olen pyrkinyt saamaan testisanoiksi toistensa kanssa mahdollisimman samalla yleisyystasolla olevia sanoja. Sanojen frekvenssilukemat olen etsinyt Helsingin Sanomien korpuksesta.¹ A-lomakkeen sanojen frekvenssi vaihtelee 3000:n molemmin puolin. Lisäksi olen laskenut taivutusryhmien sanojen (4–6 kpl) frekvenssien keskiarvot. Keskiarvolukemat ovat ryhmien kesken hyvin lähellä toisiaan.² Kuten Martin (1995: 189) toteaa, vaikuttaa sanojen tuttuus siihen, kuinka hyvin sanojen taivutus opiskelijalta onnistuu. Sekä sanojen keskinäiset että ryhmien frekvenssilukemat on siis tasattu siksi, että taivutuksessa esille tulleet virheet voidaan luotettavasti todeta johtuvan sanojen taivutusparadigmojen eroista.

Jo enemmän suomea opiskelleet täyttävät toisen testilomakkeen, lomake B:n (ankeetkysitys B). Tämän lomakkeen sanat, joita on myös 20 kappaletta, on koostettu hankalammista taivutustyypeistä: SÄVEL-, UUSI-, TYTÄR-, RAKAS-sanojen mukaan taipuvista. Lisäksi mukana on kolme tekosanaa. Sanojen frekvenssit vaihtelevat 0:n (keksityt sanat) ja 359:n välillä, mutta useimpien sanojen frekvenssi asettuu lähelle sataa, sen molemmin puolin. Myös lomake B:n taivutusryhmien sanojen frekvenssien keskiarvot ovat lähellä toisiaan. Kummankaan lomakkeen kohdalla on mukana myös astevaihtelullisia sanoja, vaikka syvemmin astevaihteluun liittyviin ongelmiin en tässä tutkielmassa keskity.

Suurimmalla osalla opiskelijoista, joilla testini teetin, on oppikirjana Margit Kuuskin *Suomi selväksi* -teos. Helpomman, lomake A:n sanat ovat yhtä lukuunottamatta löydettävissä Kuuskin oppikirjan sanastosta. Kaksi niistä esiintyy yhdyssanan määriteosana. Vaikeamman, lomake B:n sanoista puolet löytyy sellaisenaan oppikirjan sanastosta ja yksi yhdyssanan määriteosana.

¹ Kiitän Sanoma Oy:tä oikeudesta käyttää Helsingin Sanomien korpusta tutkielmani edistämiseksi.

² On huomattava, että Helsingin Sanomien korpus kertoo sanojen frekvenssit nimenomaan lehtikielessä, joten on syytä olettaa, että joidenkin valitsemieni sanojen frekvenssi yleisessä arjen puhekielessä on suurempi tai pienempi.

Useimpien sanojen kohdalla vastaajien taivuttamien sanojen analyysin lähtökohtana on tekstikorpuksesta löytämäni suomen kyseiset taivutusmuodot. Muutamassa tapauksessa kelpuutin kuitenkin oikeiksi myös muotoja, joita Helsingin Sanomien korpuksesta ei löytynyt, esimerkiksi *kyyneleihin* ja *kyyneleisiin*, sillä muodot mahdollisesti esiintyvät puhekielessä. Kielikorvaani jouduin luottamaan myös joidenkin frekvenssiltään pienten sanojen taivutuksessa, joilta ei löytynyt ollenkaan esiintymiä kyseisissä sijamuodoissa. Näin esimerkiksi *kiuas*-sanasta ei löytynyt esiintymää monikon genetiivimuodossa. Ongelmista huolimatta tekstikorpus antoi arvokkaan avun monikon genetiivin ja illatiivin erilaisten taivutuspäätteiden variaatioiden ja niiden yleisyyksien selvittämisessä. Toisena mahdollisuutena olisi ollut teettää testi suomalaisella vertailuryhmällä. Suomalaisen testiryhmän huono puoli olisi kuitenkin ollut se, että vastaajien murretausta olisi mitä todennäköisimmin vaikuttanut vastauksiin ja vääristänyt analyysin tulosta.

Vaikka lähes kaikki ne kielitestit, joista otin virikkeitä oman testini tekoon, sisältävät sekä mekaanista taivutusta että tehtävän, jossa sanat ovat kontekstissaan, tyydyn itse pelkkään mekaaniseen taivutustehtävään. En näe sanoja kontekstiin sitovaa taivutustehtävää tarpeelliseksi oman tutkielmani kannalta, sillä tarkoitukseni on selvittää vain monikon genetiivin ja illatiivin muotojen tuottamisen vaikeuksia eri taivutustyypeissä, eikä kontekstitehtävä toisi tähän tutkimuskysymykseen lisäarvoa. Lisäksi kontekstitehtävän ottaminen mukaan tutkielmaan kasvattaisi työmäärää liiaksi. Pelkän mekaanisen taivutuksen piirissä pysyttelemineen auttaa siis paremmin syventymään tutkimuskysymykseeni ja pitää tutkielmani aineiston ja sen analyysin selkeissä rajoissa.

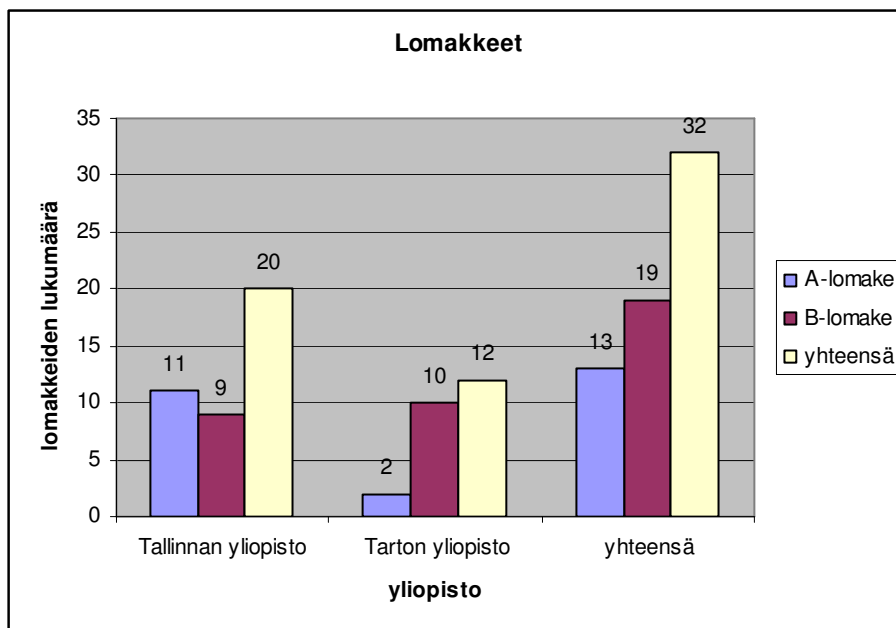
1.2.2 Lomakkeisiin vastanneet

Aineistoa hankkiessani tein muutamia rajauksia, jotka vaikuttavat myös tutkimuskysymykseen. Henkilöt, joilla kyselyni teetin, ovat suurimmalta osalta yliopistossa opiskelevia nuoria aikuisia. Huomattavaa on myös, että kyselyyni vastaajat asuvat Virossa, eli he opiskelevat suomen kieltä autenttisen puhujayhteisön ulkopuolella. Vastaajani siis opiskelevat suomea vieraana kielenä (ks. termien määrittelyä, luku 1.3). Näin siis monet sellaiset ryhmät, joiden

suomen kielen omaksumista ja oppimista on jonkin verran jo tutkittu lähinnä Oulun yliopistossa, esimerkiksi adoptiolapset, Suomessa asuvat vaihto-oppilaat sekä työn tai elämäkumppanin vuoksi Suomeen muuttaneet virolaiset, jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkielmani syventyy siis virolaisessa yliopistossa suomea vieraana kielenä opiskelevien virolaisten suomen kielen oppimiseen, ei yleisesti kaikkien virolaisten suomenoppijoiden kielen oppimiseen.

Vastaajan taustatietoja käsittelevässä kyselyn osiossa pyrin selvittämään pääpiirteittäin virolaisten motiiveja opiskella suomen kieltä. Vaihtoehdot olen asetellut intuitioni ja oletusteni mukaisesti sen perusteella, mitä tiedän virolaisten tuttavieni suomen kielen opiskelun syistä. Vastaajalle jää kuitenkin mahdollisuus myös kertoa suomen kielen opiskelun syistä valmiista vastausvaihtoehdoista riippumattomasti avoimeksi jätetyssä vaihtoehdossa.

Kyselyn kävin henkilökohtaisesti teettämässä molempien yliopistojen suomen kielen luennolla, joten vastaajilla oli aikaa paneutua kielitestin tekemiseen riittävästi. Kyselylomakkeen vastaajat ovat Tarton yliopiston sekä Tallinnan pedagogisen yliopiston suomen kieltä opiskelevia virolaisia opiskelijoita, joiden pääaine vaihtelee. Kyselylomakkeita sain yhteensä 32 kappaletta (Kuvio 1). Niistä 19 oli B-lomakkeita ja 13 A-lomakkeita. 20 lomakkeista oli Tallinnan yliopiston opiskelijoilta, niistä A-lomakkeita oli 11 ja B-lomakkeita 9. Tarton yliopiston opiskelijoilta sain yhteensä 12 lomaketta, joista 10 oli B-lomakkeita ja 2 A-lomakkeita.

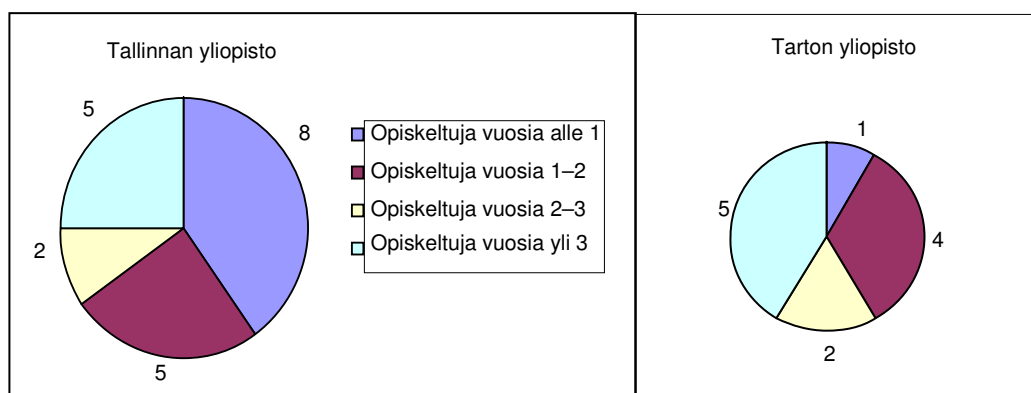

Kuvio 1. A- ja B-lomakkeiden määrä Tallinnassa ja Tartossa.

Kaikkien vastaajien kansalaisuus on Viro, ja vastaajien kotipaikka on useimmiten sama kuin opiskelukaupunki. Vain neljä vastaajista asuu näiden kahden Viron suurimman kaupungin ulkopuolella ja heistä kaksi erittäin lähellä Tallinnaa. Vastaajista miehiä on 4 ja naisia 28. Vastanneiden opiskelijoiden äidinkieli ja kielitausta vaihtelevat jonkun verran. Vastaajista 28 ilmoitti äidinkielekseen viron kielen, ja heistä yksi ilmoitti käyttävänsä kotona myös suomen kieltä. Kolmen vastaajan äidinkieli on venäjä, ja heistä kaksi ilmoitti puhuvansa kotona myös viron kieltä. Yksi vastaajista ilmoitti itsellään olevan kaksi äidinkieltä: viro sekä saksa. Hän myös käyttää molempia kieliä kotona. Täytyy kuitenkin huomioida, että vaikka vastaajien kielitaustat ovat jokseenkin vaihtelevia, oli kolmen äidinkieleltään venäläisen viron kielen taito melko hyvä, mikä paljolti vaikuttaa myös heidän lähtökohtiinsa oppia suomen kieltä. Näin siis vastaajien kielitaustat eivät ole suuri vaikuttava tekijä vastauksien erilaisuuteen.

Vastaajat ovat suomen kielen taidoiltaan hyvin erilaisia (Kuvio 2). Lomakkeessa kysyttiin, kuinka monta vuotta suomen kielen opintoja vastaajalla oli takana. Kielen opiskelemiseen käytetyt vuodet kertovat hyvin vähän vastaajien suomen kielen tasosta, varsinkin, kun toiset mahdollisesti laskivat kielen opiskeluksi vain yliopistotason opiskelun. Kuitenkin, kun verrataan suomen kielen

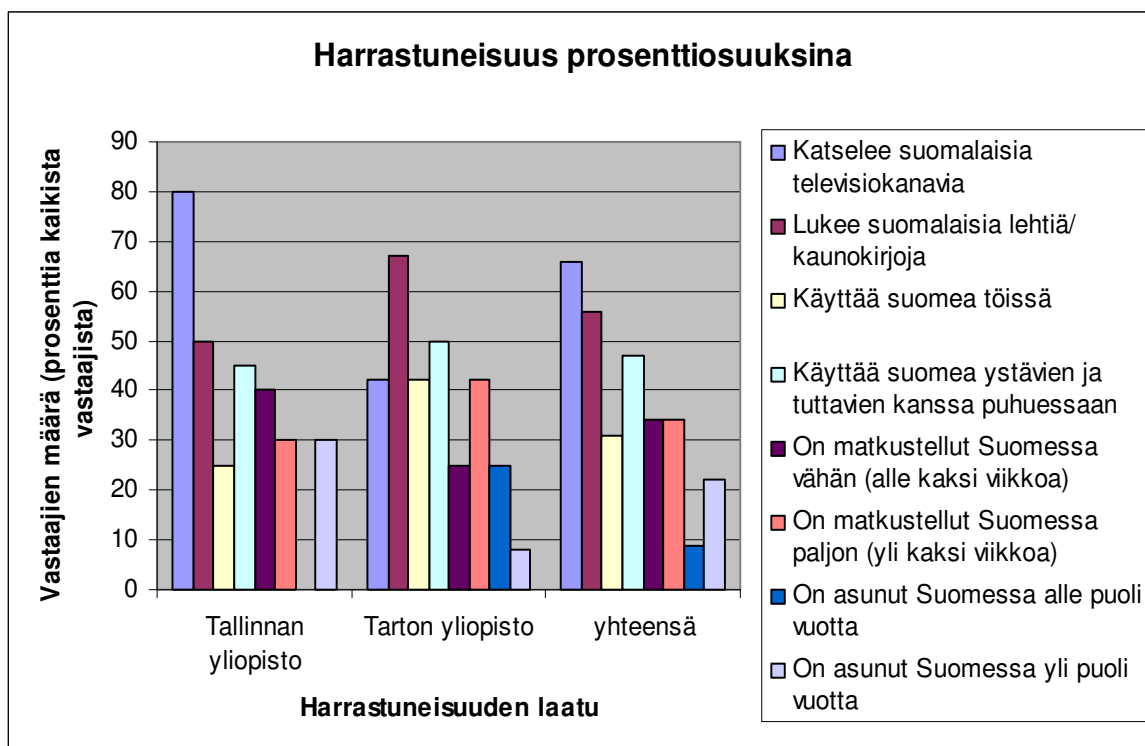
opiskeluun käytettyä aikaa vuosina, huomataan, että tarttolaiset opiskelijat ovat pidemmällä suomen kielen opinnoissaan kuin tallinnalaiset.

Kuvio 2. Vastaajien suomen kielen opiskelun pituus vuosina.

Lisäksi vastaajien kosketus suomen kieleen vaihteli hyvin paljon: toiset käyttivät suomea töissä, katselivat suomalaisia televisiokanavia, lukivat suomalaisia lehtiä ynnä muuta sellaista (kuviot 3). Tarttolaiset tuntuivat olevan aktiivisempia käyttämään suomen kieltä erilaisissa yhteyksissä. Toisaalta tämä voi johtua siitä, että Tarton yliopiston opiskelijat olivat pidemmällä opinnoissa ja vanhempia, joten he ovat ehtineet olla useammassa työpaikossa ja solmimaan kontakteja suomalaisiin. Tallinnalaiset katselivat enemmän Suomen televisiokanavia, mikä onkin odotustenmukaista, sillä suomalaiset kanavat näkyvät vain Tallinnan lähistöllä. Matkustelu ja Suomessa asuminenkin erosivat kaupungeittain hieman. Tallinnalaiset ovat tehneet enemmän lyhyitä matkoja Suomeen mutta toisaalta myös ovat tarttolaisia enemmän asuneet pidempiä aikoja Suomessa. Lyhyet matkat selittyvät varmasti helpoilla matkustusyhteyksillä. Tarttolaisista opiskelijoista 25 %³ on asunut Suomessa alle puolen vuoden mittaisen ajanjakson. Tämä voi johtua siitä, että he ovat usein asuneet opintojen takia Suomessa, esimerkiksi ovat käyneet yliopistojen kesäkursseja tai olleet yhden lukukauden vaihto-oppilaana. Tallinnalaiset puolestaan ovat asuneet Suomessa lähinnä töidensä vuoksi tai perheensä kanssa, jolloin Suomessa asuminen on kestänyt pidemmän aikaa.

³ Pienestä otoksesta huolimatta käytän taulukossa prosenttilukuja, jotta Tallinnan ja Tarton vastaukset, joita on eri määrä, olisivat keskenään vertailtavissa.

Kuvio 3. Vastaajien suomen kielen harrastuneisuus.

Aineistoa käsitellessäni minun oli rajattava joitakin siitä nousseita mielenkiintoisia aihealueita tutkielmani ulkopuolelle. Esimerkiksi astevaihteluun ja keston minulla ei ollut mahdollisuutta syventyä erillisinä ilmiöinä tutkielmani teoriaosuudessa, vaikka ne aineistossa nousivatkin taivutusmuotojen tuottamisen ongelmaksi. Astevaihtelua käsittelemäni kuitenkin juuri aineistoni pohjalta analyysin ja päätännön yhteydessä.

1.3 Keskeiset termit

Kielenoppimiseen liittyvä termistö ei ole saavuttanut täysin vakiintunutta asemaa suomen kielessä. Monilla termeillä voi olla useita merkityksiä, ja monien merkitys on viime vuosien aikana muuttunut. Tämän vuoksi näen tarpeelliseksi määritellä, millaisissa merkityksissä tässä tutkielmassa termejä käytän. **Toinen kieli ja vieras kieli** -käsiteparin ero mielletään usein johtuvan kielen oppimisen ympäristöstä. Näin myös itse termejä käytän: **toisen kielen** omaksuminen tapahtuu autenttisen puhujayhteisön ympäröimänä. Yksinkertaistettuna tämä tarkoittaa, että virolaiset

oppivat suomea **toisena kielenä** Suomessa. **Vieraana kielenä** kieltä opitaan luonnollisen käyttöympäristön ulkopuolella, esimerkiksi juuri virolaisissa yliopistoissa. On kuitenkin muistettava, että **toiselle kielelle** on tämän lisäksi muitakin määrittelyjä: termiä **toinen kieli** voidaan käyttää myös merkitsemään yleisesti äidinkielen lisäksi opittua kieltä riippumatta siitä, opitaanko kieltä sen normaalin puheyhteisön ulkopuolella vai ei. (Martin 1999: 157.)

Kielen oppiminen voidaan Kultalahden (1997: 4–5) mukaan käsittää pelkästään vieraan kielen aktiiviseksi luokkahuoneoppimiseksi. Omassa tutkielmassani tarkoitan **kielen oppimisella** kuitenkin ihmisen kielen kehittymistä riippumatta kielen oppimisympäristöstä tai siitä, tapahtuuko oppiminen aktiivisesti, tiedostaen, vai passiivisesti, tiedostamatta. Mielestäni kieltä voi siis hyvin myös **oppia**, ei ainoastaan omaksua, kielen käyttöympäristössä. **Kielen omaksuminen** on mielekkäintä ymmärtää oppimisen alakäsitteeksi, tarkoittamaan juuri kielen passiivista oppimista sen luonnollisessa käyttöympäristössä.

Kielenoppijan äidinkielestä puhuessani käytän termiä **lähdekieli**, opittava kieli kulkee tässä tutkielmassa puolestaan terminä **kohdekieli**. **Kohdekieli**-termiä käytän myös viron ja suomen kirjakielen varhaisvaiheista käsittelevässä luvussa käännöksien yhteydessä. Tällöin **kohdekieli** on se kieli, jolle alkuperäinen teksti käännetään, eli joko suomi tai viro.

Interferenssi-käsitteen merkitys on viimeaikoina muuttunut. **Interferenssillä** tarkoitettiin aikaisemmin yksinomaan kielen normeista poikkeamista, joka aiheutuu oppijan toisen hallitseman kielen, useimmiten äidinkielen, rakenteiden vaikuttaessa opittavaan kieleen. **Interferenssiä** esiintyy kaikilla kielen tasoilla: eniten sitä esiintyy fonologisella tasolla, paljon myös morfologisella ja syntaktisella tasolla ja jonkin verran sanaston tasolla (Weinreich 1976:15). Nykyään määritelmä on laajentunut tarkoittamaan tilannetta, jossa kaksi kieltä vaikuttaa toisiinsa. Tällöin vaikutus voi olla myös positiivista, kun oppija tietoisesti rikastaa opittavaa kieltä toisen hallitsemansa kielen avulla. (Lehiste 1988: 1-2, Kultalahti 1997: 9.)

Termit **input** ja **intake** ovat käytössä taivutusparadigmojen oppimista käsittelevässä alaluvussa. **Input** on kaikki se opittavan tai omaksuttavan kielen aines, jonka oppija kohtaa joko kirjallisessa tai puhutussa muodossa ja jonka

saanti on Ellisin mukaan välttämätöntä toisen kielen omaksumiseksi. **Intake** puolestaan on se osa **inputista**, jonka oppija tiedostaa ja näinollen tallentaa lyhytkestoiseen muistiinsa. (Ellis 2002: 26, 708.)

1.4 Tutkimuksen kulku ja tavoitteet

Päämääräni on työni alun teoriaosuudessa, luvussa 2, taustoittaa kontrastiivisen kielentutkimuksen peruseriaatteita ja sovellusmahdollisuuksia lähikielen oppimisen ja opettamisen avuksi. Myös viron ja suomen kielisukulaisuutta, suomen ja viron kirjakielten alkuvaiheita ja kehitystä nykykieltä kohti käsitellään toisessa luvussa. Toinen luku päättyy kielen ja erityisesti lähisukukielen oppimista koskevaan pohdintaan, lisäksi keskityn sanojen taivuttamisen oppimiseen. Myös yleisellä tasolla oleva kysymys, kuinka paljon äidinkieli vaikuttaa kielenoppijan oppimisprosessiin, on toisessa luvussa pohdinnan alla.

Varsinaisiin analyysilukuihin päästyäni pyrin ensiksi määrittämään suomen ja viron monikon genetiivin ja illatiivin semanttisen luonteen sekä morfologiset ominaispiirteet. Tutkielmani tärkeimpänä tavoitteena on aineistoni avulla konkreettisesti selvittää, tuottaako valitsemani kahden sijamuodon muodostaminen annetuista testisanoista ongelmia, ja jos tuottaa, minkätyyppisiä nämä ongelmat ovat.

Ennako-oletuksena on, että virolaiset tekevät taivutuksessa virheitä, jotka liittyvät sanan vartalon käyttäytymiseen haluttua muotoa muodostettaessa mutta myös oikean taivutuspäätteen löytäminen voi olla hankalaa. Sijamuotoja on keskenään hankala verrata, sillä genetiivillä on useimpien sanojen kohdalla monia taivutusvariantteja. Sitä, tekevätkö useat taivutusvariantit monikon genetiivin muotojen muodostamisesta helpompaa vai vaikeampaa kuin illatiivin muodostamisesta, on vaikea arvioida. A-lomakkeen taivutusryhmistä hankalimmaksi taivutustyyppiksi jää todennäköisesti koti-tyyppi, koska i-loppuisia nomineja löytyy Whiten luokituksen mukaan (1997: 23–35) kahdesta taivutustyyppistä ja on mahdollista, että vastaajat sekoittavat nämä taivutusryhmät keskenään, mikä aiheuttaa ongelmia taivutukseen. B-lomakkeen taivutustyypeistä kiuas-tyyppi on oletusteni mukaan vaikein, sillä kiuas-tyyppiin kuuluvien sanojen

vartalot muuntuvat taivutuksessa vaihtelevasti ja myös astevaihtelu aiheuttaa ongelmia muutaman tämän taivutustyyppin sanan taivutuksessa.

Täytyy pitää mielessä, että viron monikon genetiivi ja etenkin illatiivi ovat erilaisia kuin suomen, joten oletettavasti virolaiset tekevät virheitä taivutuksessa. Onko sittenkin niin, että viron kielen samantapainen taivutussysteemi mutta eritavalla muodostettavat monikon genetiivin ja illatiivin muodot enemmän sekoittavat kuin auttavat virolaisia suomen kyseisten taivutusmuotojen tuottamisessa? Tutkielmassani teen havaintoja aineiston suomien mahdollisuuksien mitoissa myös tästä aiheesta.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kontrastiivinen kielentutkimus

Remes (1995: 1) huomauttaa, että vertaileva näkökulma auttaa havaitsemaan kielistä paljon sellaisiakin piirteitä, jotka vain yhtä kieltä tutkimalla jäisivät helposti huomiotta. Lisäksi hän painottaa sekä synkronisen että diakronisen näkökulman tärkeyttä, sillä usein diakronia antaa selityksiä sukukielten synkronisiin suhteisiin. Kontrastiivinen kielentutkimus eroaa kielitypologiasta niin, että ensimmäinen pyrkii vertailemaan tavallisesti vain kahta kieltä keskenään, kun taas jälkimmäisen tavoitteena on kaikkien kielten luokittelu niiden universaalien perustella (Remes 1995: 3). Sajavaara (1999: 110) määrittelee kontrastiivisen kielentutkimuksen seuraavasti: ”Perinteisessä kontrastiivisessa analyysissä verrataan yleensä kahden, joskus useammankin, kielen rakenteita kielten erilaisuuksien ja samankaltaisuuksien paljastamiseksi.”

Kontrastiivisessa tutkimuksessa on Paunosen mukaan myös olennaista huomioida, mikä vertailussa valitaan perustaksi. Esimerkiksi juuri sijamuotojen vastineiden tarkastelussa on valittava lähtökieli ja kohdekieli. Tällaisen vertailun huonona puolena on lähtökielen dominoiva vaikutus, joka voi estää kohdekielen tyyppi- ja piirteitä tulemasta kunnolla esille. Vertailtavia kieliä voidaan toki tarkastella myös niiden ulkopuolelta ottamalla lähtökohdaksi jokin universaali piirre tai ominaisuus. Tällaisen tarkastelun soveltajan on kuitenkin muistettava, että universaalia peruskielioppia ei ole olemassa eikä tällaista strategiaa siksi voida joka tilanteessa käyttää. (Paunonen 1991: 29–30.)

Kahden kielen välisessä kontrastiivisessa tarkastelussa törmätään myös kielen ilmaisujen kääntämisen problematiikkaan. Viron ja suomen välistä vertailua monimutkaistaa se, että kielen ilmaisuja voidaan kääntää kahdella eri tavalla. Kääntämisessä voidaan pyrkiä semanttiseen ja tyylillispragmaattiseen ekvivalenssiin, jolloin alkuperäinen ilmaus käännetään kohdekieleen sisällöllisesti ja tyylillisesti muttei rakenteellisesti, tai rakenteelliseen ekvivalenssiin, joka tarkoittaa sanasanaista kääntämistä. (Paunonen 1991: 28.)

Kontrastiivisuus ei Paunosen (1991: 32) mukaan ole yhtenäinen kielitieteen teoria vaan paremminkin näkökulma kieleen. Tämä näkökulma

kielentutkimuksessa on vanha: jo 1600-luvun suomalaiset kieliopit ovat kontrastiivisesta näkökulmasta kirjoitettuja. Kuitenkin varsinaisena kielentutkimuksen osa-alueena kontrastiivisuus on syntynyt 1900-luvun synkronis-strukturalististen vaikutteiden alla. Amerikkalaisten kielentutkijoiden tarkoituksena oli löytää kontrastiivisesta kielentutkimuksesta konkreettista apua myös kielenopetukseen. Charles Friesin (1945: 9) mukaan kielenoppijan kannalta parhaat oppimateriaalit pohjautuvat opittavan kielen ja oppijan äidinkielen väliseen tarkkaan tieteelliseen vertailuun. Paunonen (1991: 22-23) tulkitsee Friesin ajatuksia seuraavasti: ”Opetettavan vieraan kielen ja kielenoppijan äidinkielen rakenteellinen vertailu paljastaisi näiden kahden kielen rakenteelliset erot ja auttaisi samalla ennustamaan sen, mitkä seikat tulevat tuottamaan oppimisvaikeuksia.”

2.1.1 Kontrastiivinen kielentutkimus opetuksen apuvälineeksi

Sen lisäksi, että kontrastiivinen kielentutkimus on osa teoreettista kielentutkimusta, on sillä ollut jo pitkään käytännön kielenopettamista ja -oppimista palveleva tehtävä. Vaikka kontrastiivinen näkökulma kielentutkimukseen ei ole suinkaan uusi, on kontrastiivinen tutkimus nykyään kehittyneiden tietokonepohjaisten korpusten ansiosta aivan uusien mahdollisuuksien edessä. (Sajavaara 1999: 103–104.) Paunonen puolestaan mainitsee, että kontrastiivisen kielentutkimuksen teoreettiset ambitiot eivät kohtaa käytännön opetustilanteisiin sovellettavissa olevan tiedon kanssa, ja päinvastoin pedagogisesti arvokas tieto ei välttämättä ole teoreettisesti haastavaa. Kielten kontrastiiviselle vertailulle voi siis asettaa sekä lingvistiset että käytännöllis-pedagogiset tavoitteet. Sama kahtiajako pätee myös suomen ja viron kielen välillä. (Paunonen 1991: 24.)

Kontrastiivisen tutkimuksen kehittyessä toisen ja vieraan kielen opetukseen on haettu tehoa oppijoiden tekemien virheiden tarkastelusta. Virheanalyysissä olennaista on erottaa kompetenssivirheet eli kielen järjestelmään liittyvät ongelmat satunnaisista lipsahduksista, jonka jälkeen virheitä voidaan alkaa järjestelmällisesti selittää. Virheitä on kolmenlaisia: interlingvaaliset, eli äidinkielen aiheuttamat, intralingvaaliset, eli kohdekielen oman systeemin

aiheuttamat sekä opetuksen aiheuttamat. Näihin virheryhmiin kategorisointi ei ole yksiselitteistä, sillä ne limittyvät toisiinsa. Virheanalyysin hyödyllisyyden pohtiminen vie suoraan muodollisen kielenopettamisen etujen punnitsemisen äärelle: jos siis kielenopettamista luokkahuoneessa pidetään hyödyttömänä, ei kielenoppijan tekemiä virheitäkään ole tarpeen analysoida. Virheanalyysin huono puoli on liiallinen keskittyminen muodollisesti virheettömään kieleen. Tämä voi paitsi huonontaa oppijan opiskelumotivaatiota, myös aiheuttaa ongelmia opittavan kielen sujuvuuden kanssa. (Sajavaara 1999: 116–119.)

Kontrastiivinen kielentutkimus ja erityisesti virheanalyysi ovat kohdanneet runsaasti kritiikkiä. Sekä Paunonen että Sajavaara korostavat kontrastiivisen kielentutkimuksen vaikeiden vuosien syynä olleen sille sekä virheanalyysille asetetut liian kovat odotukset: sen uskottiin ratkaisevan nopeasti kaikki kielenoppimiseen liittyvät ongelmat. Sajavaara epäileekin, että nämä mahtipontiset kontrastiivista kielentutkimusta kohdanneet odotukset olivat mahdollisesti lähtöisin yhden kyseisen tutkimusalan tärkeimmän nimen, Robert Ladon, teoksesta *Linguistics Across Cultures*. (Sajavaara 1999: 105–108, Paunonen 1991: 24, 31.) Robert Lado väittää Friesin kanssa samansuuntaisesti, että kielten väliset erot ja kielenoppimisvaikeudet korreloivat keskenään. Ladon mukaan ne vieraan kielen piirteet, jotka muistuttavat kielenoppijan äidinkielen vastaavia rakennepiirteitä, ovat helposti omaksuttavissa, kun taas erilaiset piirteet tuottavat vaikeuksia. (Lado 1957: 2.) Tällaista näkemystä on kutsuttu kontrastiivisen tutkimuksen *vahvaksi hypoteesiksi*. Käsitystä on kuitenkin kritisoitu ja on huomautettu, etteivät läheskään kaikki oppimisvaikeudet ole ennustettavissa opittavaa kieltä ja oppijan äidinkieltä vertaamalla. Vallalle on tullut näkemys, jonka mukaan äidinkielen ja opittavan kielen vertailu auttaa vain osittain selittämään vaikeuksia ja virheitä, joita opiskelija tekee. Näkemystä kutsutaan kontrastiivisen tutkimuksen *heikoksi hypoteesiksi*. (Paunonen 1991: 23–24.) Heikkoa hypoteesia tukee suomi–viro-kontekstissa havainto, jonka mukaan virolaisten suomen kielen oppijoiden saattaa olla helppo omaksua monia sellaisia suomen kielen piirteitä, joiden vastineet viron kielessä ovat hyvinkin erilaiset (Kultalahti 1997: 1). Lado (1957: 2) myöskin huomauttaa, että vaikka kielen opettajasta tuntuisi riittävältä osata sekä opetettavaa että oppijoiden äidinkieltä,

parhaimmat oppimistulokset saavutetaan silloin, kun opettaja näkee vaivaa vertaillessaan näitä kahta kieltä.

Lisäksi kontrastiivisuutta mutkistaa eri tieteenalojen törmäykset: Jamesin (1980: 27) mukaan monet kontrastiivisen tutkimuksen tavoitteet ovat psykologisia, kun taas ratkaisuja haetaan puhtaasti kielitieteellisin keinoin. Silti Jamesin mukaan kontrastiivista analyysiä ei voi pitää myöskään psykolingvistisenä tutkimusalana. Kritiikistä huolimatta juuri viron ja suomen kohdalla virheanalyysi on kuitenkin antanut paljon virikkeitä kielioppirakenteiden tutkimiseen sekä auttanut kieltenopettajia ennakoimaan ja ymmärtämään oppilaiden tekemiä virheitä (Paunonen 1991: 31).

2.1.2 Suomi ja viro kontrastiivisesta näkökulmasta

Kontrastiivisen kielentutkimuksen näkökulman tärkeätä roolia suomen ja viron historiassa todentavat muun muassa ensimmäiset suomen ja viron kielistä tehdyt kieliopit, joissa suomen kieltä verrattiin latinaan, saksaan ja ruotsiin ja viroa latinaan ja saksaan (Remes 1995: 4). Monet fennofiilit aloittivat kieliopillisen vertailun suomen ja viron välillä jo 1800-luvun alkupuolella. Remes mainitsee merkittävimmistä suomi–viro-kontrastiivista näkökulmaa hyödyntävistä tutkijoista M. A. Castrénin, Elias Lönnrotin, Julius Krohnin ja Lauri Kettusen. 1900-luvun puolivälissä tehty vertaileva kielentutkimus koski kuitenkin lähinnä suomen ja jonkin indoeurooppalaisen kielen välisiä suhteita. Laajamittaisemman suomen ja viron kielen kontrastiivinen tutkimushanke alkoi vasta 1980- ja 1990-luvuilla. (Remes 1995: 5.)

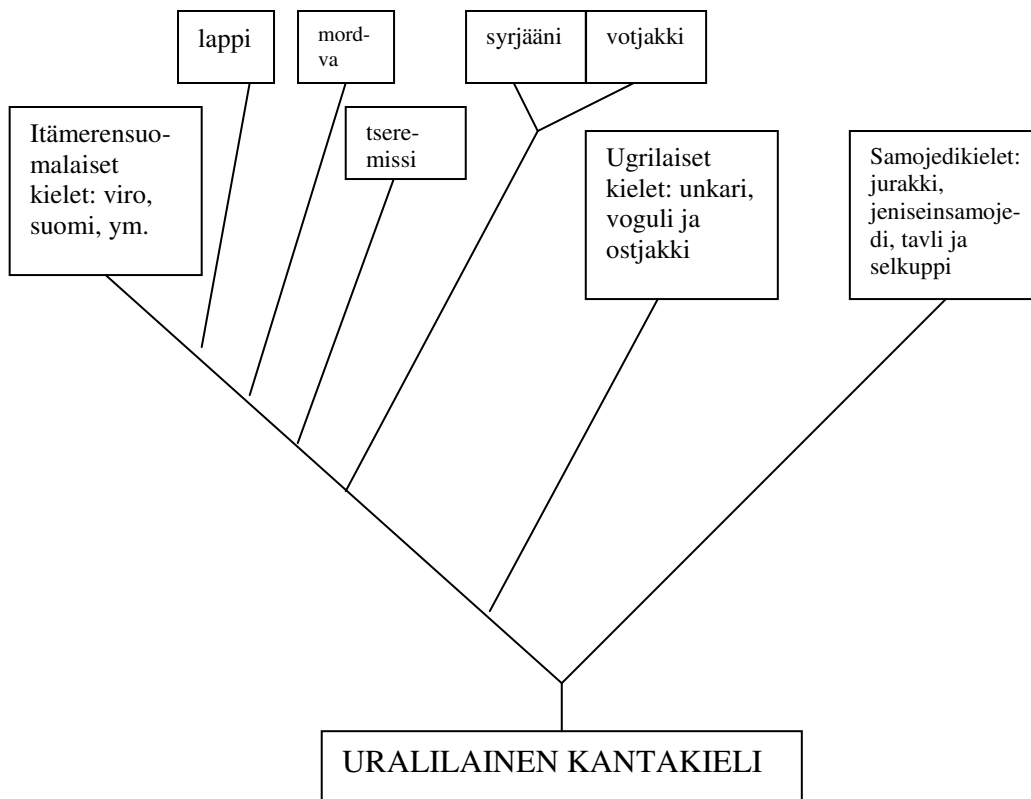
Suomi ja viro ovat kiinnostaneet kontrastiivisessa mielessä tutkijoita niin tieteellisessä mielessä kuin käytännön kielenopiskelun ja -opettamisen kannalta. Lähikielten opettamisessa ja opetusta kehitettäessä on otettava huomioon, että interferenssi on moninainen ilmiö. Helena Sulkala (1994: 110–111) korostaa, että interferenssiä voi esiintyä kaikilla kielen tasoilla, eli olemassa on fonologista, morfologista, syntaktista sekä leksikaalista interferenssiä. Morfologisen ja syntaktisen interferenssin Sulkala luokittelee kieliopillisen interferenssin alle. Eri kielen alueille sijoittuvasta interferenssistä esimerkkinä Sulkala mainitsee juuri adoptiolasten keskuudessa tavallisen tilanteen: suomalainen sana ja virolainen

taivutuspäätte yhdistyivät: *palloka leikin (leikin pallon kanssa)* (Sulkala 1994: 107).

Myös Remes (1995: 8) korostaa interferenssin moninaista asemaa juuri suomen ja viron kieliä koskevassa tutkimuksessa: ”Koska viro on suomen tavoin morfologialtaan rikas kieli mutta monin kohdin erilainen, on interferenssin mahdollisuus myös morfologisella tasolla poikkeuksellisen suuri.” Sulkalan mukaan morfologinen interferenssi onkin juuri suomen ja viron läheisyyden vuoksi mielenkiintoinen tutkimuskohde. Morfologisen interferenssin hän määrittelee tarpeena mukauttaa leksikaalinen interferenssi toiseen kieleen. (Sulkala 1994: 111.)

2.2 Viro ja suomi kielisukulaisina

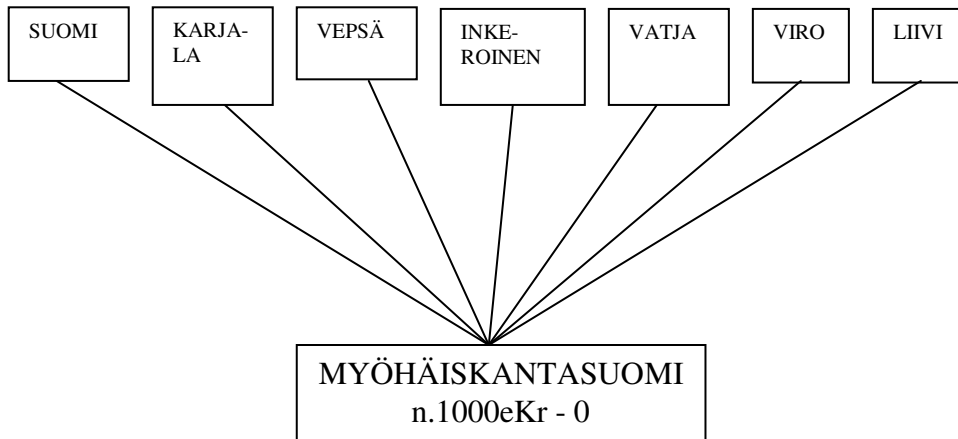
Viro ja suomi kuuluvat molemmat uralilaisen kielikunnan suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen (kuvio 4).

Kuvio 4. Uralilaiset kielet (Laakso 1992: 29).

Kielisukulaisuus näkyy yleisesti ottaen niin sanaston kuin myös rakenteen yhtäläisyyksinä. Näin on myös suomen ja viron kohdalla. Kielen rakenteesta puhuttaessa sekä virossa että suomessa on selvästi nähtävissä lähes kaikki uralilaisille kielille tyypilliset piirteet: pitkät sanat (suomessa vielä viroa pidemmät), paljon sijamuotoja, omistusliitteet (tätä ei virossa), postpositiot sekä kieliopillisten sukujen puuttuminen. Myös suomalais-ugrilaisen kieliperheen tärkeimpinä tunnusmerkkejä ovat agglutinaatio ja synteettisyys. Synteettisyys näkyy erityisesti sanataivutuksessa ja -johtamisessa (Korhonen 1992: 33–35, 1996: 195).

Itämerensuomalaiset kielet ovat kieliryhmänä niin kielellisesti kuin myös maantieteellisesti lähempänä toisiaan kuin muut suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen kuuluvat kieliryhmät (kuvio 5). Viron ja suomen kielisukulaisuuden kulmakivenä pidetäänkin juuri läheistä maantieteellistä sijaintia. On mahdotonta sanoa, kuinka paljon kielten yhteneväisyydet johtuvat siitä, että kielillä on maantieteellisestä läheisyydestä johtuva alueellisesti yhtenäinen ja suppea-alainen kantakieli. Onhan myös mahdollista, että myöhemmät kielten väliset kontaktit, jotka nekin aiheutuvat maantieteellisestä läheisyydestä, selittävät kielten samanlaisia piirteitä. (Häkkinen 1996: 94, Grünthal 2003: 19.) Nykyiset itämerensuomalaiset kielet: suomi, karjala, vepsä, inkeroinen, vatja, viro ja liivi polveutuvat kantasuomesta, jonka vanhempi muoto, varhaiskantasuomi, on myös saamen kantakieli. Itämerensuomalaisten kielten oman kantakielen, myöhäiskantasuomen, ajanjakso päättyy ajanlaskun taitteeseen. Itämerensuomalaisten kielten muotoutumisen taustalla on oletettu olevan myöhäiskantasuomen jakautuminen pohjois-, etelä- ja itäkantasuomalaisiin murteisiin. (Laakso 1992: 49–50, 53.)

Kuvio 5. Itämerensuomalaiset kielet (Laakso 1992: 49–50).

Viro ja suomi ovat itämerensuomalaisia kieliä, joiden erilliskehitys on ollut aktiivista myöhäiskantasuomen jälkeisenä aikana. Myöhäiskantasuomen jälkeinen erilliskehitys on aiheuttanut monia muutoksia, jotka ovat syynä muun muassa taivutusmorfologioiden eroihin. Kuitenkin jo myöhäiskantasuomalaiselta ajalta ovat peräisin muun muassa molempien kielten taivutusjärjestelmät. (Grünthal 2003: 19, Remes 1989: 103.)

Suomi ja viro ovat historiansa eri käännekohtissa tehneet omia ratkaisujaan esimerkiksi fonologian ja morfologian osalta. Nykyään nämä ratkaisut näkyvät kielissä edelleen ilmenevinä eroina ja ovat saattaneet vielä alkuperäisestään kumuloitua. Esimerkkinä tästä Paunonen mainitsee viron jälkitavujen vokaalien lyhenemisen ja astevaihtelun lavenemista yleiseksi kestoastevaihteluksi, mitkä molemmat piirteet tekevät virosta suomea fleksiotyypisemmän kielen. (Paunonen 1991: 25.) Viron erilainen astevaihtelu sekä lyhyet jälkitavut nousevat myös tämän tutkielman aineistosta esille: erityisesti astevaihtelu aiheuttaa sekaannusta vastaajille monikon genetiivi- ja illatiivimuotojen muodostamisessa.

2.2.1 Suomen ja viron kirjakielen vaiheet

Niin suomen- kuin vironkielisiäkin kirjallisia tekstipätkiä on löydetty jo 1100- ja 1200-luvuilta. Suomen ja viron kirjakielten kehitykset mukailevat muutenkin ajallisesti hyvin paljon toisiaan. Lisäksi molempien maiden kirjakielten kehityksen syy on sama: alkusysäyksen varsinaiselle kirjojen julkaisutyölle antoi luterilainen reformaatio. Ensimmäisten suomen- ja vironkielisten tekstien kieli on

kuitenkin hyvin horjuvaa ja harvoin täysin luontevaa kansankieltä. Koska ensimmäiset tekstit olivat käännöstekstejä, mielenkiintoiseksi kysymykseksi nouseekin, vaikuttiko alkuperäistekstien mahdollisimman tarkka kopiointi kohdekieleen sitä vääristäen, vai oliko kohdekielen taito kääntäjillä huono. Olettaa saattaa, että kirkollisten tekstien kääntäjät olivat usein Virossa saksalaisia tai ruotsalaisia ja Suomessa ruotsalaisia tai ainakin ruotsinkielisiä eikä heidän viron tai suomen kansankielen taitonsa ollut täysin sujuvaa. (Savijärvi 1992: 53–54.)

Sekä Suomessa että Virossa kirjakieleksi kehittyi yleiskieli, joka sisälsi piirteitä eri murrealueilta. Hallinnollisten kielten suhteet kuitenkin eroavat Suomessa ja Virossa toisistaan. Suomessa yleiskieli oli vahvasti lounaismurteinen, sillä Turku oli Suomen hallinnollinen ja kirkollinen keskus. Suomen yleiskielessä oli kuitenkin mukana oli myös hämäläisiä vaikutteita. Virossa puolestaan hallinnollisia keskuksia oli kaksi, Tallinna ja Tartto, jolloin myös kirjakieliä syntyi alunperin kaksi. Kuitenkin Tallinnan alueen pohjoisvirolaiset murteet esiintyvät voimakkaimmin ensimmäisissä teksteissä, mutta niissä on mukana myös muiden murrealueiden piirteitä. (Savijärvi 1992: 53, Kask 1984: 79, Rapola 1962: 36–37.)

Suomen ja Viron kirjakielen kehityksessä yhtäläisyyksiä löytyy ortografian, kieliopin ja kielen rakenteen sekä sanaston saralta. Savijärven mukaan ortografiset ongelmat ovat olleet molemmissa kielissä hyvin samanlaisia, mutta niitä kuten muitakaan hänen mainitsemiaan kielen kehityksen osa-alueita ei ole juurikaan vertailtu keskenään. Suomen kirjoitustradition ortografian isänä pidetään syystäkin Agricolaa, joka teki omia enemmän tai vähemmän arvossa pidettyjä ratkaisujaan suomen kirjoitusasun suhteen. Virossa varhaisimpien kirkollisten tekstien ortografiaan, joka on pitkälti Heinrich Stahlin käsialaa, on voimakkaan leimansa lyönyt alasaksalainen malli. Viron alasaksalaisvaikutteista ortografiaa korjasi juuri suomen ortografiaa mallina käyttäen Bengt Gottfried Forsius. (Savijärvi 1992: 56–59, Talve 2005: 161.)

Kieliopin ja kielen rakenteen kehittyminen on ollut Savijärven mukaan suomessa vauhdikkaampaa, ja varhaiset vironkieliset tekstit ovat jääneet enemmän vieraan vaikutuksen alaisiksi ja näin ollen heterogeenisemmiksi. Paitsi ortografian myös sanaston suhteen Agricola on ollut suomen osalta hyvin

dominoivassa roolissa, vaikka monissa hänen lanseeraamissaan sanoissa onkin nähtävissä niiden ruotsalaisperäisyys. Agricolan merkitystä suomen sanaston kehittäjänä ei kuitenkaan pidä vähätellä, sillä hänen käyttämänsä sanavarasto on yleisesti ottaen laaja (Ikola 1984: 122). Huomattakoon, että tämän tutkielman aineiston sanoista suurin osa on löydettävissä Häkkisen Etymologisen sanakirjan (2004) mukaan jo Agricolan sanastosta. Vironkielisissä teksteissä puolestaan saksan vaikutus on kiistatonta (Savijärvi 1992: 56–59, 72).

Vaikka jo 1600-luvulla julkaistiin joitain viron kieltä koskevia kuvauksia, varsinainen tieteellinen kielentutkimus alkoi Virossa 1800-luvulla. Kielen kehityksen kannalta merkittävää oli myös viron kielen opetuksen alkaminen Tarton yliopistossa 1803. Kansallisen heräämisen aikaan 1800-luvun lopulla alkoi viron kielen kansallinen tutkimus. (Erelt 2003: 7.) Suomessa kansallinen herääminen ja sitä myötä myös tieteellinen kielentutkimus alkoi jo 1800-luvun alkupuolella. Erityisen merkittävää suomen kehitykselle sivistyskieleksi oli suomen kielen tuntien lisääminen uudessa koulujärjestyksessä vuonna 1856 sekä ensimmäisen oppikoulun perustaminen vuonna 1858. (Suomen historian pikkujättiläinen 2001/1987: 455, 484; Ikola 1984: 131–134.)

Suomen ja viron kielet ovat saaneet paljon vaikutteita muista Euroopan kielistä. Eniten suomeen ja viroon ovat vaikuttaneet balttilaiset, germaaniset ja slaavilaiset kielet. Nämä kontaktit näkyvät niin sanastossa kuin äänteiden koostumuksessa ja kieliopillisessa rakenteessa. (Alvre 1969: 5.) Viron ja suomen kielikontakteihin ovat vaikuttaneet luonnollisesti maiden poliittiset historiat, ja siksi kontaktien kieliin tuomat vaikutteet eroavat toisistaan. Johanna Laakso (1992: 4) toteaaakin, että itämerensuomalaisia kieliä ovat vieneet toisistaan eroon kielten kehitysten lisäksi historialliset ja valtiolliset syyt.

Viron ja suomen poliittisten historioiden kuluilla on paljon yhtymäkohtia: molemmat maat ovat olleet osana suurempaa hallintoaluetta ja joutuneet taistelemaan pienen maan oikeuksista ja kulttuurinsa säilymisestä suurien valtioiden ristitulessa. Viro on ollut useampien maiden miehityksen kohteena: maata ovat hallinneet Saksa, Tanska, Puola, Ruotsi ja Venäjä (Tannberg ym. 2001: 41, 100–104, 107–110, 129; Zetterberg 2003: 8–10). Suomi on puolestaan ollut juuri kirjakielen kehitykselle merkittävän vanhan suomen ajan, n.1540–1820,

lähes yksinomaan Ruotsin hallinta-alueena (Ikola 1984: 114). Maiden historioiden poikkeamat ovat vaikuttaneet paljon kieleen. Viro on ottanut runsaasti kielellisiä vaikutteita saksasta, sillä Saksa ja saksalainen kulttuuri dominoivat Virossa juuri niihin aikoihin, kun kielen kehittyminen oli vilkkaimmillaan eli reformaatiota seuranneina vuosina. Kuitenkin vaikutteita on otettu paljon myös ruotsista ja etenkin slaaveilta. (Savijärvi 1992: 54, Tannberg ym. 2001: 86–90, Ariste: 1981: 83–85, 89.)

Suomessa taas vastaavassa vaikuttavassa asemassa uskonpuhdistuksen aikaan oli ruotsin kieli ja ruotsalainen kulttuuri, joskin Agricola hallitsi useita kieliä ja hänen käännoksiensä suomeen vaikuttivat ruotsin lisäksi myös esimerkiksi saksa ja latina (Lehikoinen & Kiuru 1998: 13). Vaikka suomen kielen kehitys oli voimakasta nimenomaan Ruotsin vallan aikana, edisti Suomen irtautuminen Ruotsista vuonna 1809 kielen asemaa sivistyskielenä edelleen: Suomen siirtyminen Venäjän hallintaan ja sen jälkeiset venäläistämisyrietykset ovat suurin syy suomen kielen aseman tukevoitumiseen jo 1800-luvun alussa sekä erityisesti kansallisen nousun aikana 1800-luvun puolessa välissä. (Ikola 1984: 131, Martin 1995: 56.)

Sen lisäksi, että suomi ja viro ovat historiansa aikana saaneet paljon vaikutteita muista kielistä, suomi paljon ruotsista ja viro saksasta ja venäjältä, on molemmilla kielillä kielikontakteja luonnollisesti myös nykypäivänä. Kontaktit tuovat kieliin vaikutteita, jotka näkyvät lähinnä lainasanojen määrän kasvuna. Englanti on merkittävin sanojen lainaaja nykyisin: anglismeja on erityisesti virossa nykyisin runsaasti. Virossa on jopa huolestuttu äidinkielen kohtalosta englannin vaikutteiden paineessa. (Erelt 2003: 7, Künnap 2002: 108.)

2.2.2 Suomen ja viron nominien taivutusmuotojärjestelmät rinnakkain

Suomalais-ugrilaisille kielille tyypillistä on sijamuotojen runsaus. Sijat ovat suomalais-ugrilaisissa kielissä syntyneet Korhosen mukaan kahdella tapaa. Toisten kielten, esimerkiksi unkarin, vogulin ja ostjakin, sijat ovat syntyneet kehittymällä postpositiorakenteista. Hyvä esimerkki postpositiorakenteista syntyneestä sijasta löytyy myös viron kielestä. Viron komitatiivi, esimerkiksi

pojaga ilmaistaan suomessa edelleen postpositiorakenteena: *pojan kanssa*. Toinen tapa sijojen syntyyn on yksittäisten suffiksien yhdistely suffiksien komplekseiksi. Näin on tapahtunut muun muassa permiläisissä kielissä ja osittain myös suomalais-ugrilaisessa kieliryhmässä. Useimmiten juuri paikallissijat ovat syntyneet tällä jälkimmäisellä tavalla. (Korhonen 1996: 198, 200–206.)

Sekä suomi että viro ovat agglutinoivia kieliä, eli niille on tyypillistä taivutuselementtien liittäminen suoraa sanavartaloon, ilman että pääte tai vartalo muuttuvat (Latomaa 1993: 15). Kielten taivutusjärjestelmien agglutinoiva luonne ja lähisukulaisuus yhdessä tekevät niiden taivutusjärjestelmien keskinäisen vertailun erityisen antoisaksi. Remes näkee kielten läheisyyden jopa edellytykseksi laajalle morfologiselle vertailulle. Martin (1995: 60) korostaa, että suomen oppimiselle on eduksi, jos oppija tiedostaa suomen agglutinatiiviset piirteet, vaikka morfeemisidokset eivät välttämättä ole lingvistiikkaan vihkiytymättömälle kielienopiskelijalle yksinkertaisia ymmärtää. Merkittävin suomen ja viron kielen välillä oleva ero on rakenteellinen ja liittyy juuri agglutinoivuuteen: suomi on vahvemmin agglutinoiva muiden suomalais-ugrialaisten kielten tapaan, kun taas viro on kulkenut liivin ja saamen tavoin flekteeraavan kielen suuntaan. Suomen kieltä pidetään agglutinoivien piirteiden säilyttämisen vuoksi myös konservatiivisempänä kielenä, joka on jähmeämpi muuttumaan kuin viro. Konservatiivisuus on nähtävissä muun muassa suomen taivutusjärjestelmän vanhakantaisuutena. Myös äännekehitys on virossa ollut enemmän muutoksille altis, ja nämä muutokset näkyvät usein paradigmatyypin rekonstruotumisena. (Häkkinen 2002: 20, Remes 1995: 1, 8, 1994: 89.)

Sija on luvun ja adjektiivien komparaation rinnalla viron ja suomen kielen tärkein kielioppikategoria taivutusluokkia vertailtaessa. Suomen ja viron deklinaatiokategorioita erottaa kuitenkin persoona, jonka ilmaiseminen possessiivisuffiksien on mahdollista vain suomessa. Sijamuotoja on suomessa kiistanalainen akkusatiivi mukaanluettuna 15. Virossa nominit taipuvat 14:ssä sijassa. Monet suomen ja viron sijamuodot ovat toisiaan vastaavia. Sijamuotojärjestelmät eroavat toisistaan viron terminatiivin osalta, joka suomen sijamuodoista tyystin puuttuu mutta saattaa esiintyä joissain partikkeleissa, esimerkiksi *tyy(n)ni*. Molempien kielten sijajärjestelmään kuuluu komitatiivi,

mutta se eroaa kielissä muodoltaan: suomessa käytössä on synkreettinen *-ine-*komitatiivi, virossa puolestaan postpositionaalinen *ga-*päätteinen muoto. Suomessa komitatiivista funktiota voi toteuttaa myös *kanssa*-sanalla muodostettu postpositiorakenne (Hakulinen ym. 2004: 943, 1213). Myös akkusatiivin ja instruktiivin kohdalla on sijamuotojärjestelmissä eroja, eikä esimerkiksi instruktiivin monikkomuotoja viron kieliopissa pidetä edes paradigmaan kuuluvina. Viron fleksiosta keskusteltaessa yksikön lyhyttä illatiivia on myös ehdotettu omaksi sijakseen, jolloin viron sijamuotojen määrä kasvaisi 15:een. Eri kantoja on esitetty myös viron nominiparadigman neljän viimeisen sijamuodon luonteesta. Essiivillä, terminatiivilla, abessiivilla ja komitatiivilla on muista sijamuodoista eroavia piirteitä: niissä ei käytetä *i*-monikkoa, adjektiiviattribuutti on niiden kanssa vaillinaisessa kongruenssissa ja kyseisiä muotoja rinnastettaessa voi sijapäätte liittyä vain viimeiseen sanaan, esimerkiksi *kasside või koertega (kissojen tai koirien kanssa)*. Muun muassa näillä piirteillä Joel Nevis (1987: 79, 81–82, 92–94) perustelee näkemyksensä, jonka mukaan kyseisten muotojen suffiksit ovat enemmän kliittisiä morfeemeja kuin kaasuspäätteitä. (Remes 1995: 17–21.)

Suomen ja viron välillä on myös sellaisia kieliopillisia eroja, jotka eivät ainoastaan liity nominien taivuttamiseen mutta monesti vaikuttavat myös siihen. Näistä eroista mainittakoon viisi vain virolle tyypillistä piirrettä: virossa on 1) kolme vokaaleja ja useampia konsonantteja koskevaa kestoastetta, 2) erityinen illabiaali keskikorkea keskinen vokaali *õ*, 3) viimeisen vokaalin kato eli loppuheitto ja 4) vokaalin kato (sisäheitto) avoimissa toisissa tavuissa, jos sitä edeltää pitkä alkutavu. Lisäksi, 5) virosta puuttuu vokaalisointu. (Erelt 2003: 130.)

Suomen ja viron nominiparadigmojen taivutussuffiksit ovat suurimmalta osalta samanlaisia, jo kantasuomesta periytyviä (kuviot 6 ja 7). Eroja kuitenkin löytyy: muun muassa komitatiivissa esiintyvää suomen vanhaa *-ine-*päätettä vastaa virossa myöhäissyntyisempi *ga-*pääte. Myös suomen vokaalisointu aiheuttaa eroja suomen ja viron taivutussuffiksien välille. Sen lisäksi, että suomen ja viron sijojen muodostuksessa on eroja suffiksien osalta, on myös sanojen vartaloiden käyttäytymisessä eroja. Suomessa nominiparadigmat jaetaan yksi- ja kaksivartaloisiin, joista ensimmäisessä esiintyy vain vokaalivartaloisia muotoja.

Virossa erilaiset kielenmuutokset ovat rekonstruoineet nominiparadigmoja. Tällaisia kielenmuutoksia ovat muun muassa loppuheitto, sisäheitto sekä nominatiivin ja vartalon loppu *-n:n* kato (lisää muutoksia ks. Remes 1995: 60–63). (Remes 1995: 56–63, 65–66.)

SUOMI				
sija	yksikkö (jalka)	sijapäätte	monikko (jalka)	sijapäätte
nominatiivi	jalka	-	jalat	-t -en/-ten/-den ~
genetiivi	jalan	-n	jalkojen	-tten/-in
partitiivi	jalkaa	-A/(t)tA	jalkoja	-A/-tA
akkusatiivi	minut	-t	meidät	-t
essiivi	jalkana	-nA	jalkoina	-nA
translatiivi	jalaksi	-ksi	jaloiksi	-ksi
inessiivi	jalassa	-ssA	jaloissa	-ssA
elatiivi	jalasta	-stA	jaloista	-stA
illatiivi	jalkaan	-Vn/-hVn/-seen	jalkoihin	-hin/-siin/-in
adessiivi	jalalla	-IIA	jaloilla	-IIA
ablatiivi	jalalta	-ltA	jaloilta	-ltA
allatiivi	jalalle	-lle	jaloille	-lle
abessiivi	jalatta	-ttA	jaloitta	-ttA
komitatiivi			jalkoine + POS	-ine
instruktiivi			jaloin	-in

Kuvio 6. Suomen sijamuodot (Hakulinen ym. 2004: 108).

VIRO				
sija	yksikkö (jalg)	sija- muoto	monikko (jalg)	sijapäätte
nominatiivi	jalg	-	jalad	-d
genetiivi	jala	-/ kato	jalgade	-de -sid/ vokaalin muutos
partitiivi	jalga	-	jalgasid	
akkusatiivi	-	-	-	-
translatiivi	jalaks	-ks	jalgadeks	-deks
inessiivi	jalas	-s	jalgades	-des
elatiivi	jalast	-st	jalgadest	-dest
illatiivi	jalasse/jalga	-sse/-	jalgadesse/jalgu	-desse
adessiivi	jalal	-l	jalgadel	-del
ablatiivi	jalalt	-lt	jalgadel	-delt
allatiivi	jalale	-le	jalgadele	-dele
terminatiivi	jalani	-ni	jalgadeni	-deni
essiivi	jalana	-na	jalgadena	-dena
abessiivi	jalata	-ta	jalgadeta	-deta
komitatiivi	jalaga	-ga	jalgadega	-dega

Kuvio 7. Viron sijamuodot (Erelt 2003: 38).

Suomen *i*:llinen monikko ja viron *de*-monikko saavat kielten nominien monikon taivutusparadigmat näyttämään erilaisilta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tee paradigmoja hankaliksi oppia, sillä molempien kielten taivutusparadigmojen muodostus on muutamaa hankalaa sijaa lukuunottamatta melko systemaattista. Suomessa monikon tyyppejä on kaksi: *i*-monikko ja *t*-monikko, joista jälkimmäinen esiintyy vain nominatiivissa. Merkittävää on, että suomen monikon genetiivillä on rinnakkaisia muotoja: 1. genetiivin *i*-monikollisen muodon rinnalla on joillain sanatyypeillä *t*-monikollinen eli 2. genetiivi, jonka vokaalivartalosisessa muodossa monikon merkkiä ei enää ole. Suomen monikon muodostus toimii agglutinatiivisesti: nominatiivia ja 2. genetiiviä lukuunottamatta suffiksit liittyvät *i*-monikon vartaloon. (Remes 1995: 18, 22–23.)

Viron puhtaasti agglutinatiivisesta *de*-monikosta poikkeaa vain partitiivi. Suomen agglutinatiivista *i*-monikkoa vastaava muoto on virossa jakautunut kahdeksi monikkotyyppiä, jotka ovat paradigmassa vaihtoehtoisia. Toinen niistä on agglutinatiivinen *i*-monikko, joka esiintyy *de*-monikollisten muotojen kanssa komplementaarisessa distributiiossa ja toinen, edellisen tavoin osassa sijoja *de*-monikkoa täydentämässä, on fleksiivinen lyhyt *i*-monikko eli vartalomonikko. (Remes 1995: 22–23.)

2.2.3 Mikä erottaa suomen ja viron taivutusparadigmoja?

Remes (1995: 69–73, 1983: 67) kuvailee suomen ja viron paradigmatyyppien suhteita seuraavasti: ”Suomen ja viron taipuvien sanojen paradigmatyyppien määräytymiseen vaikuttavat hyvin samantapaiset seikat: astevaihtelu, tavuluku, nominatiivin ja/tai vartalon loppuäänne tai -äänneet. Virossa on lisäksi tärkeä kriteeri kvantiteetti.” Virossa taivutustyyppi määräytyy vartalon rakenteen perusteella. Jotkin suomen paradigmat, esimerkiksi *eA*-nominat, ovat jakaantuneet virossa kahdeksi tai useammaksi paradigmaksi, ja yksityksistä vastaavuutta onkin paradigmasuhteista vaikea löytää. Paradigmojen vertailua hankaloittaa viron vartalosuhteiden muutoksista johtuvat paradigmojen sekaantumiset.

Viron ja suomen kielten erilaisiin kehityskulkuihin ovat vaikuttaneet maiden poliittisten historioiden aiheuttamien erilaisten kielikontaktien lisäksi myös monet kielensisäiset muutokset. Näitä taivutusmorfologian eroihin johtaneita syitä ovat:

- 1) Erilliskehityksen aikana tapahtuneet muutokset kielissä
- 2) Kantasuomalaiselta kaudelta periytyvät murre-erot
- 3) Fonotaktisten rajoitusten ja astevaihtelun erot
- 4) Astevaihtelun morfologistuminen virossa
- 5) Viron kieleen kehittynyt sisäinen taivutus, eli sisäfleksio⁴
- 6) Kielten tietoinen kehittäminen ja normittaminen

1) **Erilliskehityksestä johtuvat syyt.** Viro on ollut kielen kehityksensä aikana suomea enemmän muutoksille altis ja uudistuva. Esimerkiksi viron yksikön genetiivin, yksikön partitiivin ja yksikön illatiivin kuluminen päätteettömiksi on loitontanut viroa agglutinoivan kielen luonteesta. Säännöllinen äännekehitys on vienyt suomen ja viron monia muotoja kauemmas toisistaan, kuten esimerkiksi monikon 2. genetiivi todentaa: **kaladen* on saanut suomalaisen asun *kalain* ja virossa muoto kuuluu *kalade*. Tyypillinen suomea ja viroa erottava piirre nominien yhteydessä on omistamisen ilmaiseminen, joka suomessa tapahtuu possessiivisuffiksein ja virossa analyttisin rakentein, esimerkiksi *minu raamat`kirjani`*. Myös vartalosuhteiden muutokset ovat eriyttäneet suomea ja viroa toisistaan: suomi suosii viroa enemmän kaksivartaloisten paradigmojen konsonanttivartaloita. (Remes 1995: 8–10.)

2) **Kantasuomesta johtuvat murre-erot.** Oletusta, jonka mukaan jotkin kielten erot ovat peräisin jo kantasuomen ajan murre-eroista, tukevat muun muassa konditionaalityyppien astevaihtelun ero (Korhonen 1967: 137–139). Myös ensitavultaan lyhyiden a-vartaloisten nominien monikkomuotojen erot ovat luultavasti vanhojen murre-erojen synnyttämiä, esimerkiksi suomen *munia* kontra viron *mune*. (Remes 1995: 11.)

⁴ Sisäfleksiolla tarkoitetaan tiettyjen paradigmattyyppien muotoja, jotka eroavat toisistaan vain erilaisten vokaali- ja konsonantivaihtelujen perusteella, ja ovat näin morfologistuneet, esim. *lagi: lae: lege: lakke (katto)* (Remes 1995: 13–14).

3) Fonotaktisten rajoitusten aiheuttamat erot. Moniin viron ja suomen kielten eroihin ovat syynä fonotaktiset rajoitukset. Esimerkiksi */jil/* sekvenssi ei ole mahdollinen virossa, mistä johtuen jotkin monikkomuodot ovat kielten välillä erilaiset: suomen *kurjia, tyhjiä* ovat virossa *e*-llisiä: *kurje, tühje*. Lisäksi diftongien yhteydessä sekä yhdistämättömien sanojen vokaalistossa on fonotaksista johtuvia eroja. Jälkimmäisestä esimerkkinä suomen vokaalisointu, joka virosta puuttuu. (Remes 1995: 11–12.)

4) Viron morfologistunut astevaihtelu. Suomen astevaihtelu on muutamia poikkeuksia lukuunottamatta säännöllinen ja odotuksenmukainen ilmiö. Virossa taipuvan sanan paradigma kuuluu tai on kuulumatta astevaihtelun piiriin riippumatta äänneympäristöstä tai tavurakenteesta. Astevaihtelu voi olla virossa kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen ja se kulkee vain yhteen suuntaan niin, että vahvasta asteesta on mahdollista muodostaa heikko aste muttei välttämättä toisin päin, esim. *magu: mao (maku)* ja *madu: mao (käärme)*. (Remes 1995: 12–13.)

5) Viron sisäinen taivutus. Sisäiseen taivutukseen kuuluvat olennaisena osana taivutusmuotojen vaihtelut, esimerkiksi aste- ja kestopvaihtelu: monet viron kielen nominien muodot eroavat toisistaan vain vokaali- ja konsonanttivaihtelujen perusteella. Viron sisäinen taivutus, eli sisäfleksio, on olennainen kielen taivutustypologian kannalta, sillä se on muuttanut viroa fleksiivisemmäksi ja etäännyttänyt sitä agglutinatiivisesta kielityypistä. Suomessa taas käytössä ovat taivutussuffiksaaliset muodot, eli suomi on pysynyt vahvemmin agglutinoivana kielenä. (Remes 1995: 13–14.)

6) Kielten tietoinen kehittäminen ja normittaminen. Suomen ja viron kielen kehittäjät ja huoltajat ovat tehneet keskenään melko vähän yhteistyötä, ja siksi kielten tietoinen kehittäminen ja normittaminen ovat vieneet kieliä eri suuntiin. Viroon vakiintuneet monet muodot ovat osittain kansankielestä periytyviä, mutta kieleen on rakennettu myös keinotekoisia muotoja. Vaikka viron kieliuudistus on myös paikoin lähentänyt viroa suomeen, tästä esimerkkinä *i*-supelatiivi, joka

ilman kansankielistä tukea levisi kirjakieleen, ovat useimmat kieliuudistukset loitontaneet kielten morfologioita toisistaan. (Remes 1995: 14–17.)

2.3 Oppimisen strategiat

Vierasta kieltä tai toista kieltä opiskeleva on erilaisessa tilanteessa taivutusparadigmoja opiskellessaan kuin lapsi, joka oppii taivuttamaan äidinkiellensä sanoja. Motivoitunut ei-äidinkielinen suomen opiskelija kiinnittää todennäköisimmin tietoisesti huomiota taivutusparadigmoihin. Erityisesti hän hyötyy produktiivisista taivutusparadigmoista, jotka ovat niin taivutuksen kuin muunkin kielenoppimisen kannalta kielenoppijan lähtökohdasta ideaaleja järjestelmiä. Äidinkielinen lapsi puolestaan oppii taivuttamaan sanoja kuulemansa mallin mukaan ilman, että tiedostaisi taivutusparadigmojen olemassaoloa. Toki lapsikin käyttää paradigmoja hyödykseen, mutta hän saattaa usein yhdistää sanan samankaltaiseen mutta väärään taivutusparadigmaan. Tästä esimerkkinä lasten suusta usein kuullut virheelliset analogiat, esimerkiksi *retkieväkset** (*retkievät*). (Paunonen 1976: 90–91.)

2.3.1 Kielen oppiminen

Lapsi oppii äidinkiellensä muoto- ja lauserakenteen neljän ensimmäisen ikävuotensa aikana. Sen jälkeen kielen oppiminen toki jatkuu edelleen muun muassa lapsen opetellessa erilaisiin käyttötilanteisiin sopivaa kieltä ja laajentaessa sanavarastoaan. Kielen lapsi oppii vuorovaikutuksen ansiosta, joka hänen ja häntä ympäröivän yhteisön välillä vallitsee. Myös toisen kielen oppimisessa sosiaaliset kontaktit opittavaa kieltä puhuvan yhteisön kanssa vaikuttavat olennaisesti kielen oppimiseen. Kielenoppiminen on kokonaisvaltainen ilmiö, johon vaikuttavat lingvististen seikkojen lisäksi monet sosiaaliset ja psykologiset tekijät. Sajavaara asettaa kielenoppijan ykkös- ja kakkoskielen suhdetta pohtiessaan yhdeksi olennaisimmaksi kysymykseksi sen, millaisissa olosuhteissa ja ympäristöissä ykköskieli vaikuttaa oppimisen alla olevaan kieleen. Ne teoriat ja mallit, joihin kukin tutkimusperinne olettaa ensimmäisen kielen oppimisen tukeutuvan, vaikuttavat välttämättä siihen, miten toisen kielen oppiminen hahmotetaan. Jos esimerkiksi uskomme Chomskyn universaalien kieliopin antavan pohjan oppia

ensimmäinen kieli, on syytä olettaa, että mikäli universaali kielioppi ei haihdu iän mukana pois, se vaikuttaa myös toisen kielen oppimiseen. Myös toisen kielen oppimisen tutkimiseen ovat siis vaikuttaneet monet kielitieteen tutkimusperinteet aina behaviorismista nativistisiin teorioihin. (Sajavaara 1999: 73–76, 80–81.)

On vaikea määritellä, missä suhteessa erilaiset kielenoppimiseen vaikuttavat tekijät ovat oppimisessa läsnä. Sajavaara (1999: 89–88) pohtiikin, kuinka paljon oppijoiden yksilölliset erot vaikuttavat oppimiseen. Hänen ehdotuksiaan toisen kielen oppimiseen vaikuttaviksi oppijalähtöisiksi tekijöiksi ovat oppijan ikä, älykkyys, kielellinen lahjakkuus, motivaatio, asenteet, kognitiivinen tyyli sekä oppimisstrategiat. Kyseiset ominaisuudet ovat kuitenkin vaikeasti määriteltävissä jo itsessään, ja lisäksi niiden suhde kieleen ja sen oppimiseen on moninainen. Myös Sulkala (1994: 109) korostaa oppijan minäkäsityksen ja tavoitteiden merkitystä toista kieltä opittaessa.

Lisäksi toisen kielen oppimisessa on olennaista se, missä kieltä opitaan. Kielenoppimiseen vaikuttavat siis oppimisympäristön lisäksi edellä mainitut oppijaan liittyvät seikat, eli jokainen kielenoppija oppii toisen tai vieraan kielen omien tapojensa ja tavoitteidensa ehdoilla omassa tahdissaan. Tämän vuoksi on vaikea määritellä, onko kieltä helpompi oppia luokassa muodollisessa oppimistilanteessa, vaiko luonnollisessa kielenkäyttöympäristössä. Luokassa kielen oppimiseen vaikuttavat Sajavaaran (1999: 94–95) mukaan kolmenlaiset peruseriaatteen: tietoisuus, autonomisuus ja autenttisuus. Näiden periaatteiden mukaan oppijan on tiedostettava oppimiseensa liittyviä osatekijöitä, oltava motivoitunut ja hallittava oma oppimiseen liittyvä toimintansa sekä pystyttävä saavuttamaan todellisia kielenkäyttötilanteita opetusmateriaalin avulla. Näistä periaatteista erityisesti oppimisen autenttisuus tukee voimakkaasti myös oppijan motivoitumista. Tämän tutkielman aineisto on kerätty opiskelijoilta, jotka oppivat suomea nimenomaan vieraana kielenä luokkatilanteessa, joten kielenkäyttöympäristön antama tuki oppimiselle jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Toisaalta, koska tutkimuskohteena on mekaaninen sijaituvuuden hallinta, sopivat vieraan kielen opiskelijat aineistoksi suomea toisena kielenä opiskelevia paremmin.

Vaikka kielen oppimista on tutkittu runsaasti ja siitä on saatu paljon selville, ovat sen peruskysymykset edelleen avoimia ja tulevat sellaisina mitä luultavammin pysymäänkin. Ratkaisua vailla ovat muun muassa muodollisen luokkahuoneopetuksen hyötyyn sekä kielenoppimisen ja muun oppimisen väliseen korrelointiin liittyvät kysymykset. Varmaa tuntuu olevan vain se, että kielenoppimiseen vaikuttavat monet kielen ulkopuoliset tekijät ja näiden tekijöiden monisäikeiset keskinäiset suhteet. Kielen oppiminen on tie kielelliseen toimintaan, joka on mahdotonta käsittää muuna kuin sosiaalisena ilmiönä. Näin ollen käsitys pelkästä kaavamaisesta staattisten kielen rakenteiden opettelusta kielen oppimisena on virheellinen. (Sajavaara 1999: 97–99.)

2.3.2 Taivutusparadigmat ja niiden oppiminen

Maisa Martin (1995: 59) mainitsee eräänä taivutusparadigmojen oppimisen kulmakivenä mallisanan mukaan oppimisen. Tällöin opiskelija oppii muistamaan yhden taivutusparadigman sekä tiettyjä muotojen muodostamiseen liittyviä sääntöjä ja pystyy näillä työkaluilla tuottamaan muistakin sanoista vastaavat taivutusmuodot. Kaivapalu (1998: 120) esittää tutkimusraportissaan monikkomuodoista nominatiivin olleen testiryhmälleen helpoin taivutusmuoto muodostaa. Martin (1995: 65) puolestaan korostaa nominatiivin olevan paras valinta sanan perusmuodoksi suomen kieltä opettaessa. On kuitenkin huomattava, että myös sanan vartalon löytäminen on olennaista suomen kielen opiskelijalle, jotta hän pystyy tuottamaan taivutusparadigman kaikki muodot. Martinin mukaan sanan vartaloa ei voida kuitenkaan pitää yksikön nominatiivin veroisessa asemassa sanan perusmuotona, vaikka myöntää, että syyt, joilla yksikön nominatiivia pidetään sanan perusmuotona, eivät ole yksiselitteisesti määriteltävissä: ne voivat olla sekä opetukseen liittyviä että psykologisia.

Sanojen taivuttamisen oppimiseen vaikuttaa niin äidinkielisellä kuin vierasta kieltä opiskelevallakin kielitaju, joka muodostuu pitkälti dynaamisista assosiaatioyhteyksistä. Kielitajun avulla kieltä opiskeleva pystyy yhdistelemään, ryhmittelemään ja kaavoittamaan kielen eri elementtejä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Kielenoppija soveltaa kielitajuaan esimerkiksi

nominitaivutustyyppejä oppiessaan hahmottamalla ne allomorfeista koostuvina paradigmamalleina. (Paunonen 1976: 85, 95.)

Vaikka Paunosen mukaan suomen sijamuotosysteemi on kokonaisuudessaan yksinkertainen ja selkeä, myöntää hän muutamien sijamuotojen ja taivutusparadigmojen olevan mutkikkaampia. Nämä sijat ovat yksikön ja monikon partitiivi, monikon genetiivi ja illatiivi sekä yksikössä että monikossa. Lisähankaluuksia kielenoppijalle tuottaa suomen monimutkainen taivutustyyppijärjestelmä, jossa on monen eri taivutustyyppin sanoja. Tätä tulen kielitestiilläni todentamaan tutkielman analyysiluvuissa. Kielenoppijan tulee siis nomineja taivuttaessaan sekä tuntea paradigmamallit että osata sijoittaa taivutettava sana oikeaan taivutusparadigmaan taivutustyyppinsä perusteella. Taivuttamisen oppimista hankaloittaa edelleen taivutusparadigmojen moniselitteisyys ja niiden keskinäinen toisiinsa limittyminen. (Paunonen 1976: 87, 90.)

Kielenpuhuja ei välttämättä ole tietoinen kielihistoriasta, mutta käyttää silti erilaisia dynaamisia vaikutusyhteyksiä konstruoidessaan kielen järjestelmää. Näin ollen kielenpuhuja liikkuu synkronisen järjestelmän lisäksi myös diakronisella tasolla. (Paunonen 1976: 101.)

Maisa Martinin (1999: 168) mukaan suomen oppimisen suurimmat vaikeudet liittyvät morfologisiin muotojen runsauteen ja taivutusvartaloiden vaihteluun. Erityisesti juuri monikolliset muodot ovat opiskelijoille hankalia. Yhtenä syynä monikon hankaluuteen Martin (1995: 185, 187) mainitsee jo yksinomaan monikollisten sanojen pituuden. Hän kuitenkin myös muistuttaa, että sanan pituus voi olla myös hyödyksi monikollisten muotojen tuottamisessa, sillä pitkien sanojen käyttäminen mallina antaa vahvemman pohjan analogialle. Martin (1995: 40) esittää, että suomen opiskelijan morfologiset ongelmat saattavat johtua virheellisestä intakesta, kun opiskelija esimerkiksi painaa mieleensä toisen ei-äidinkiellisen suomen kielestä virheellisen muodon. Väärä intake saattaa aiheutua myös opiskelijan kuullessa tai muistaessa inputin väärin. Virheellisen intaken lisäksi morfologisia ongelmia aiheuttaa kielenoppijan sanojen taivutusmuotoihin liittyvät tuottamisen ongelmat. Martinin mukaan on olemassa kahdeksan erilaista

faktoreiden kategoriaa, jotka saattavat aiheuttaa morfologisten muotojen tuottamiseen liittyviä ongelmia. Nämä kategoriat ovat:

- 1) **sanan morfofonologinen kompleksisuus (the morfofonological complexity of the word)**
- 2) **muunnosten näkyvyys (saliency of changes)**
- 3) **sanan itsensä, sen muodon (sijan) ja taivutustyyppin frekvenssi (the frequency of the word, form and word-type)**
- 4) **sanan tuttuus (the familiarity of the word)**
- 5) **sanan merkitys (the meaning of the word)**
- 6) **muotojen samankaltaisuus (the proximity of forms)**
- 7) **kategorisen tehtävän helppous (the ease of category assignment)**
- 8) **ongelmien potentiaali (the potential for problems)**

Morfofonologisella kompleksisuudella, **ensimmäisellä faktorilla**, Martin tarkoittaa sitä, että paradigmaattisia muotoja on määrällisesti paljon ja ne vaihtelevat laadultaan runsaasti, eli sanan perusmuodon ja taivutusmuodon välillä saattaa olla suurikin ero. Eri muotojen väliseen suureenkin vaihteluun liittyy myös Martinin **toinen faktori**. Hän täsmentää, että poisjättövirheet (omission) ja korvaavuusvirheet (replacement) eivät ole kaikki samanlaisia ja että ne voidaan jakaa eri kategorioihin. Toinen faktori koskee siis taivutusmuotojen muunnoksien näkyvyyttä. Taivutettavan sanan, taivutusmuodon ja taivutustyyppin yleisyys vaikuttavat tietysti paljon siihen, kuinka paljon oppilas tekee virheitä taivutuksessa. Näistä frekvensseistä rakentuu Martinin **kolmas faktori**. **Neljäs faktori** eli sanan tuttuus korreloi useimmiten sanan suuren frekvenssin kanssa. Sanan merkityksellä, **viidennellä faktorilla**, on suuri merkitys lähinnä partitiivin opetuksessa, kun oppilaan on tiedettävä, onko sana ainesana vai laskettavissa oleva sana. **Kuudentena faktorina** Martin mainitsee muotojen fyysisen samankaltaisuuden: keskenään samannäköiset muodot sekoittavat helposti oppijaa ja aiheuttavat virheitä tämän kieleen. **Seitsemäs faktori** liittyy toiseen, muunnosten näkyvyyden faktoriin. Tämä faktori kertoo, kuinka helposti tai hankalasti sana on morfologisesti kategorisoitavissa. Kategorisointiin vaikuttaa

aina kategorian sisäinen rakenne. Lähtöoletuksena on, että oppija pyrkii luokittelemaan taivutettavat kohdesanat. **Kahdeksas faktori** on sidoksissa seitsemänteen. Sen mukaan kategorisoinnin sijaan toinen tapa tarkastella taivutettavaa sana on arvioida ennalta mahdollisia sanaan liittyviä ongelmia ilman, että sanaa sijoitetaan johonkin tiettyyn kategoriaan. Huomioitavaa on, että S2-oppijan sanataivutuksessa tekemät virheet eivät aiheudu vain yhdestä tai kahdesta mainitusta faktorista, vaan useimmiten useampien niiden yhteisvaikutuksesta. (Martin 1995: 186–193.)

Martin korostaa (1995: 42), että usein suomen kielen oppijalla äidinkielen vaikutus opittavaan kieleen (crosslinguistic influence) ja siitä johtuvat morfologiset ongelmat ovat hyvin marginaalisia, sillä useimmiten suomen kieli eroaa oppijan äidinkielestä paljon, eikä aiheuta tällaista siirtovaikutusta. Virolaisten suomenoppijoiden tilanne poikkeaa tästä. Virolaisen opiskelijan kyseessä ollessa morfologisen siirtovaikutuksen mahdollisuus on otettava huomioon. Virolainen on toki oman kielensä kautta tottunut morfologisten muotojen runsauteen ja taivutusvartaloiden vaihteluun. On kuitenkin muistettava, että niiden olemassaolo molemmissa kielissä ei riitä taivutusmuotojen ongelmattomaan oppimiseen, sillä viron ja suomen taivutusmuodot ja vartalonvaihtelut erovat toisistaan paikoin paljonkin ja ovat omiaan aiheuttamaan sekaannusta morfologisten muotojen tuottamisessa.

Suomi toisena kielenä -opetuksessa ongelmaksi morfologian kohdalla tulee taivutustyyppien frekvenssin huomiotta jättäminen. Usein taivutustyyppit tulevat Martinin mukaan (1995: 73) opetettua niin, että jokaisen taivutustyyppin opetukseen käytetään yhtä paljon aikaa, ja joskus jopa poikkeuksellisia taivutustyyppisiä korostetaan. Tämähän ei ole oppimisen kannalta funktionaalista, sillä oppilaan täytyy opiskella ja harjoitella nimen omaan niiden taivutustyyppien sanoja, joita hän tulee eniten tarvitsemaan. Martin kuitenkin korostaa, että S2-oppilaan tarvitseman sanavaraston taivutustyyppit eivät välttämättä korreloi suomen kielen yleisimpien taivutustyyppien kanssa, vaan S2-oppija todennäköisimmin tarvitsee esimerkiksi sellaisia *i*-tyypin sanoja kuin *pankki*, *posti* ja *hotelli*, jotka frekvenssisanakirja osoittaa suhteellisen harvinaisiksi.

2.3.3 Miten äidinkieli vaikuttaa kielenoppimiseen?

On varmasti mahdotonta todentaa oletusta, jonka mukaan oman äidinkielen lähisukukieli on toisena tai vieraana kielenä aina absoluuttisesti helpompi oppia tai omaksua kuin jokin kaukaisempi kielisukulainen. Kuitenkin kielenoppija on erilaisessa tilanteessa opiskellessaan sanastoltaan ja rakenteeltaan täysin vierasta kieltä kuin opiskellessaan lähisukukieltä, jossa on paljon oppijalle tämän äidinkielen kautta tuttua. Martin muistuttaa, että juuri suomen kieltä toisena kielenä on tarpeen tutkia lisää, sillä opittavan kielen rakenne verrattuna oppijan äidinkielen rakenteeseen vaikuttaa suuresti oppimisprosessiin. Lisäksi hän korostaa, että tätä tutkimusta on tehtävä niin kognitiivisten kuin universaaliteorioidenkin mukaisista lähtökohdista. Toistaiseksi suomi toisena ja vieraana kielenä -tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan käytännön opetusta ja oppimista hyödyttäviä aihealueita ja teoreettisen tutkimuksen ambitiot ovat jääneet taka-alalle. Martinin mukaan myytti suomen kielen vaikeudesta voi perustua juurikin siihen seikkaan, että useimpien oppijoiden, lähikielisiä lukuunottamatta, äidinkieli eroaa suomesta rakenteeltaan ja sanastoltaan. Lisäksi hän huomauttaa, että mitä lähempänä oppijan oma kulttuuri on suomalaista kulttuuria, sitä helpompaa myös kielenoppiminen on. (Martin 1999: 162–163, 167–168.)

Annekatriin Kaivapalun raportti virolaisten ja venäläisten suomenopiskelijoiden nominitaivutuksesta antaa viitteitä siitä, ettei virolaisen ole välttämättä helpompi muodostaa monikollisia taivutusmuotoja nomineista kuin vironvenäläisten. On siis mahdollista, että viro äidinkielenä myös sekoittaa suomen nominimuodostuksessa. Vaikka viron ja suomen sijamuotojärjestelmät ovat rakenteeltaan hyvin samanlaisia, eroaa monikon sijamuotojen muodostus melko paljon toisistaan. Vaikeimmaksi seikaksi monikkomuotojen muodostamisessa Kaivapalu havaitsi oikeiden vartalovarianttien valitsemisen. Syynä tähän hän arvelee olevan suomen ja viron vartalovaihtelujen toisistaan poikkeava variointi. (Kaivapalu 1998: 120–121.) Onkin erittäin mielenkiintoista ja haastavaa arvioida, milloin opittavan kielen kanssa läheinen oppijan äidinkieli helpottaa kielenoppimista ja milloin siitä on haittaa vääränä mallina. Remes (1995: 7) suhtautuu äidinkielen antamaan apuun lähikielen opiskelussa kriittisesti.

Hän uskoo, että koska lähikieltä on näennäisesti helppoa opiskella, sen opiskeluun voi suhtautua ylimielisesti, mikä vähentää opiskelumotivaatiota. Edelleen Sajavaara korostaa omassa artikkelissaan, että vaikka kontrastiivisesta näkökulmasta ajatellen on paljonkin merkitystä sillä, miten typologisesti tai geneettisesti läheisiä oppijan äidinkieli ja opittava kohdekieli ovat, ei tämä tee kielenoppimisesta silti ongelmattonta ja helppoa (Sajavaara 1999: 123).

Sirje Hassinen, joka lähestyi väitöskirjassaan suomenoppimista kaksikielisten lastensa kautta, mainitsee myös, että viron ja suomen läheisyys sekä nopeuttaa että hidastaa kielten eriytymistä. Nopeuttavia tekijöitä ovat hänen havaintojensa mukaan esimerkiksi leksikaaliset samankaltaisuudet ja hidastavia muun muassa kielten morfofonologiset erot, jotka aiheuttivat lapsilla koodien yhdistymisiä. Hassinen myös toteaa omien lastensa kohdalla ilmenevän enemmän kahden kielen välisiä koodien yhdistymisiä kuin muilla, esimerkiksi indoeurooppalaisilla kaksikielisillä lapsilla. Syyn hän uskoo olevan juuri suomen ja viron typologinen läheisyys. (Hassinen 2002: 184, 191.)

Keskusteltaessa äidinkielen vaikutuksesta opittavaan kieleen törmätään välttämättä interferenssin käsitteeseen. ”Interferenssi merkitsee sellaista kielen normeista poikkeamista, jota esiintyy kahta (tai useampaa) kieltä puhuvalla, kun toinen kieli vaikuttaa paraikaa käytettävään kieleen.” (Lehiste 1988: 1–2.)⁵ Interferenssi on virheanalyysin keskeinen käsite, jonka suppeana määritelmänä on äidinkielen aiheuttama haittavaikutus opittavaan kieleen. Interferenssi ei tosin välttämättä johdu vain oppijan äidinkielestä, vaan sen voi aiheuttaa myös kohdekieli. Tärkeää on tiedostaa myös se, että äidinkielen vaikutteilla on mahdotonta perustella kaikkia kielenoppijan virheitä, ja monet virheitä aiheuttavat seikat jäävätkin usein selittämättä. (Paunonen 1991: 31–32.)

2.3.4 Virolainen suomen kielen opiskelija

Suomen kieltä voi opiskella yliopistotasolla molemmissa Viron suurimmissa kaupungeissa, Tallinnassa ja Tartossa. Yliopistojen välisessä suomen kielen opetuksessa on paljon eroavaisuuksia, sillä Tallinnassa ensimmäistä vuotta suomea pääaineena opiskelevilta opiskelijoiltakin vaaditaan jo suomen alkeiden

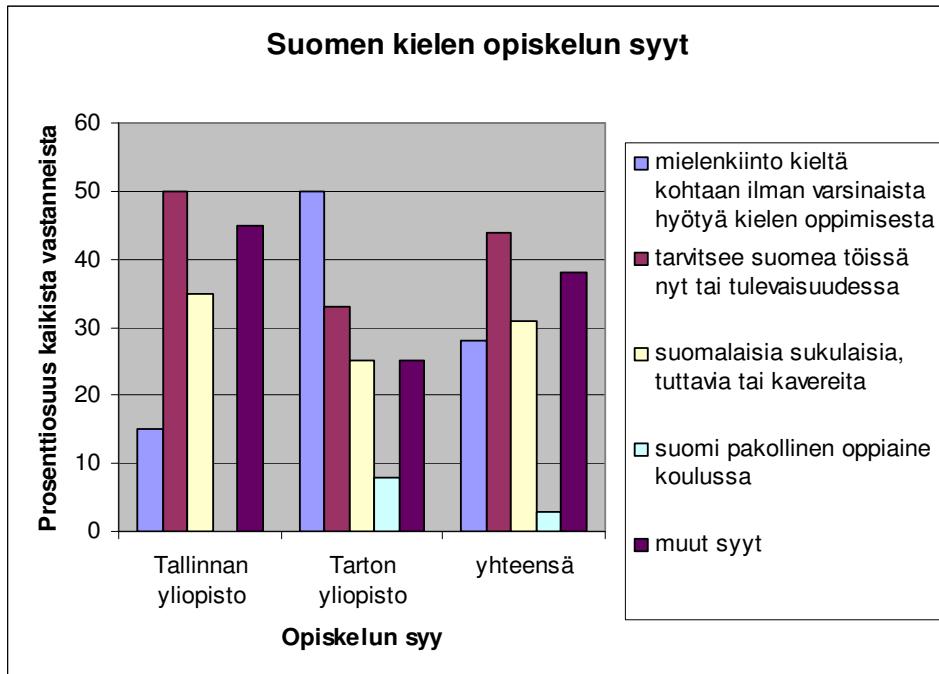
⁵ kääntänyt Remes 1995: 7

hallintaa, kun taas Tartossa myös pääaineopiskelijat voivat aloittaa suomen opiskelun alkeista asti. Oman aineistoni kohdalla on vielä huomattavaa, että sekä monikon genetiivi että monikon illatiivi ovat taivutusmuotoja, jotka on opetettu kyselyyni vastanneille yliopiston suomen kielen tunnilla. Tämän vuoksi kyselyyn vastanneiden keskinäiset erot johtuvat spontaanin kielitajun lisäksi myös opiskeluaktiivisuudesta.

Aineistoni avulla selvitin myös vastaajien motivaatiota opiskella suomen kieltä. Sulkalan (1994: 109) mukaan opittavan kielen asema oppijalle ja sen ohella kielen oppimisen tavoitteellisuus vaikuttavat paljon toisen kielen omaksumiseen. Kieltä voi oppia tehokkaasti, vaikka sillä olisi oppijalle vain välinearvo, mutta usein kun kieli on oppijalle yhteisöön integroitumisen ehto, on kielen oppimisen motivaatio suuri ja tämä antaa oppimiselle parhaimmat lähtökohdat. Kuitenkaan vastaajani eivät opiskele suomea toisena vaan vieraana kielenä, vaikka heistä osa olikin asunut Suomessa ja varmasti tällöin myös halu integroitua suomalaiseen yhteisöön on motivoinut kielen oppimiseen. Enemmänkin niitä opiskelijoita, jotka keselyni tekivät, motivoivat varmasti syyt, joita Martin artikkelissaan esittelee. Martinin (1999: 173–174) mukaan suomea opiskellaan ylipäänsä monista syistä. Toiset opiskelevat suomea käytännön tarpeisiin kuten tulevaa työpaikkaa tai sen hakemista varten. Kuitenkin oppijoiden joukosta löytyy myös niitä, joille suomen kielen taito on itseisarvo ja jotka ovat valinneet opittavaksi juuri suomen kielen sen erilaisuuden vuoksi.

Sekä A- että B-lomakkeessa oli kysymys vastaajan syistä opiskella suomen kieltä. Syitä opiskeluun löytyi useita (Kuvio 8). Suurimmaksi syyksi osoittautui suomen opiskelu nykyistä tai tulevaa työpaikkaa varten. Tallinnan yliopistossa tämä syy oli vielä tarttolaisia opiskelijoita enemmän esillä, mikä on luonnollista, sillä Tallinnassa suomen kielen tarve töissä on monilla palvelualoilla suuri. Muut syyt -luokka nousi toiseksi suurimmaksi syyksi opiskella suomea. Muut syyt -luokan kohdalla opiskelijat saattoivat sanallisesti kuvailla syitänsä opiskella kieltä, mutta nämä kuvailut, esimerkiksi: *Halusin oppia suomea, Suomi vaikutti alussa mielenkiintoiselta* ja *Suomi on tarpeellinen kieli*, eivät tuoneet suuremmin mitään uutta esille. Mielenkiintoista joskin oletuksenmukaista oli se, että tarttolaisten

vastaajien motivaationa oli tallinnalaisia huomattavasti useammin mielenkiinto kieltä kohtaan.

Kuvio 8. Suomen kielen opiskelun syyt.

Tallinnalaiset siis yleisesti ottaen tuntuvat opiskelevan kieltä käytännön tarpeisiin, kun taas Tartosta löytyy opiskelijoita, joita suomen kieli kiinnostaa nimenomaan lingvistisin perustein. Monet sekä tallinnalaisista että tarttolaisista vastaajista ilmoittivat opiskelevansa suomea parantaakseen kielitaitoaan, jotta kommunikointi suomalaisten tuttavien, sukulaisten tai kavereiden kanssa olisi helpompaa.

3. AINEISTON TAIVUTUSTYYPIT

Hakulinen ym. (2004: 94) määrittelee taivutustyyppin sanataivutuksessa seuraavasti: ”Taivutustyyppillä tarkoitetaan yhdenmukaisesti taipuvien sanojen muodostamia ryhmiä, abstraktimmin niiden taivutusmalleja.” Myös suomen nominitaivutuksesta puhuttaessa törmätään siis väkisinkin taivutustyyppin käsitteeseen. Nominin voidaan jakaa tyyppisiin sen mukaan, miten nämä muun muassa sijoissa taipuvat. Vaikka suomea äidinkielenään puhuva ei joudu taivutustyyppien miettimään tai niitä edes tiedostamaan taivuttaessaan sanoja, ovat taivutustyyppien välttämättömyys keskeinen silloin, kun suomea opetetaan vieraana tai toisena kielenä. Suomen nominit voidaan jakaa taivutustyyppisiin erilaisella tarkkuudella: *Suomen kielen perussanakirja* erittelee sanat 49 taivutustyyppiin, kun taas Whiten S2-oppikirjassa (1997: 23–35) taivutustyyppien esitellään 19. Viron nominit luokitellaan suomen nominien tavoin taivutusluokkiin. Remes (1983: 67) jakaa viron nominit seitsemään deklinaatioon, jotka edelleen jakautuvat tarkempiin taivutustyyppisiin.

Yhtenä tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, miten monikon genetiivin ja illatiivin taivutuksessa tehtävien virheiden määrä ja laatu vaihtelevat taivutustyyppittäin. Mukana lomakkeessa on yhteensä kahdeksan eri taivutustyyppin sanoja sekä kolme epäsanaa. Taivutustyyppit on poimittu Whiten (1997: 23–35) S2-oppikirjassa esitettyjen taivutustyyppien joukosta. Taivutettavien sanojen frekvenssit on taivutustyyppittäin vakioitu, joten erot taivutuksessa eivät johdu sanojen yleisyydestä. Sanojen taipuminen monikon genetiivissä ja illatiivissa on joidenkin taivutustyyppien kohdalla yksioikoisempaa määritellä kuin toisten. Eritoten monikon genetiivissä joidenkin taivutustyyppien kohdalla taivutusvariantteja on useita ja niiden esiintyminen saattaa äidinkielistenkin kielessä vaihdella esimerkiksi murteen mukaan. Usein siis oikeita vastauksia sanojen monikon genetiiviin taivutettaessa on useita.

Aineistoni käsittelyn helpottamiseksi käytän taivutustyypeistä tutkielmassani nimiä, jotka on muodostettu niin, että taivutustyyppiä edustaa sana, joka lomakkeessani on taivutustyyppinsä aakkosten ensimmäinen sana (kuviot 9). Näin taivutustyyppit ovat lomakkeessa A hauska-tyyppi, ajatus-tyyppi, hevonen-tyyppi

ja koti-tyyppi. Lomakkeen B taivutustyyppit ovat askar-tyyppi, hiisi-tyyppi, kiuas-tyyppi ja kaunotar-tyyppi. Lisäksi lomake B sisälsi epäsanuja. Vaikka epäsanat eivät kaikki kuulu samaan taivutustyyppiin, käsittelen niitä kuitenkin yhtenä erillisenä taivutustyyppiin rinnasteisena sanaryhmänä.

taivutustyyppin nimi aineistossa	Whiten esimerkkinä taivutustyyppistä	taivutustyyppin lyhyt kuvaus (White)	sija-päätteet monikon genetiivissä	sija-päätteet monikon illatiivissä
hauska-tyyppi	katto	vokaaliloppuiset sanat lukuunottamatta <i>i-</i> tai <i>e-</i> loppuisia	<i>-en, -ain</i>	<i>-hin</i>
ajatus-tyyppi	vastaus	yksi <i>s-</i> loppuisten sanojen tyypeistä	<i>-en, -ten</i>	<i>-siin</i>
hevonen-tyyppi	nainen	<i>-nen-</i> loppuiset sanat	<i>-en, -ten</i>	<i>-siin</i>
koti-tyyppi	pankki	yksi <i>i-</i> loppuisten sanojen tyypeistä	<i>-en</i>	<i>-hin</i>
askar-tyyppi	sävel	<i>-el-, -en-, -er-</i> ja <i>-ar-</i> loppuiset sanat	<i>-en, -ten, -den ~ -tten</i>	<i>-in</i>
hiisi-tyyppi	käsi	yksi <i>i-</i> loppuisten sanojen tyypeistä	<i>-en</i>	<i>-in</i>
kiuas-tyyppi	rakas	yksi <i>s-</i> loppuisten sanojen tyypeistä	<i>-den ~ -tten, -ten, -en</i>	<i>-siin</i>
kaunotar-tyyppi	tytär	<i>-tAr-</i> loppuiset sanat	<i>-en, -ten</i>	<i>-in</i>

Kuvio 9. Taivutustyyppit aineistossa (White 1997: 23–35).

Epäsanoina *rieku* ja *ränky* taipuvat hauska-tyypin mukaisesti ja *pukerrus-*sana ajatus-tyypin mukaisesti. Kuviossa 9 esitettyjen taivutuspäätteiden esiintyminen kyseisiä taivutustyyppisiä taivutettaessa vaihtelee todennäköisimmin jo laajasti äidinkielistenkin keskuudessa, esimerkiksi *kiuas*-sanaa voi monikon genetiivissä taivuttaa *kiukaiden*, *kiukaitten*, *kiuasten* ja mahdollisesti myös

kiuksien. Aineistossani esiintyneistä taivutusvarianteista olen kelpuuttanut oikeiksi aina kaikki ne, joita kielikorva ei välttämättä tunnista vääriksi, vaikka taivutusvariantit olisivatkin marginaalisia, esimerkiksi juuri *kiuksien*.

4 MONIKON GENETIIVI

4.1 Monikon genetiivin luonne suomessa ja virossa

4.1.1 Monikon genetiivi suomessa

Genetiivin funktiot voidaan pelkistään jakaa semanttisiin ja kieliopillisiin. Semanttista tehtävää genetiivi toteuttaa esimerkiksi omistussuhdetta ilmaistessaan: *pojan koira*. Kieliopillinen tehtävä on puolestaan konventionaalinen, eikä semanttista yhteyttä ole: *minun täytyi mennä*.

S2-oppikirjan *Suomen kielioppia ulkomaalaisille* kirjoittanut Leila White määrittelee osittain semanttisin, osittain formaalisin perustein genetiiville useanlaisia tehtäviä. Hänen mukaansa (1997: 71–73) genetiivi 1) ilmaisee omistajaa tai sitä, kenelle tai mihin jokin kuuluu, 2) on postpositiota edeltävän sanan sija, 3) on adjektiivin tai adverbien määritteen sija, 4) on subjektin tai tekijän sija ja 5) on samannäköinen *n*-akkusatiivin kanssa. Whiten määritelmän on tarkoitus hyödyttää kielenopiskelijaa mahdollisimman paljon genetiivin käytön hallitsemisessa ja ymmärtämisessä eikä niinkään pyrkiä genetiivin funktion täysin kattavaan määrittelyyn, kuten Hakulinen ym. (2004: 1184) tekee määritellesään genetiivin ensisijaisesti näin: ”Genetiivillä on predikatiivin ja joskus substantiivin etumääritteen sijana possessiivinen merkitys: Tämä kirja on *minun*; Nämä ovat *äidin* rahoja; muissa tehtävissään sillä ei ole yhtä selvää inherenttiä sisältöä.--- Genetiivimäärite voi siis ilmaista paitsi omistusta myös mm. paikkaa, aikaa, mittaa, kokonaisuutta, tekijää tai kohdetta taikka toimia identifioivana tai intensifioivana määritteenä.”

Kuuskin oppikirja puuttuu vain genetiivin muodostamiseen eikä lainkaan esittele genetiivin tehtäviä. Näin todennäköiseksi siksi, että virolaiset todennäköisimmin ymmärtävät genetiivin tehtävät, sillä ne ovat viron kielessä hyvin samankaltaiset.

Hakulisen ym. (2004: 108) mukaan suomessa monikon genetiivin päätteitä on neljä, joista yhdellä on kaksi varianttia: 1) *-den* ja *-tten*, esim. *pensaiden* ja *pensaitten*, 2) *-en*, esim. *kalojen*, 3) *-ten*, esim. *jäsenten* ja 4) *-in*, esim.

vanhempain. Ohessa (kuvio 10) on Helsingin Sanomien korpukselta peräisin olevat frekvenssit päätteiden esiintymille.

<i>-den/-tten</i>	101 462
<i>-en</i>	430 701
<i>-ten</i>	117 151
<i>-in</i>	8 527

Kuvio 10. Monikon genetiivin päätteet suomessa.

Helsingin Sanomien korpuksen mukaan tämän tutkielman aineiston testisanat, toki taivutustyyppistä riippuen, esiintyvät useimmiten monikon genetiivissä *-en-* ja *-ten-*päätteellisinä. Lomakkeen B kiuas-tyypissä esiintyi myös *-den/-tten-*päätettä. Vain muutaman sanan kohdalla Helsingin Sanomien korpus antoi samalle sanalle frekvenssilukeman kahdessa eri taivutuspäätteisessä muodossa, joten lehtikielessä eri taivutustyyppin ja jopa yksittäiset sanat ovat vakiinnuttaneet monikon genetiivin muodon eikä variaatiota juuri esiinny, kuten oletettavasti puh kielessä.

Sekä Whiten että Kuuskin oppikirjat neuvovat muodostamaan monikon genetiivin monikon partitiivimuodon avulla, joka molemmissa on opetettu ennen genetiiviä. Hakulinen ym. (2004: 109) esittää, että monikon sijapäätteet genetiivi mukaan lukien liitetään tavallisesti *i*-tunnukselliseen monikkovartaloon mutta huomauttaa, että monikon genetiivin *-ten-*päätte tekee tästä poikkeuksen ja liittyy konsonantivartaloon. Kuitenkin myös *-en-*päätteen kyseessä ollessa *i*-tunnuksellisesta vartalosta poiketaan: *-en-*päätteisissä monikon genetiivimuodoissa *i*-tunnuksellisen vartalon lisäksi *O-* ja *U-*loppuisissa vartaloissa monikon tunnuksena on tavun aloittava *j*, esimerkiksi *talojen*. (Hakulinen ym. 2004: 110–111.)

4.1.2 Monikon genetiivi virossa

Monikon genetiiveillä on suomessa ja virossa erilainen asema. Suomessa monikon genetiivi on vain yksi, joskin taajakäyttöinen sija. Virossa taas monikon genetiivistä muodostetaan muut monikon sijat, nominatiivia ja partitiivia

lukuunottamatta. Kuitenkin genetiivin semanttiset ja kieliopilliset tehtävät ovat molemmissa kielissä lähellä toisiaan.

Eesti keele käsiraamat (2000: 183–184) määrittelee viron genetiivin nominin tai nominaalisen verbimuodon määritteen sijaksi. Virossa genetiivit voidaan jakaa samoin kuin suomessakin sellaisiin, jotka toteuttavat semanttista tehtävää ja sellaisiin, joiden tehtävä on kieliopillinen. Semanttiset tehtävät voidaan jakaa edelleen omistusta ilmaiseviin ja deskriptiivisiin. Semanttisessa tehtävässä nimenomaan omistussuhdetta ilmaisevissa genetiivi esiintyy virossa esimerkiksi määritteenä *maja aknad (talon ikkunat)* ja etuliitteenä *Vanemuise teater (Vanemuisen teatteri)*. Deskriptiivistä tehtävää genetiivi toteuttaa virossa muun muassa vertailutilanteissa: *poisi pikkune (pojan pituinen vrt. polven korkuinen)* tai yhdyssanoissa vertailun kohteena: *samblaroheline (sammaleenvihreä)*.

Virossa genetiivillä on myös kieliopillinen tehtävä useissa tilanteissa. Tällöin semanttista yhteyttä ei genetiivissä taipuvan sanan ja sen pääsanan välillä ole, vaan genetiivisijan käyttö perustuu sopimukseen. Kieliopillisena sijana genetiivi on esimerkiksi ilmaistessaan subjektin sijaa partisiippirakenteissa: *see pole meie teha (se ei ole meidän tekemä)*. Myös postposition edellä oleva määrite taipuu virossa genetiivissä: *metsa taga (metsän takana)*. Lisäksi genetiivi on virossa suomen tavoin akkusatiivin sija: *viskasime prahi lõkkesse (heitimme roskan nuotioon)* sekä käytössä aikaa tai määrää ilmaisevissa tehtävissä kuten suomen osma: *ootasin tunnikese (odotin tunnin)*. (Erelt 2000: 184.)

Edellä on mainittuna ne genetiivin tehtävät virossa, joille on löydettävissä suomen vastine, kuten samantapaiset suomennoksetkin osoittavat. Kuitenkin virossa genetiiviä käytetään myös muutamissa muissa funktioissa, joita suomessa ei ilmene. Nämä genetiivin kieliopilliset tehtävät suomi ilmaisee muilla sijoilla. Muita tehtäviä ovat esimerkiksi konkreettisesti sijassa lukusanan esikomponentin ilmaiseminen: *kahekümne neljal inimesel (kahdellakymmenelläneljällä ihmisellä)* ja terminatiivissa, essiivissä, abessiivissa tai komitatiivissa joukko- tai rinnakkaisrakenteen esikomponenttina: *korvitäie õunteta (ilman korillista omenoita)*. Lisäksi genetiiviä käytetään edellisen kohdan sijoissa nominatiivifraasin omistus- tai lukusanan määritteenä, esimerkiksi *ilusa ilmaga (kauniilla ilmalla)*. (Erelt 2000: 184.)

Virossa monikon genetiivin päätteet ovat *-de* ja *-te*, jotka ovat myös *de*-monikon muiden sijojen monikon tunnuksena. Monikon genetiivi on siis myös pääsija⁶, eli sen pohjalta muodostetaan illatiivista alkaen kaikki *de*-monikon sijat. Monikon genetiivi saadaan muodostettua yleensä yksikön partitiivista seuraavasti: päätteettömään tai *d*-päätteiseen yksikön partitiiviin liitetään *de*-päätte, esimerkiksi *pesa: pesade (pesä)*, *maad: maade (maa)*. Jos yksikön partitiivi on *t*-loppuinen, käytetään monikon genetiivissä *-te*-päätettä, esimerkiksi *ainet: ainete (aine)*, *keelt: keelte (kieli)*. (Remes 1983: 59, 62–65.)

4.2 Monikon genetiivi taivutustestissä

4.2.1 Lomake A taivutustyypeittäin

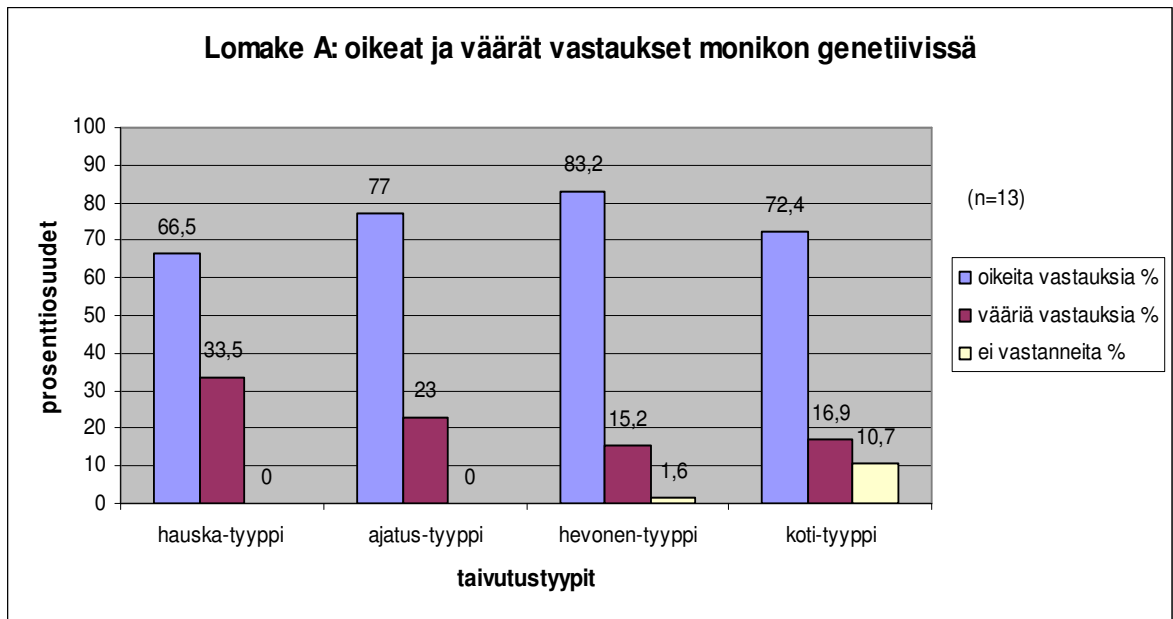
Lomakkeen A taivutustyyppit ovat

1. hauska-tyyppi
2. ajatus-tyyppi
3. hevonen-tyyppi
4. koti-tyyppi

Näistä neljästä taivutustyypeistä eniten oikeita taivutusmuotoja monikon genetiivin osalta tuotti hevonen-tyyppi. Hevonen-tyypin sanoja taivutti oikein keskimäärin 83,2%⁷ kaikista vastanneista (kuvio 11). Toiseksi eniten oikeita monikon genetiivimuotoja oli ajatus-tyypissä, jossa keskimäärin 77% vastanneista taivutti sanoja oikein. Kolmanneksi parhaiten onnistui koti-tyypin sanojen taivutus: tässä tyyppissä keskimäärin 72,4% vastaajista taivutti sanoja oikein. Vaikeimmaksi osoittautui hauska-tyyppi, jossa keskimäärin 66,5% vastanneista vastasi oikein. Vastaajien määrä, 13, pysyi vakiona taivutustyypeistä riippumatta. Hauska-tyypin taivutuksessa esiintyvien virheiden runsaus on yllättävää, sillä kyseinen sanaryhmä on kuitenkin yleisin, eli sen piiriin kuuluu eniten suomen kielen sanoja.

⁶ Pääsijan Remes (1983: 62) määrittelee seuraavasti: ”Pääsijat ovat sellaisia sijoja, joiden pohjalta muodostetaan toisia sijoja tai joita ei voi muiden sijojen perusteella muodostaa.”

⁷ Pienestä otoksesta huolimatta oikeat ja väärät vastaukset on ilmoitettu taulukossa prosenttiosuuksina eikä absoluuttisina vastaajien määrinä, jotta lomakkeet A ja B, joihin vastasi eri määrä opiskelijoita, olisivat keskenään vertailtavissa.

Kuvio 11. Oikeiden ja väärin vastauksien keskimääräiset prosentuaaliset osuudet kaikista vastaajista (13 henkilöä) lomakkeen A monikon genetiivissä. (Esimerkiksi hauska-tyyppin sanoja taivutti oikein keskimäärin 9 ja väärin 4 vastaajaa.)

4.2.1.1 Hauska-tyyppi

Hauska-tyyppin sanojen – *hauska, hylly, iso, katu, kunta* ja *tylsä* – kesken oli myös vaihtelua. Parhaiten vastaajat taivuttivat sanaa *iso*, josta monikon genetiivin muodosti oikein 12 vastaajaa 13:sta. *Hauska-* ja *hylly-*sanoja taivutti oikein kymmenen vastaajaa ja *katu-*sanaa yhdeksän vastaajaa, eli näiden sanojen taivutuksessa oli myös melko vähän virheitä. Sanat *tylsä* ja erityisesti *kunta* osoittautuivat vaikeiksi taivuttaa monikon genetiivissä: *tylsä-*sanaa taivutti oikein kuusi vastaajaa 13:sta ja *kunta-*sanaa viisi vastaajaa.

Hauska-tyyppin kohdalla virolaiset tekivät taivutuksessa useanlaisia virheitä. Oikean vartalovokaalin valinta tuotti usein vaikeuksia. Näin esimerkiksi *hauska-*sanalla *hauskajen**⁸ (*hauskojen*). Vaikeuksia vartalovokaalien yhteydessä voi ilmetä kahdella tapaa: joko opiskelija ei muuta vartalovokaalia silloin, kun

⁸ Virheelliset taivutusmuodot olen läpi työn merkannut sanan perään lisätyllä tähdellä, jonka jälkeen sulussa on sanan oikea/oikeat taivutusmuodot.

pitäisi, tai sitten hän muuttaa vartalovokaalia, vaikka sen tulee pysyä samana kuten koti-tyypin sanan *malli* kohdalla: *malli*→ *mallojen** (*mallien*). Vokaalisoinnun kanssa ongelmia esiintyy hauska-tyypissä vähän, ja jos ongelmia ilmeni, ei vokaalisointuvirhe jäänyt ainoaksi virheeksi, kuten taivutusmuodossa *tylsä*→ *tylsasten* (*tylsien*). Astevaihtelussa, sekä kesto- että laatuvaihtelussa, on yleisesti ottaen paljon ongelmia hauska-tyypin sanojen kohdalla monikon genetiivissä. Tämä on odotusten mukaista, sillä virolainen ei välttämättä saa apua ääntämyksestä. Esimerkiksi *katu*-sanan kohdalla kaksi opiskelijaa oli taivuttanut sanaa *kadujen** (*katujen*). Opiskelijoiden tarjoama *kadujen**-muotohan ääntyisi virolaisen suussa juurikin `katujen`. Myös liiallista innokkuutta laatuvaihtelun luomiseksi esiintyi, näin sanan *kunta* kohdalla: *kunta*→ *kunnien**. Lisäksi myös oikean taivutuspuutteen löytäminen ja/tai vartaloon yhdistäminen aiheutti hankaluuksia, esimerkiksi *hylly*→*hyllyen* (*hyllyjen*), *kunta*→*kuntajen* (*kuntien*).

Hauska-tyypistä millään sanalla ei ole viroin vastinetta: *hauska* = *lõbus*, *hylly* = *riiul*, *iso* = *suur*, *katu* = *tänav*, *kunta* = *vald*, *tylsä* = *nüri*. Kyseiset suomen sanat eivät esiinny viroin kielessä myöskään toisessa merkityksessä. Virolaiset sanat eivät siis tämän sanaryhmän kohdalla helpota tai sekoita taivutusmuotojen tekemistä.

4.2.1.2 Ajatus-tyyppi

Ajatus-tyypin taivutettavia sanoja oli neljä: *ajatus*, *kokous*, *laitos* ja *vastaus*. Näistä sanoista *ajatus* tuotti eniten oikeita vastauksia monikon genetiivissä: 11 vastaajaa taivutti sanaa oikein 13 vastaajasta. *Laitos* ja *vastaus* sisälsivät myös vähän virheitä: oikein sanoja taivuttivat kymmenen vastaajaa 13:sta. *Kokous*-sanan kanssa esiintyi eniten virheitä. Yhdeksän 13:sta tuotti sanasta taivutusmuodon oikein. Tämän sanatyypin sanoista on mahdollista tuottaa monikon genetiivi kahdella eri tavalla. Yleisempiä olivat pidemmät, *k*:lliset muodot: *ajatuksien*, *kokouksien*, *laitoksien* ja *vastauksien* mutta myös muodot *ajatusten*, *kokousten*, *laitosten* ja *vastausten* esiintyivät vastauksissa.

Vastaajien tekemät virheet ajatus-tyypin osalta olivat vaihtelevampia ja hankalammin selitettäviä kuin hauska-tyypin virheet. Usean sanan kohdalla ilmeni muotoja, joista oli jätetty vartalon lopun -k pois: *ajatusien** (*ajatuksien/ajatusten*),

*laitosien** (laitoksien/laitosten). Yhdellä vastaajista oli vaikeuksia myös oikean taivutuspäätteen löytämisessä, ja hän yritti muodostaa monikon genetiiviä *-seen-* päätteellä, joka on yksikön illatiivin päätte: *vastauksikseen** (*vastauksien/vastausten*), *laitoiksikseen** (*laitoksien/laitosten*), *kokouksikseen** (*kokouksien/kokousten*). On vaikea arvioida, onko hän ymmärtänyt tehtävänannon väärin.

Ajatus-tyypin sanoilla on myöskin heikosti vastineita virossa. Ainoastaan *vastaus*-sanan virolainen vastine on suomalaista sanaa lähellä: *vastus*. Monikon genetiivissä *vastus* taipuu *vastuste*. Viron *-te-*pääte sanassa *vastuste* ja suomen *-en-*pääte sanassa *vastausten* muistuttavat etäisesti toisistaan, ja tämä yhteneväisyys voikin vaikuttaa vastaajien kykyyn taivuttaa suomen sanaa. *Kokous*-sanan vastine *koosolek* kyllä jokseenkin muistuttaa suomalaista sanaa mutta taipuu niin eri tavalla: *koosolekute*, että se tuskin auttaa tai sekoittaa suomalaisen taivutusmuodon tekemisessä. *Ajatus – mōte ja laitos – instituud* sanapareilla ei ole minkäänlaista vastaavuutta.

4.2.1.3 Hevonen-tyyppi

Vaikka hevonen-tyyppi tuotti eniten oikeita vastauksia, löytyi tästäkin taivutustyyppistä virheellisiä muotoja. Hevonen-tyypin taivutettavat sanat olivat *hevonen*, *iloinen*, *millainen*, *punainen* ja *yleinen*. Suureen onnistumisprosenttiin tässä tyypissä vaikuttaa mahdollisesti se, että *-nen-*päätteiset sanat ovat helposti tunnitettavissa ja taipuvat hyvin säännöllisesti ilman, että vartalo taivutuksessa muuttuisi. *Yleinen*-sanan taivutus onnistui tästä tyypistä parhaiten: vain yksi 13:sta ei osannut tehdä muotoa oikein. *Hevonen*, *millainen* ja *punainen* onnistuivat seuraavaksi parhaiten: niitä taivutti oikein 11 vastaajaa 13:sta. Vaikeimmaksi sanaksi osoittautui *iloinen*, jonka senkin taivutti oikein yhdeksän vastaajaa. Kuten ajatus-tyypin myös hevonen-tyypin sanoista on mahdollista muodostaa monikon genetiivi kahdella tapaa. Vastauksissa esiintyi sekä *-en* että *-ten* päättyviä muotoja, ja oikeat muodot jakaantuivat näiden varianttien kesken hyvin tasaisesti.

Virheet hevonen-tyypissä selittyvät ajatus-tyyppiä paremmin. Jo vartalon oikeinkirjoituksessa tehtiin virheitä: *hevoisien** (*hevosien*) ja *ilosien** (*iloisien*). Hauska-tyypissä esiintyvää *-jen-*loppuista monikon genetiiviä tarjottiin myös

tähän sanatyyppiin: *ilosejen** (*iloisien/iloisten*). Tästä muodosta tosin puuttuivat myös vartalon *i* sekä monikon tunnus *i*, joka oli korvattu *e*:llä. Kuten ajatus-tyypissä, myös tässä taivutustyyppissä yksi vastaajista teki muotoja *-seen-*päätteellä, esimerkiksi *millaiseen** (*millaisien/millaisten*) ja *punaiseen** (*punaisien/punaisten*). Eräs vastaajista oli muodostanut useimmista tämän tyyppin sanoista *-in-*päätteellä muodon, joka muistutti ulkoasultaan joko instruktiivia, esim. *hevosin** (*hevosien/hevosten*) ja *millaisin** (*millaisien/millaisten*), tai adjektiivien kohdalla superlatiivimuotoa, esimerkiksi *yleisin** (*yleisien/yleisten*) ja *punaisin** (*punaisien/punaisten*).

Yhtä sanaa (*iloinen*) lukuunottamatta kaikille hevonen-tyypin sanoille on löydettävissä hyvin samantyyppinen vastine viron kielestä. On todennäköistä, että myös tämä on osaltaan auttanut tämän tyyppin sanojen taivutuksessa, etenkin, kun myös virolaisten vastineiden taivutus muistuttaa suomen sanojen taivutusta. Näin esimerkiksi *hobune* (*hevonen*) taipuu monikon genetiivissä *hobuste*, *punane* (*punainen*) *punaste*, *milline* (*millainen*) *milliste* ja *üldine* (*yleinen*) *üldiste*.

4.2.1.4 Koti-tyyppi

Koti-tyypin mukaan taipuvat sanat taivutustestissä ovat *koti*, *lasi*, *malli*, *posti* ja *äiti*. Tämän tyyppin sanoista selvästi hankalin taivuttaa oli *malli*. Vain seitsemän opiskelijaa 13:sta taivutti sanaa oikein. *Lasi*-sanaa taivutti oikein yhdeksän, *kotia* ja *postia* kymmenen sekä *äitiä* 11 vastaajaa 13 vastaajasta. Tämän taivutustyyppin sanoja taivutettaessa esiintyi myös muihin tyypeihin verrattuna paljon tyhjäksi jätettyjä kohtia, eli vastaajat eivät halunneet lainkaan yrittää sanan taivutusta.

Kaikkien sanojen kohdalla esiintyi useammalla kuin yhdellä vastaajalla *-jen-*päätteellä tehtyjä taivutusmuotoja: *kodijen** (*kotien*), *lasijen** (*lasien*), *mallijen** (*mallien*), *postijen** (*postien*) ja *äitijen** (*äitien*). *Koti*-sanana yhteydessä esiintyi myös astevaihteluvirhe *kodien** (*kotien*). *Malli*-sana aiheutti myös vartalonsa puolesta ongelmia muutamalle vastaajalle: *malljen** ja *mallojen** (*mallien*). Yksi vastaajista oli tehnyt *lasi*-sanasta muodon *lasiin** (*lasien*). On vaikeaa arvoida, onko vastaaja vahingossa pyrkinyt illatiivi-muotoon vai vaan taivuttanut sanaa väärin.

Malli- ja *äiti-*sanaa lukuunottamatta koti-tyypin sanoille löytyy läheiset vastineet virosta: *koti – kodu, lasi – klaas* ja *posti – post*. Toisaalta näiden sanojen monikon genetiivin taivutus ei juurikaan muistuta suomalaisia monikon genetiivin muotoja kuten hevonen-tyypin kohdalla, vaan sanoja taivutetaan liittämällä sanan yksikön genetiiviin *-de-* tai *-te-*pääte, mikä on virossa yleisin tapa muodostaa monikon genetiivi, esimerkiksi *klaaside*. Näin ollen viron auttavaa tai sekoittavaa vaikutusta tuskin ilmenee.

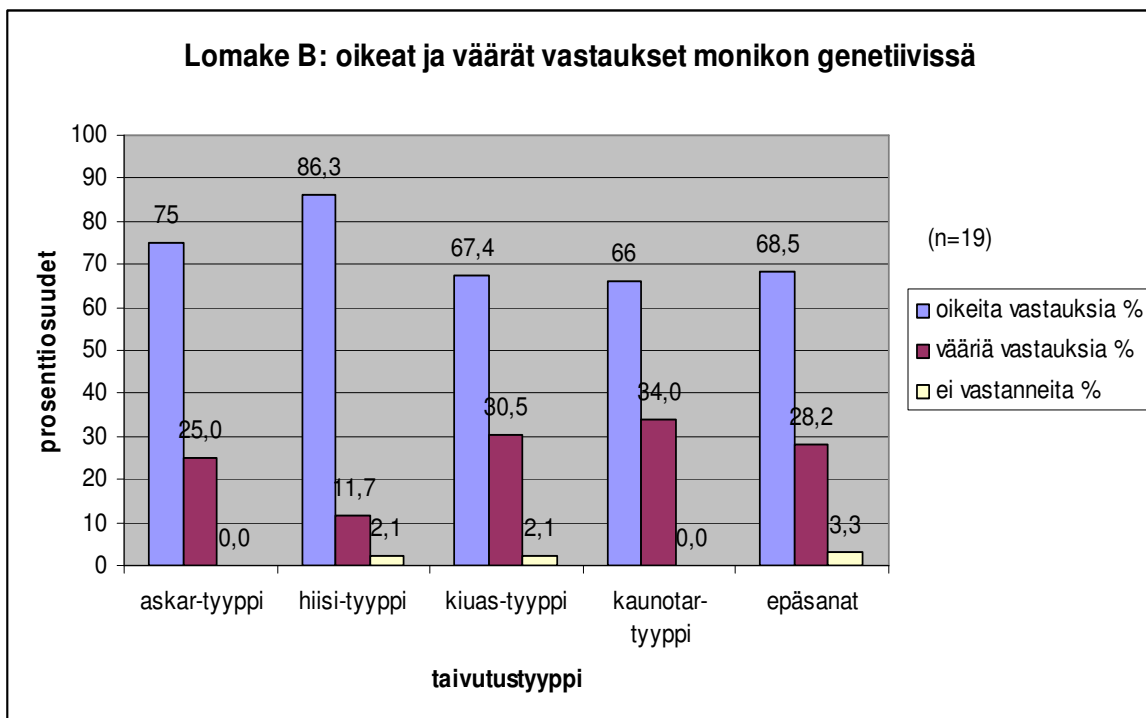
4.2.2 Lomake B taivutustyypeittäin

Lomake B sisälsi sanoja neljästä eri taivutustyyppistä. Lisäksi lomakkeeseen kuului kolme epäsanaa, joita käsittelem omana ryhmänä, vaikka sanat keskenään eivät samalla tavalla taivukaan. Kahden tekosanoista voi ajatella kuuluvan samaan, hauska-tyypin sanojen kanssa samalla tavalla taipuvaan taivutustyyppiin sen perusteella, miten niitä suomalainen todennäköisimmin taivuttaisi. Yhtä tekosanoista taas suomalainen oletettavasti taivuttaisi samoin, kuin lomake A:n ajatus-tyypin sanoja. Lomakkeen B taivutustyyppit ovat siis:

1. askar-tyyppi
2. hiisi-tyyppi
3. kiuas-tyyppi
4. kaunotar-tyyppi
5. epäsanat

Näistä viidestä taivutustyyppistä parhaiten onnistui monikon genetiivin osalta hiisi-tyypin taivutus, jossa keskimäärin 86,3% vastanneista muodosti sanoista muodon oikein (kuvio 12). Toiseksi parhaiten onnistui askar-tyypin taivutus: askar-tyypistä oikein vastanneiden määrä oli keskimäärin 74,6%. Kolmanneksi eniten oikeita vastauksia oli epäsanoissa, joissa oikein vastanneiden osuus oli keskimäärin 68,5%. Epäsanojen oikeat taivutusvariantit on analogian avulla helposti löydettävissä mutta toki hankalasti määriteltävissä oikeiksi muodoiksi. Neljänneksi parhaiten onnistui kiuas-tyypin taivutus: oikein vastanneita tässä tyypissä oli keskimäärin 67,4%. Vaikeimmaksi taivuttaa monikon genetiivin

osalta osoittautui kaunotar-tyyppi, jossa oikein vastanneita oli keskimäärin 63%. Vastaajien määrä, 19, pysyi taivutustypistä riippumatta samana. Ryhmän B vastaajat jättivät vain harvoin vastaamatta pyydettyihin muotoihin. Epäsanoissa tyhjiä vastauksia ilmeni odotetustikin eniten.

Kuvio 12. Oikeiden ja väärin vastauksien keskimääräiset prosentuaaliset osuudet kaikista vastaajista (19 henkilöä) lomakkeen B monikon genetiivissä. (Esimerkiksi askar-tyypin sanoja taivutti oikein keskimäärin 14 ja väärin 5 vastaajaa.)

4.2.2.1 Askar-tyyppi

Askar-tyypin sanojen, *askar*, *joutsen*, *kyynel*, *kämmen* ja *nivel*, välillä oli myös nähtävissä vaihtelua siinä, kuinka onnistuneesti sanoja taivutettiin. Sanan *askar* kohdalla oikeita taivutusmuotoja osasi muodostaa 18 vastaaja 19:stä. *Nivel*-sanalla oli toiseksi eniten oikeita vastauksia, 17. Lopuista tämän ryhmän sanoista oli muodostettu oikeita taivutusmuotoja keskenään saman verran: *kyynel*, *kämmen* ja *nivel*-sanaa taivutti oikein 12 vastaajaa. Askar-tyypin sanoista on muodostettavissa oikeita monikon genetiivimuotoja useiden eri taivutuspäätteiden avulla. Jokaisen sanan kohdalla yleisin päättevariantti oli *-ien*, esim. *joutsenien* ja

kämmenien. Seuraavaksi suosituin päätevariantti oli *-en*: *kyynelten* ja *nivelten*. Askar-tyypin sanojen kohdalla *-tten*-päätettä käytettiin vain kahden sanan taivutuksessa: *askareitten* ja *kyyneleitten*. Kolmen sanan kohdalla yksi vastaajista käytti *-den*-päätettä genetiivin muodostuksessa: *askareiden*, *kyyneleiden* ja *kämmeneiden*.

Askar-tyypin sanojen taivutuksessa ilmenneet ongelmat liittyivät lähinnä sanan vartaloiden muutoksiin. Useimmiten sanan vartaloa väänneltiin mitä kummallisemmin: *askarakkien** (*askarien*), *nivelemien** (*nivelien*). Eniten virheellisiä variantteja oli *joutsen* ja *kyynel*-sanojen vartalosta: *joutsien*, *joutsemien*, *joutsimien* ja *kyyntelien*, *kyntelien*, *kynelein* ja *kyyneilten*. Yksi vastaajista oletettavasti pyrki käyttämään monikon toista genetiiviä sanoista *kyynel*: *kyynelein* ja *nivel*: *nivelein*. Monikon toiset genetiivit eivät kuitenkaan tämän sanatyypin monikon genetiivimuotoina ole mahdollisia ja lankeavat lisäksi ulkoasultaan yhteen instruktiivimuodon kanssa.

Viron kanssa täysin yhteneviä sanamuotoja ei askar-tyypissä ole. Kuitenkin *kämmen* – *kämmal* on hyvin läheinen muoto sukukielissä, *kyynel*-sanalle puolestaan on virossa foneettisesti läheinen muoto *küünal* (merkitys tosin kynttilä). Näiden sanojen taivutuksen (*küünalde* ja *kämmalde*) voisi olettaa antavan vinkkiä suomen monikon genetiivin muodostamiseksi. Tällaista vaikutusta aineistossa ei kuitenkaan ollut havaittavissa, päinvastoin sanoja *nivel* ja *askar* oli taivutettu paremmin, vaikkei niillä ole läheistä vastinetta virossa. Myös *askar*-sanalle on virossa jokseenkin suomen sanaa muistuttava vaste *askeldus* ja sen taivutus *askelduste* on myös suomen taivutuksen kaltainen, mutta näin erimittaisella sanalla on tuskin auttavaa tai sekoittavaa vaikutusta suomen taivutusmuotojen muodostamisessa.

4.2.2.2 Hiisi-tyyppi

Hiisi-tyypin taivutettavat sanat olivat *hiisi*, *jälsi*, *kynsi*, *liesi* ja *pursi*. Hiisi-tyypistä löytyi taivutustestin ainut sana, jota kaikki vastaajat taivuttivat oikein: *hiisi*→*hiisien*. Myös muiden sanojen taivutus sujui hiisi-tyypin sanoissa hyvin. *Jälsi* ja *kynsi*-sanoja osasivat taivuttaa 17 vastaaja 19.stä siitäkin huolimatta, että *jälsi*-sanana merkitys oli varmasti useimmille vieras. *Liesi*-sanana taivutus onnistui

15:ltä vastaajalta, kun taas *pursi*-sana osoittautui tämän ryhmän hankalimmaksi sanaksi taivuttaa: 14 taivutti *pursi*-sanaa oikein. Hiisi-tyypin sanoja on mahdollista taivuttaa monikon genetiivissä vain yhdellä tapaa, *hiisien*, toisin kuin äskeisiä askar-tyypin sanoja.

Hiisi-tyypin taivutuksessa esiintyneet virheet liittyivät ongelmiin vartalon oikean muodon löytämisessä sekä taivutuspäätteiden väärään valintaan. Vartaloon liittyvät ongelmat olivat kahdenlaisia: joko vastaaja muutti virheellisesti vartalovokaalia, esimerkiksi *liesejen** (*liesien*) tai teki virheitä astevaihtelussa, esim. lisäsi assimilaation turhaan: *purrien** (*pursien*). Eräs vastaajista oli muuttanut *jälsi*-sanan *jälki*-sanaksi: *jälkien** (*jälsien*). Myös vääriä taivutuspäätteitä yritettiin liittää hiisi-tyypin sanoihin, ja tällöin usein myös vartaloa muokattiin virheellisesti. Esimerkiksi *-jen*-päätteellä tehtiin muotoja *liesejen** ja *liehojen** (*liesien*). *-Den-* ja *-tten-* päätteitä käytettiin *pursi* sanan yhteydessä: *purteiden** ja *purteitten** (*pursien*). Lisäksi sanoja taivutettiin pelkän *-en*-päätteen avulla. Samalla sanojen vartalo jäi puolinaiseksi, esim. *kynten** (*kynsien*) ja *purten** (*kynsien*).

Virolaisia vasteita hiisi-tyypin sanoille on vähän. *Hiisi*-sana on olemassa viron kielessä lähes vastaavana mutta loppuheitollisena *hiis*. *Kynsi*-sanan virolainen vastine *küüs* on toki tunnistettavissa, samoin *pursi* sanalle on olemassa jokseenkin tunnistettava vastine *purjekas*. On mahdollista, että näiden virolaisten sanojen monikon genetiivin taivutusmuodot *hiite*, *küüte* ja *purjekate* voivat olla virheellisten muotojen *kynten** ja *purten** syynä.

4.2.2.3 Kiuas-tyyppi

Kiuas-tyypin sisällä esiintyi paljon vaihtelua taivutuksen hallitsemisessa. Kiuas-tyypin sanoihin kuuluivat *kiuas*, *paljas*, *pensas*, *raitis* ja *varvas*. *Pensas* ja *varvas*-sanojen monikon genetiivin muodostaminen onnistui parhaiten, ja niitä taivutti oikein 16 vastaajaa 19:stä. *Paljas*-sanasta monikon genetiivin teki virheettömästi 15 vastaajaa. Kiuas-tyypin sanoista hankalimmat taivuttaa olivat oletustikin sanat *raitis*, 10 oikeaa vastausta, ja *kiuas*, seitsemän oikeaa vastausta. Tämän taivutustyyppin sanoista monikon genetiivin voi muodostaa monen eri

päätevariantin avulla. Täten esimerkiksi sanasta *kiuas* voi muodostaa monikon genetiivin *-den-*päätteellä: *kiukaiden*. Tämä muoto esiintyi kolmella vastaajalla. *-En-*päätteen avulla *kiuas*-sanaa taivutti neljä vastaajaa: *kiuasten*. *Paljas-* ja *varvas-*sanasta oli muutama vastaajista tehnyt moitteettoman muodon *-tten-*päätteellä: *paljaitten*. Myös *-ien-*päätettä käytettiin nimenomaan *kiuas*-sanan yhteydessä. Näin muodostetun muodon *kiuaksien* rajasin tässä aineistossa oikeaksi muodoksi, sillä se on teoriassa mahdollinen. *Raitis-*sanaa lukuunottamatta kaikkien sanojen kohdalla *-den-*loppuinen monikon genetiivi oli yleisin variantti. Toiseksi yleisin muoto oli *-ten-*päätteellinen, esim. *paljasten* ja *varvasten*.

Myös *paljas*, *pensas* ja *varvas*-sanojen, joiden taivutus onnistui *kiuas-*tyypissä parhaiten, esiintyi virheitä sekä vartalon oikean muodon löytämisessä että taivutuspäätteen valinnassa. Useampien sanojen kohdalla yksi tai useampi vastaajista yritti muokata tämän taivutustyyppin sanaa *-jen-*päätteiseksi monikon genetiiviksi: *pensajen**, *pensojen** (*pensaiden/pensaitten/pensasten*), *paljojen** (*paljaiden/paljaitten/paljasten*), *varvojen** (*varpaiden/varpaitten/varvasten*) ja *raitijen** (*raittiiden/raitisten*). Useimmiten juuri silloin, kun vastaaja yritti yhdistää mahdotonta päätevarianttia sanaan, oli myös sanan vartaloa muutettu virheelliseksi, kuten edellisistä esimerkeistä on nähtävissä. Astevaihtelu aiheutti odotetusti paljon virheitä *kiuas-*tyypissä ja kaikki astevaihtelun piirissä olevat sanat myös sisälsivät vaikeuksia astevaihtelun kanssa: *raitisten** (*raitisten*), *varvojen** (*varpaiden*) ja *kiuaitten** (*kiukaitten*). *Kiuas-*tyypin sanoissa ilmeni myös paljon virheitä, joiden syntysyytä on vaikeaa jos ei mahdotontakin lähteä arvioimaan, esimerkiksi *raittimien** (*raitisten*), *kiunaiden** (*kiukaiden*) ja *paljaksen** (*paljasten*).

Kahdella *kiuas-*tyypin sanoista on täysin identtinen vastine virossa: *paljas* ja *varvas*. *Pensas*-sana on vielä tunnistettavissa: *põõsas*. *Kiuas-* ja *raitis-*sanoille ei ulkoasultaan suomen sanoja muistuttavaa vastinetta ole. Kolmen sanan, jolle ainakin osittainen vastine löytyy, taivutus on monikon genetiivissä hyvin lähellä suomen taivutusta: *paljaste*, *vasvaste* ja *põõsaste* vrt. muodot *paljasten*, *varvasten* ja *pensasten*. Tässä tyypissä aineisto tukisi oletusta, jonka mukaan on mahdollista, että virolaiset muodot tukevat suomen sanojen taivutuksessa. Näin siksi, että

sanoja, joille vastine löytyy, oli taivutettu parhaalla menestyksellä. Oletuksen varmuutta kuitenkin vähentää se, että kyseisiä sanoja vastaajat olivat taivuttaneet enemmän *-den*-päätteen eivätkä *-en*-päätteen avulla, jonka avulla muodostetut muodot olisivat muistuttaneet enemmän virolaisia taivutusmuotoja.

4.2.2.4 Kaunotar-tyyppi

Kaunotar-tyyppiin kuuluu vain kaksi sanaa, *kaunotar* ja *ystävätär*. *Kaunotar*-sanaa taivutti oikein 13 vastaajaa 19:stä ja *ystävätär*-sanaa 11. Suosituin aineistossa esiintynyt oikea muoto on *-en*-päätteellä muodostetut *kaunottarien* ja *ystävättärien*. Vain yksi vastaajista oli käyttänyt myös mahdollista monikon genetiivin taivutusvarianttia, *-ten*-päätteistä *ystävätärten*-muotoa.

Eniten virheitä näitä kahta sanaa taivutettaessa tehtiin astevaihtelun saralla. *Kaunotarien** (*kaunottarien*) ja *ystävätärien** (*ystävättärien*) -muodot olivat erittäin yleisiä vastauslomakkeissa. *-Den-* ja *-tten*-päätteidenkin avulla pyrittiin muodostamaan monikon genetiivejä tämän tyyppin sanoista: *kaunotaroiden** ja *ystävättäreitten**. *Kaunotar*-tyypin kohdalla *-den-* ja *-tten*-päätteillä muodostetut muodot aiheuttivat myös virheellisiä muutoksia vartalossa. Nämä variantit olen rajannut tässä aineistossa virheellisiksi, vaikka *ystävättäreitten*-muoto teoriassa onkin mahdollinen.

Virossa on ulkoasultaan läheinen vastine sanalle *kaunotar* – *kaunitar*, kun taas *ystävätär*-sanalle sellaista ei löydy. *Kaunitar*-sana taipuu monikon genetiivissä *kaunitaride*, joten apua tai sekaannusta läheisen muodon vuoksi virosta tuskin tulee.

4.2.2.5 Epäsanat

Epäsanoihin kuului kolme sanaa: *pukerrus*, *rieku* ja *ränky*. *Pukerrus*-sanaa taivutettiin tästä tyyppistä parhaiten, 16 vastaajaa 19:stä taivutti pukerrusta oletuksenmukaisesti *pukerruksien/pukerrusten*. *Rieku-* ja *ränky-* kuuluvat oletuksenmukaisesti hauska-tyyppiin ja taipuvat *riekujen* ja *ränkyjen*. Näin *rieku*-sanaa taivutti 10 vastaajaa ja *ränky*-sanaa 13.

Epäsanojen virheet ovat keskenään epäyhtenäisiä, koska *s*-loppuinen *pukerrus* taipuu eri tavalla kuin *rieku* ja *ränky*. *Pukerrus*-sanon taivutuksessa yksi vastaaja teki astevaihteluvirheen ja taivutti sanaa *pukerusten** (*pukerrusten*). Toisia *pukerrus*-sanon taivutuksessa esiintyneitä virheitä on hankala kategorisoida: toinen oli yksikön genetiivimuodon näköinen *pukerruksen** (*pukerruksien/pukerrusten*), ja toisessa oli jätetty vartalon *s* pois: *pukerruiten** (*pukerruksien/pukerrusten*). *Rieku*- ja *ränky*-sanojen taivutuksessa esiintyneet virheet olivat keskenään samantyyppisiä. Astevaihtelu osoittautui jälleen ongelmaksi: *riekkujen** (*riekujen*) ja *ränkkyjen** (*ränkyjen*). Molemmista sanoista yritettiin tehdä monikon genetiiviä *-den*-päätteen avulla: *riekuiden ja riekkuiden** (*riekujen*) ja *ränkyiden** (*ränkyiden*). *Rieku*-sanasta esiintyi myös *-tten*-päätteinen *riekkuitten** (*riekujen*). Eräs vastaajista sovelsi *k:n* astevaihtelua *rieku*-sanon taivutuksessa: *rievujen** (*riekujen*), joka voi teoriassa olla mahdollinen muoto. Tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että virolaisille tuntuu olevan vaikeaa päättää *j:n* käytöstä taivutuksessa. *Rieku*-sanon yhteydessä *j* oli jätetty pois, vaikka sitä tarvittaisiin, kun taas toisinaan virolaiset vastaajat lisäsivät *j:n* tarpeettomasti korvaamaan *i:n*, esimerkiksi illatiivin taivutuksessa *riekujhin** (*riekuihin*).

Epäsanoilla ei ole viron kielessä edes sattumalta ulkoasultaan läheisiä vastineita, joten näiden sanojen kohdalla vastaajat joutuivat todella käyttämään vain sitä tietoutta, joka heillä suomen monikon genetiivin muodostamisesta on. Oletettavasti vastaajat käyttivät hyväkseen analogiaa tekosanojen taivutuksessa, esimerkiksi *ränky* ← *sänky*.

4.2.3 Kokoavaa tarkastelua monikon genetiivistä

Lomakkeen A vastaukset osoittivat, että hevonen-tyyppi oli helpoin taivutettava monikon genetiivissä. Toiseksi helpoin taivutustyyppi lomakkeessa A oli ajatus-tyyppi. Ajatus-tyypin taivutuksen onnistuminen on sikäli yllättävää, että Martinin (1995: 72) mukaan tämän tyyppin sanojen taivutus helposti sekoitetaan muiden *s*-loppuisten sanojen taivutuksen kanssa, esimerkiksi *kirves* – *kirveiden*. Kolmanneksi parhaiten onnistui monikon genetiivin osalta koti-tyypin taivutus.

Vaikeimmaksi taivuttaa osoittautui monikon genetiivin osalta hauska-tyyppi. Tämä tulos oli myös oletuksista poikkeavaa, sillä hauska-tyyppiin kuuluu suurin osa suomen sijamuodoissa taipuvista sanoista. On toki mahdollista, että hauska-tyypin sisäinen variaatio aiheuttaa ongelmia tämän taivutustyyppin taivutusmuotojen hallinnassa, kun vertailun kohteena on vaikka hyvin systemaattisesti samalla tavalla taipuva hevonen-tyyppi.

Lomakkeessa B monikon genetiivissä parhaiten onnistui hiisi-tyypin taivutus. Hiisi-tyypin taivuttamisen vaivattomuus oli myös yllättävää, sillä sanat ovat erittäin harvinaisia ja esimerkiksi *jälsi*-sanan merkitys lienee vastaajille epäselvä. Vaikuttaa siis siltä, että virolaiset taivuttavat hiisi-tyypin sanoja mekaanisesti oppimiensa muodostussääntöjen avulla, eikä taivutusta häiritse sanan epäselvä merkitys. Toiseksi parhaiten sujui askar-tyypin taivutus, ja kolmanneksi parhaiten taivutettiin epäsanuja. Neljänneksi onnistunein taivutustyyppi oli kiuas-tyyppi, jossa vaikeuksia tuotti sanojen vartaloiden käyttäytyminen taivutuspäätettä lisätessä. Selkeästi hankalin taivutustyyppi oli kaunotar-tyypin mukaan taipuvat sanat. Kaunotar-tyypin taivutuksen vaikeudet ovat yllättäviä, sillä kaunotar-tyypin sanat taipuvat hyvin säännöllisesti. Kuitenkin yhtenä suurimpana syynä kaunotar-tyypin sanojen taivuttamisen ongelmiin voidaan pitää astevaihtelua. Astevaihteluun liittyviä vaikeuksia ilmeni molempien kaunotar-tyypin sanojen yhteydessä runsaasti. Myös luvussa 2.3.2 esitetyt Martinin kahdeksan sijataivutusta hankaloittavaa faktoria perustelevat osittain sitä, miksi juuri kaunotar-ryhmä oli hankalin taivuttaa monikon genetiivissä. Kyseisen taivutustyyppin sanat ovat johtimiensa vuoksi pitkiä ja usein siksi myös morfologisesti kompleksisia, eli sanan perusmuodon ja taivutetun muodon välisten foneemimuutosten määrä on suuri (faktori 1). Myös tämän ryhmän sanojen frekvenssit olivat pieniä, eli sanojen tuttuus oli heikko (faktori 4). (Martin 1995: 186–193.)

Epäsanojen taivutuksen onnistuminen tämän tutkielman aineistossa oli yllättävää Martinin tutkimuksen tuloksiin verrattuna. Martinin tulokset osoittivat, että epäsanuja taivutettiin todellisia sanoja heikommin. Tuloksien eron syynä on todennäköisesti aineistojen laajuuksien erot. Martinilla tekosanoja oli reilusti enemmän, ja niitä verrattiin aina saman taivutustyyppin todellisiin sanoihin,

esimerkiksi *laiva – raiva*. Tässä tutkimuksessa tekosanat *pukerrus*, *rieku* ja *ränky* ovat vertailussa kaikkien muiden lomake B:n testisanojen kanssa, jotka olivat koottu oletettavasti hankalista taivutustyypeistä. (Martin 1995: 99–104.)

Taivutustyyppien sisällä sanojen välisiä eroja esiintyi myös. Useimmiten vaikeimpia taivuttaa olivat sellaiset lomakkeen sanat, joissa oli mahdollista tehdä astevaihteluun liittyvä virhe, esimerkiksi *kadujen** (*katujen*), *kunnien** (*kuntien*) tai *kaunotarien** (*kaunottarien*). Useasti ongelmia oli myös oikean taivutuspuutteen löytämisessä, esim. *malli* → *mallijen** (*mallien*) ja *hauskaisien** (*hauskojen*). Väärä taivutuspuute myös helposti provosoi virheisiin sanavartalossa, kuten on huomattavissa muodoista *paljojen** (*paljaiden*), *lienten** (*liesien*) ja *mallojen** (*mallien*). Monikon genetiivin kohdalla astevaihtelun tuomien ongelmien yleisyys kuvastuu hyvin kaunotar-tyypin sanoissa. Jos ne virheelliset muodot, joissa virhe johtui vain astevaihtelun hallinnan puutteesta (*kaunotarien* ja *ystävätärien*) laskettaisiin oikeiksi vaihtoehdoiksi, nousisi kaunotar-tyyppi B-lomakkeen monikon genetiivien parhaiten taivutetuksi taivutustyyppiksi.

Monikon genetiivissä virolaiset vasteet suomen sanoille voivat joko sekoittaa tai auttaa opiskelijaa suomalaisten sanojen taivuttamisessa. Vaikutus on mahdollisesti olemassa, sillä suomen monikon genetiivimuodot muistuttavat joidenkin taivutustyyppien osalta virolaisia muotoja, esim. *millaisten - milliste*. Lomakkeesta A löytyi vain vähäisiä vastaavuuksia suomen ja viron kielen sanojen välillä: hauska-tyypin sanoilla ei ole ollenkaan ulkoasultaan samanlaisia muotoja virossa. Ajatus- ja koti-taivutustyypeissä oli vain muutamia sanoja, joille löytyy vastineet viron kielestä. Kuitenkin myös näiden vastineiden monikon genetiivimuodot eroavat sen verran toisistaan, ettei ole syytä olettaa äidinkielen antavan virolaisille opiskelijoille tukea tai sekoittavaa vaikutusta suomalaisten muotojen muodostamisessa. Ainoastaan yksi taivutustyyppi tekee A lomakkeessa poikkeuksen. Nimittäin yhtä lukuunottamatta kaikille hevonen-tyypin sanoille löytyy ulkoasultaan läheinen vastine virosta. Virolaisten vastineiden monikon genetiivin muodot ovat myös hyvin lähellä suomalaisia genetiivin muotoja. On siis mahdollista, että hevonen-tyypissä äidinkieli on auttanut virolaisia opiskelijoita pyydettyjen taivutusmuotojen muodostamisessa, sillä juuri hevonen-tyypin taivutus oli sujunut A-lomakkeen osalta selkeästi parhaiten.

B-lomakkeen testisanoille oli vastineita viron kielessä vähemmän ja toisiaan muistuttavia monikon genetiivimuotoja ei ollut juuri ollenkaan. Esimerkkinä lähimmästä yhteneväisyydestä mainittakoon *pensaiden – põõsaste*. On kuitenkin epätodennäköistä, että samankaltaisuus siinä määrin, kun sitä lomakkeessa B ilmenee, vaikuttaisi virolaisen kykyyn tuottaa monikon genetiivimuotoja. Kun siis huomioidaan molemmat lomakkeet, vain yhden taivutustyyppin kohdalla on havaittavissa yhteys seuraavien kahden asian välillä: 1) sanoille löytyi virolainen vastine ja niiden monikon genetiivimuodot muistuttavat suomalaisten sanojen genetiivejä ja 2) taivutus oli onnistunut hyvin. Näin ollen ei tämän aineiston pohjalta ole mahdollista väittää, että äidinkieli auttaisi virolaista taivuttamaan suomen sanoja edes silloin, kun taivutusmuodot ovat molemmissa kielissä lähestulkoon identtisiä. Tämä havainto pätee kuitenkin vain morfolofian osalta kahdessa tutkitussa sijamuodossa. On oletettavaa, että esimerkiksi muiden paikallissijojen taivutuksessa apu äidinkielestä on hyvinkin suuri, sillä taivutuspäätteet ovat kielissä samantyyppiset ja sijojen muodostus hyvin systemaattista. Morfologian lisäksi virolainen suomen opiskelija saa apua äidinkielestään varmasti myös muiden kielen osa-alueiden, esimerkiksi leksikon, hallintaan.

5 MONIKON ILLATIIVI

5.1 Monikon illatiivin luonne suomessa ja virossa

5.1.1 Monikon illatiivi suomessa

Illatiivin funktiot voidaan jakaa genetiivin funktioiden tapaan semanttisiin ja kieliopillisiin. Semanttista tehtävää illatiivi toteuttaa esimerkiksi konkreettista kohdetta ilmaistessaan: *matkustin Viroon*. Kieliopillinen tehtävä on puolestaan konventionaalinen ja rektion mukainen: *reagoin käskyyn*.

Hakulisen ym. (2004: 1205) mukaan illatiivi on tulo- ja sisäpaikallissija, joka yleisimmin on liike- ja muutosverbin adverbiaalitäydennyksen sijamuoto. Illatiivi voi kuitenkin ilmaista myös kohdetta, aihetta tai syytä tunnetilaa kuvaavan verbin yhteydessä. White (1997: 85) taas määrittelee illatiivin kysymyssanojen avulla. Hänen mukaansa illatiivia käytetään liikettä kuvaavien verbien yhteydessä vastaamaan kysymyksiin *mihin* ja *minne*. Illatiivia käytetään kuitenkin myös muiden kuin liikettä kuvaavien verbien kanssa ilmaisemaan paikkaa päätepuolella. Lisäksi illatiivi vastaa kysymyksiin *mihin*, *keneen*, jolloin se kertoo tiettyjen verbien kohteen. White mainitsee illatiivilla olevan tehtävä myös joissakin ajan ilmauksissa. Kuten genetiivin yhteydessä keskittyy Kuusk oppikirjassaan (2005: 130) myös illatiivin kohdalla muodon mekaaniseen muodostamiseen eikä niinkään sijamuodon olemuksen esittelyyn.

Hakulinen ym. (2004: 121) määrittelee monikon illatiivin päätteiden käytön seuraavasti: 1) *-in*-päätte on käytössä silloin, kun yksikkövartalon loppuvokaali jää pois monikon *i:n* edeltä, 2) *-hin*-päätettä käytetään monikkovartalon diftongin jäljessä ja 3) *-siin*-päätte esiintyy painottoman tavun pitkän vokaaliaineksen jäljessä, kuten myös yksikön illatiivin päätte *-seen*. Päätteistä Helsingin Sanomien korpuksen mukaan yleisin on *-in*-päätte, seuraavaksi yleisin *-hin*-päätte ja harvinaisin on *-siin*-päätte (kuvio 13).

-in	59 030
-hin	43 857
-siin	33 954

Kuvio 13. Monikon illatiivin päätteet suomessa.

Lomake A:n kohdalla hauska- ja koti-tyypit taipuvat Helsingin Sanomien korpuksen mukaan *-hin*-päätteisesti ja ajatus- ja hevonen-tyyppi *-siin*-päätteisesti. Lomake B:n sanojen frekvenssit olivat monikon illatiivissa yleisesti ottaen niin pieniä, ettei taivutuspäätteiden esiintymisestä voi vetää luotettavia johtopäätelmiä. Mainittakoon kuitenkin, että joutsen-, hiisi- ja kaunotar-tyypissä *-in*-päätteinen muoto oli yleisin, joskin usein myös ainoa mahdollinen muoto. Kiuas-tyypissä esiintyi myös *-siin*-päätteistä monikon illatiivia.

Monikon illatiivin muodostaminen on ohjattu Whiten oppikirjassa (1997: 57–58) jokaisen päätteiden kohdalla erikseen: White esittää, että 1) *-hin*-päätettä käytetään silloin, kuin monikkovartalo loppuu diftongiin, 2) *-in*-päätte on käytössä silloin, kun sanan monikkovartalon lopussa on yksi vokaali (*-i*) ja 3) *-siin*-päätettä käytetään sanatyypeissä HUONE, TEHDAS, KAUNIS ja VAPAA. Kuuskin oppikirjassa (2004: 130) illatiivin muodostus on lähes täysin samoin selitetty, mutta *-siin*-päätteiden kohdalla apua kehoitetaan hakemaan yksikön illatiivimuodosta: *-siin*-päätte on käytössä silloin, kun sanan yksikön illatiivi on *-seen*-loppuinen.

5.1.2 Monikon illatiivi virossa

Eesti keele käsiraamat (2000: 186–187) määrittelee viroksen illatiivin sisäpaikallissijoista kohteen sijaksi. Kuten genetiivillä myös illatiivilla voi olla semanttinen tai kieliopillinen tehtävä. Semanttisena sijana illatiivi esiintyy kohdepaikan ja -ajan ilmaisijana, esimerkiksi *ema sõitis linna* (äiti matkusti kaupunkiin) ja *kõik kordus aastast aastasse* (kaikki toistui vuodesta toiseen). Myös kohdetilannetta voidaan ilmaista virossa illatiivilla: *mees vajus mõttetesse* (mies vaipui ajatuksiinsa). Kieliopillista tahtävää illatiivi toteuttaa muun muassa esiintymällä rektion määritteenä, esimerkiksi yksilön, esineen tai tapahtuman, jota

kohtaan tekeminen suuntautuu, sijamuotona, esimerkiksi *kuidas sa minu ettepanekusse suhtud?* (kuinka suhtaudut *ehdotukseeni?*). Illatiivia käytetään harvoin myös syytä ilmaisemassa, esimerkiksi *isa suri vähki* (isä kuoli *syöpään*). Koska nämä kaikki illatiivin tehtävät virossa ovat käännettävissä illatiivina myös suomeen, huomataan, että illatiivin tehtävät ovat suomessa ja virossa hyvin samantyyppiset.

Monikon illatiivi muodostetaan virossa lähes aina *-sse*-päätteen avulla. Päätteetön monikon illatiivi on käytössä vain muutamien ilmauksien yhteydessä, jolloin muodot ovat täysin monikon partitiivin kaltaisia, esimerkiksi *jäi jalgu* (*jäi jalkoihin*). Illatiivi on yksikössä pääsija, eli illatiivia ei voi muodostaa toisten sijojen perusteella (ks. alaviite s. 46). Monikon illatiivi muodostetaan virossa tavallisimmin lisäämällä *de*-monikolliseen muotoon illatiivin päätte *-sse*. Kuitenkin illatiivissa on mahdollinen myös *i*-monikollinen muoto, esimerkiksi *hambaisse*. *I*-monikko on käytössä lähinnä vain vahvenevien vartaloiden, esim. *hammas: hamba*, yhteydessä. Tällöin sanan vartalo saadaan suoraan monikon partitiivista, jonka lopusta jätetään pois päätteen *-d*. Tällaiseen vahva-asteiseen ja diftongiin loppuvaan vartaloon lisätään monikon illatiivin päätte *-sse*. (Remes 1983: 60–65.)

5.2 Monikon illatiivi taivutustestissä

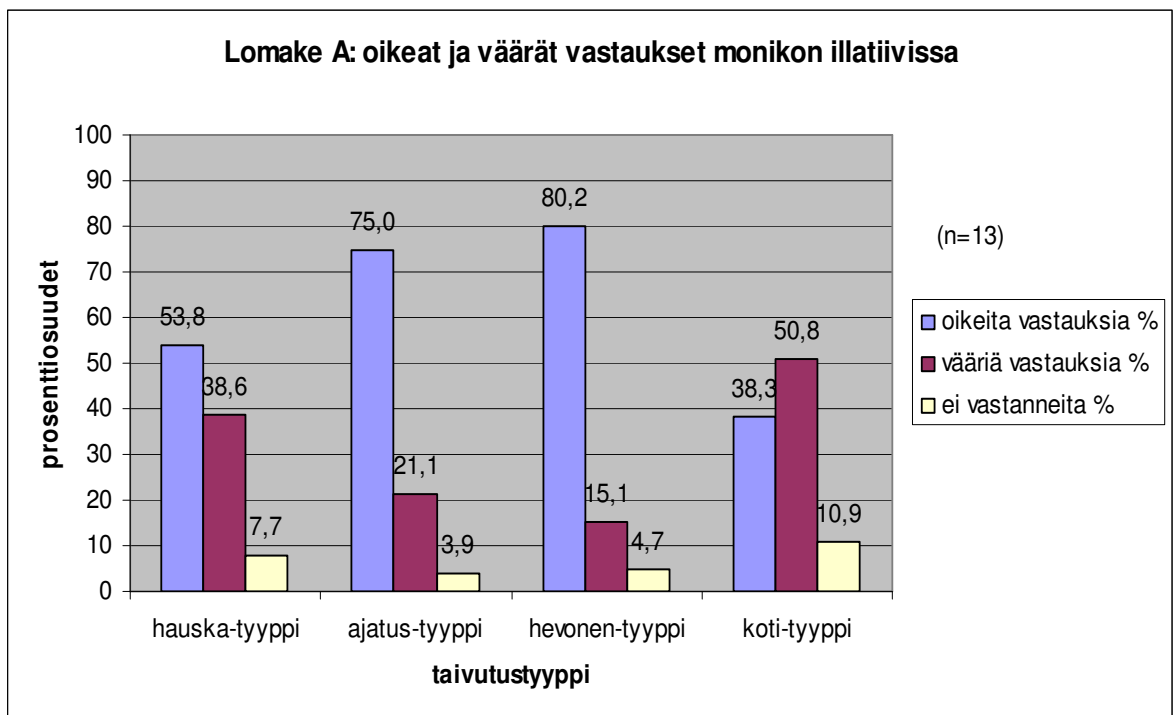
5.2.1 Lomake A taivutustyypeittäin

Sekä A- että B-lomakkeessa taivutettavat sanat olivat samoja molemmissa sijamuodoissa. Näin siis myös taivutustyyppit pysyvät samoina:

1. hauska-tyyppi
2. ajatus-tyyppi
3. hevonen-tyyppi
4. koti-tyyppi

Neljästä edellämainitusta taivutustyyppistä eniten oikeita taivutusmuotoja monikon illatiivissa tuotti hevonen-tyyppi: keskimäärin 80,2% vastaajista taivutti tämän tyyppin sanoja oikein (kuvio 14). Toiseksi eniten oikeita monikon illatiivimuotoja

oli ajatus-typissä, jossa keskimäärin 75% vastaajista löysi oikean muodon, kolmanneksi eniten hauska-typissä, jossa keskimäärin n. 54 % vastaajista muodosti muodot oikein, ja vaikeimmaksi osoittautui koti-tyyppi, jossa keskimäärin 38,3% vastaajista löysi oikean taivutusmuodon. Sanatyyppien järjestys oikeiden vastauksien suhteen on siis sekä monikon genetiivin että monikon illatiivin kohdalla lähes sama. Vain hauska- ja koti-tyyppi olivat vaihtaneet paikkaa, eli koti-tyyppi on illatiivissa hankalin taivuttaa, kun taas genetiivin osalta hankalimmaksi sanatyyppiä osoittautui hauska-tyyppi. Monikon illatiivin taivutuksessa vastaamatta jättäneiden määrä oli huomattavasti suurempi kuin monikon genetiivin taivutuksessa. Jokaisen sanatyyppin kohdalla oli tyhjiä vastauksia.

Kuvio 14. Oikeiden ja värien vastauksien keskimääräiset prosentuaaliset osuudet kaikista vastanneista (13 henkilöä) lomakkeen A monikon illatiivissa. (Esimerkiksi hauska-typin sanoja taivutti oikein keskimäärin 7 ja väärin 5 vastaaja. Vastaamatta jätti keskimäärin 1 vastaaja.)

5.2.1.1 Hauska-tyyppi

Hauska-tyypin sanojen *hauska*, *hylly*, *iso*, *katu*, *kunta* ja *tylsä* välillä ei ollut merkittäviä eroja taivutuksen onnistumisen suhteen. *Iso*-sanan taivutus onnistui parhaiten: sitä taivutti oikein yhdeksän vastaajaa 13:sta. Kahdeksan vastaajaa hallitsi *hylly*-sanan taivutuksen, seitsemän *tylsä*-sanan monikon illatiivin ja kuusi *hauska*-, *katu*-, ja *kunta*-sanojen taivutuksen.

Hauska-tyypin sanoilla on vain yksi, sanasta riippuen *-hin*- tai *-in*-päätteinen monikon illatiivin taivutusvariantti. Päätevariantit kuitenkin sekoitettiin helposti ja väärillä päätevarianteilla, äskeisten lisäksi myös *-iin*-päätteellä, yritettiin muodostaa monikon illatiivia tämän taivutustyyppin jokaisesta sanasta: *hauskaihin**, *hauskiin** (*hauskoihin*), *hyllyisiin** (*hyllyihin*), *isoisiin** (*isoihin*), *katuisiin** (*katuihin*) ja *tylsäihin** (*tylsiin*). Myös sanan vartalon kanssa oli ongelmia: *hauskaihin**, *hauskohin** (*hauskoihin*), *hyllyihin** (*hyllyihin*), *katoihin** (*katuihin*) ja *kuntoisiin** (*kuntiin*). Astevaihtelusta aiheutuu virhe *katu*- sekä *kunta*-sanaan: *kaduihin** (*katuihin*) sekä *kunniin** (*kuntiin*). Lisäksi vastauksissa ilmeni erikoisia päätevarianttien avulla muodostettuja muotoja kuten *hauskain** (*hauskoihin*), *hyllyeen** (*hyllyihin*), *isoisin** (*isoihin*) ja *tylsään** (*tylsiin*). Eräs vastaajista myös yhdisti taivutuspäätteet muodostamalla muodot *katuihiin** (*katuihin*) ja *katuisin** (*katuihin*).

Kuten monikon genetiiviä käsiteltäessä jo todettiin, ei hauska-tyypin sanoilla ole ulkoasultaan samanlaisia vastineita virossa. Näin ollen helpottavaa tai sekoittavaa vaikutusta eivät vastaajat tämän taivutustyyppin sanojen taivutukseen virosta saa. Vaikutusta illatiivin taivutuksessa esiintyy suomen ja viron välillä muutenkin todennäköisesti hyvin vähän tai ei ollenkaan, sillä monikon illatiivin muodostus eroaa kielissä niin paljon toisistaan. Oletettavasti juuri illatiivin muodostamisen erot tekevät monikon illatiivin muodostamisen virolaisille hankalaksi. Virossa monikon illatiivimuodot muodostetaan tavallisimmin hyvin systemaattisesti lisäämällä monikon illatiivin pääte *-sse* *de*-monikkoon eli monikon genetiivimuotoon, esimerkiksi *vastuste+sse* → *vastustesse*, kun taas suomen sanojen yhteydessä täytyy osata valita kolmesta päätteestä oikea vaihtoehto ja lisäksi osata muodostaa vartalosta oikea muoto. Illatiivin kohdalla ei

siis ole mielekästä huomioida taivutettavien sanojen virolaisia vastineita, kuten genetiivin kohdalla tehtiin.

5.2.1.2 Ajatus-tyyppi

Ajatus-tyypin neljän lomakkeessa olleen sanan – *ajatus*, *kokous*, *laitos* ja *vastaus* – välillä oli hyvin vähän keskinäistä vaihtelua. *Vastaus*-sana tuotti eniten oikeita taivutusmuotoja monikon illatiivissa. Kaikista 13 vastaajasta 11 taivutti sanaa oikein. *Ajatus*-sanan taivutus sujui myös lähes yhtä hyvin: 10 vastaajaa löysi oikean taivutusmuodon. *Kokous*- ja *laitos*-sanat olivat molemmat yhdeksällä vastaajalla oikein.

Vain *-siin*-päätteinen monikon illatiivi on ajatus-tyypissä mahdollinen. Muutama vastaaja oli kuitenkin yrittänyt muodostaa monikon illatiivia *-hin*-päätteellä: *ajatuhin** (*ajatuksiin*), *kokoihin** (*kokouksiin*), *laitoksihin** (*laitoksiin*) ja *vastaihin** (*vastauksiin*). Kuten edellisistä esimerkeistä ilmenee, myös sanan vartaloa muuteltiin hyvin paljon ja melko mielivaltaisesti erityisesti juuri silloin, kun sanaan yritettiin lisätä väärää monikon illatiivin päätettä. Sanojen vartalojen kanssa ilmeni ongelmia myös silloin, kun taivutuspäätte oli oikea: *ajatusiin** (*ajatuksiin*), *kokouksisiin** (*kokouksiin*), *laitoksisiin** (*laitoksiin*) ja *vastauksisiin** (*vastauksiin*). Muutamia erillisiä virheitä ilmeni myös taivutuspäätteissä niin, että vastaaja oli valinnut esimerkiksi yksikön illatiivin *-seen*-päätteen: *laitosteen** (*laitoksiin*) tai tehnyt yhdistelmän *-siin*- ja *-hin*-päätteestä: *ajatuksin** (*ajatuksiin*). On kyllä mahdollista, että edellisen esimerkin virhe johtuu huolimattomuudesta kirjoituksessa, sillä se esiintyy vain yhden sanan kohdalla eikä saman vastaajan muissa ajatus-tyypin sanoissa.

5.2.1.3 Hevonen-tyyppi

Hevonen-tyypin sanoista, *hevonen*, *iloinen*, *millainen*, *punainen* ja *yleinen*, menestyksekkäimmin taivutettiin sanaa *yleinen*. Vain yksi kaikista 13 vastaajasta oli jättänyt kokonaan taivuttamatta tätä sanaa, ja loput olivat osanneet muodostaa siitä monikon illatiivin oikein. *Iloinen*- ja *millainen*-sanat onnistuivat 11

vastaajalta oikein. *Punainen*-sanaa taivutti oikein 11 vastaajaa, ja hankalimmaksi sanaksi tästä taivutustyyppistä osoittautui *hevonen*-sana, jota taivutti oikein kahdeksan vastaajaa.

Hevonen-tyypin sanojen taivutuksessa tehdyt virheet olivat sanakohtaisia ja yhtenäisiä linjoja virheissä on vähän. Ainoa mahdollisuus taivuttaa hevonen-tyypin sanoja monikon illatiivissa on taivutuspäätteen *-siin-* avulla. Kuitenkin kuten edellisessä myös tässä taivutustyyppissä *-hin-*päätteellä yritettiin monikon illatiivia muodostaa: *hevosteihin** (*hevosiin*), *iloseihin** (*ilosiin*), *punaseihin** (*punaisiin*). Kuten esimerkit ilmentävät, väärän taivutuspäätteen käyttäminen myös provosoi muokkamaan sanan vartaloa virheelliseksi. Vartalon *i:n* kanssa oli hankaluuksia sanoissa *hevonen* ja *punainen*: vastauksista löytyivät muodot *hevoisiin** (*hevosiin*) ja *punasiin** (*punaisiin*). Lisäksi samoista sanoista vastauksissa esiintyivät muodot *hevosteen** (*hevosiin*) ja *iloisteen** (*ilosiin*). Itse keksityllä päätteellä oli muodostettu monikon illatiivi myös *millainen*-sanasta: *millaliin** (*millaisiin*). Hevonen-sanasta tuotettiin virheellisiä muotoja, joita ei muiden sanojen yhteydessä esiintynyt. Nämä virheet liittyivät sekä vartaloon että päätteeseen: *hevosin** (*hevosiin*) ja *hevoksiin** (*hevosiin*). Vaikuttaa mahdolliselta, että juuri muodon *hevosin* syntyyn vastaajan äidinkieli vaikuttaa, sillä virossa ei esiinny pitkiä vokaaleja jälkitavuissa. Vaikka kyseinen virhetyyppi ei ollut tässä taivutustyyppissä yleinen, vain yksi esiintymä, esiintyi kyseisiä *-sin-*päätteisiä muotoja yhteensä kaikissa lomakkeen A taivutustyypeissä neljä. Nämä neljä virhettä oli tehnyt kaksi vastaajaa, molemmat kaksi virhettä, joten kyse ei ole vain yhden vastaajan erheestä.

5.2.1.4 Koti-tyyppi

Koti-tyyppi, johon kuuluivat sanat *koti*, *lasi*, *malli*, *posti* ja *äiti*, sisälsi lomake A:n monikon illatiivimuodoista selkeästi eniten virheitä. Vain 38,3% kaikista vastanneista osasi muodostaa oikein monikon illatiivin tämän tyyppin sanoista. Myös vastaamatta jättäneitä esiintyi koti-tyypissä eniten: 10,9% kaikista vastanneista. Virheet jakaantuivat koti-tyypin sanojen kesken kuitenkin melko tasaisesti. Parhaiten taivutettiin sanaa *malli*: seitsemän vastaajaa 13:sta löysi

oikean muodon. *Lasi-*, *posti-* ja *äiti-*sanoja taivutti kutakin oikein viisi kaikista vastaajista. Koti-tyypistä hankalimmaksi taivuttaa osoittautui *koti-*sana, vain kolme vastaajaa taivutti sanaa oikein monikon illatiivissa.

Tämän taivutustyyppin suurin virheryhmä oli *-in-*päätteellä tehty taivutusmuoto, joka sopisi juuri lomake B:n hiisi-tyypin sanoihin: *hiisi*→*hiisiin* mutta ei kyseessä olevaan taivutustyyppiin: *kotiin** (*koteihin*), *lasiin** (*laseihin*), *malliin** (*malleihin*), *postiin** (*posteihin*) ja *äitiin** (*äiteihin*). *Koti-*sanan kohdalla tämä virheellinen muoto oli jopa oikeaa muotoa yleisempi ja *lasi* sekä *posti-*sanojen kohdalla yhtä yleinen. Myös *-siin-*päätteen avulla pyrittiin tekemään koti-tyypin sanoista monikon illatiivimuotoja: *lasisiin** (*laseihin*), *mallisiin** (*malleihin*), *postisiin**, *postisiin** (*posteihin*) ja *äitisiin** (*äiteihin*). Kuten edelliset esimerkit osoittavat, *-siin-*päätettä käyttäessään vastaajat harvoin muuttivat sanan vartaloa, vaan he liittivät päätteen suoraan sanan perusmuotoon. Oikealla taivutuspäätteellä tehtyjä mutta muuten virheellisiä muotoja esiintyi myös. Tällöin taivutuspäätte liitettiin yhtä poikkeusta lukuunottamatta suoraan sanan perusmuotoon: *kotihin** (*koteihin*), *mallihin**, *malloihin** (*malleihin*) ja *äitihin** (*äiteihin*). Lisäksi lomakkeesta löytyi kaksi virheellistä muotoa, joissa vastaaja oli kehittänyt oman taivutuspäätteen: *kotihiin**, *kotieen** (*koteihin*).

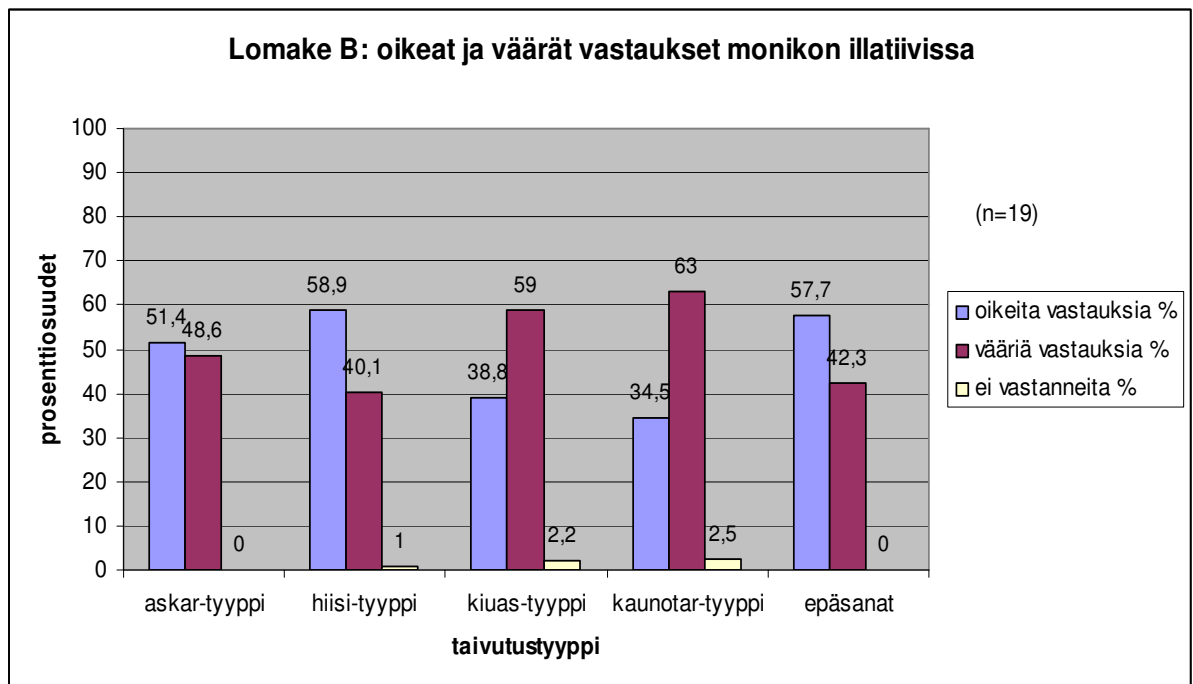
5.2.2 Lomake B taivutustyypeittäin

Vastaajat muodostivat monikon illatiivimuotoja B-lomakkeessa samoista sanoista kuin saman lomakkeen monikon genetiivejäkin. Näin siis myös lomake B:n taivutustyyppit ovat samat tässäkin sijamuodossa:

1. askar-tyyppi
2. hiisi-tyyppi
3. kiuas-tyyppi
4. kaunotar-tyyppi
5. epäsanat

Viidestä edellämainitusta taivutustyyppistä eniten oikeita muotoja monikon illatiivissa tuotti hiisi-tyyppi: keskimäärin 58,9% vastanneista muodosti tämän

tyypin sanoista muodon oikein (kuvio 15). Toiseksi parhaiten onnistui epäsanojen taivutus: keskimäärin 57,5% vastanneista vastasi oikein. Kolmanneksi eniten oikeita monikon illatiivimuotoja esiintyi askar-tyypin vastauksissa, keskimäärin 51,4% vastanneista vastasi oikein, ja neljänneksi kiuas-tyypissä, jossa keskimäärin 38,8% vastaajista löysi oikean taivutusmuodon. Huonoiten taivutus onnistui kaunotar-tyypissä, jossa vain keskimäärin 34,5% vastaajista tiesi oikean taivutusmuodon. Sanatyyppien järjestys oikeiden vastauksien suhteen on myös lomake B:n molempien sijamuotojen kohdalla lähes sama: vain epäsanat ja askar-tyyppi olivat vaihtaneet paikkaa. Vastaamatta jättäneitä oli lomake B:n vastaajissa huomattavasti vähemmän kuin lomake A:n vastaajissa monikon illatiivissa ja lähes saman verran kuin saman lomakkeen monikon genetiivin vastauksissa.

Kuvio 15. Oikeiden ja värien vastauksien keskimääräiset prosentuaaliset osuudet kaikista vastaajista (19 henkilöä) lomakkeen B monikon illatiivissa. (Esimerkiksi askar-tyypin sanoja taivutti oikein keskimäärin 10 ja väärin 9 vastaajaa.)

5.2.2.1 Askar-tyyppi

Askar-tyypin sanoista – *askar*, *joutsen*, *kyynel*, *kämmen* ja *nivel* – parhaiten taivutus onnistui sanan *askar* kohdalla. Kyseistä sanaa taivutti oikein monikon illatiivissa 13 vastaajaa 19:stä. *Nivel*-sana taivutus onnistui seuraavaksi parhaiten: kymmenen taisi oikean taivutusmuodon. Sekä *kyynel*- että *kämmen*-sanasta oikea taivutusmuoto löytyi yhdeksältä vastaajalta, ja hankalimmaksi taivuttaa osoittautui *joutsen*-sana, jota taivutti oikein kahdeksan vastaajaa.

Kaikista askar-tyypin sanoista vain *-iin*-päätteellä muodostettu monikon illatiivi esiintyi Helsingin Sanomien korpuksessa. Kuitenkin on mahdollista muodostaa monikon illatiivin muotoja myös muiden päätteiden avulla, ilman että se kuulostaisi väärältä muodolta: muodostukseen käyvät myös *-siin*-päätte, esim. *kyyneleisiin*, tai joidenkin sanojen kohdalla myös *-hin*-päätteellä, esim. *kyyneleihin*. Itse olen määritellyt muodot *askareihin*, *joutseneihin*, *kyyneleihin* oikeiksi mutta *kämmeneihin* ja *niveleihin* vääräksi. Myös muodon *kyyneleisiin* olen hyväksynyt oikeiden vastausten joukkoon, mutta muista sanoista *-siin*-päätteellä muodostetut muodot kuulostivat niin oudoilta, että luokittelin ne väärin vastauksien joukkoon, esim. *kämmeneisiin*. Vaikka Helsingin Sanomien korpuksessa ei löytynyt kaikkia niitä muotoja, jotka kelpuutin oikeiksi, halusin ne silti hyväksyttävien taivutusmuotojen joukossa pitää. Näin siksi, että uskon Helsingin Sanomien toimittajien olevan ammattinsa puolesta pakotettuja käyttämään juuri suositusten mukaista, oikeakielisintä taivutusmuotoa siitakin huolimatta, että muutkin taivutusmuodot puhekielessä ja eri murteissa elänevät.

Sopimattomilla taivutuspäätteillä muodostettujen muotojen lisäksi ongelmia monikon illatiivin taivutuksessa aiheuttivat tässä taivutustyyppissä erityisen paljon sanojen vartaloit: niitä muunneltiin paljonkin, vaikkei tämän taivutustyyppin testisanojen vartaloita ollut tarpeellista muuttaa. Tarpeettomat vartalon muutokset liittyivät usein ongelmaan löytää oikea taivutuspäätte: *askaroihin** (*askariin*), *joutseihin**, *joutseisiin** (*joutseniin*), *kyynteliin**, *kämmeliin**, *kämpeihin**, *kämmesiin**, *kämpeisiin** ja *kämmeihin** (*kämmeniin*). Myös oikean taivutuspäätteen kanssa käytettiin välillä erikoisia vartalomuunnoksia: *askarakkiin** (*askariin*), *joutsiin**, *joutsemiin** (*joutseniin*), *kyynteliin**, *kynteliin**

(*kyyneliin*), *kämpiin** (*kämmeniin*) ja *nivelemiin** (*niveliin*). Kuten edellisistä esimerkeistä on huomattavissa, jotkut vastaajista olivat myös liian innokkaita astevaihtelun käyttäjiä.

5.2.2.2 Hiisi-tyyppi

Hiisi-tyypin sanojen – *hiisi*, *jälsi*, *kynsi*, *liesi* ja *pursi* – taivutus oli lomake B:ssä parhaiten onnistunut. Vastaamatta jättäneitäkin oli vähän, vain yksi vastaaja jätti yhden sanan taivuttamatta. Tämän tyyppin sanoista monikon illatiivissa helpoimmaksi taivuttaa osoittautui *kynsi*-sana, jota taivutti oikein 15 vastaajaa 19:stä. *Liesi*-sanan taivuttaminen onnistui myös hyvin: oikeita taivutusmuotoja oli 12 vastaajalla. 11 vastaajaa taivutti oikein sanaa *hiisi*. Eniten hankaluuksia oli sanojen *jälsi* ja *pursi* kohdalla. Näitä molempia sanoja taivutti oikein yhdeksän vastaajaa.

Hiisi-tyyppiä on mahdollista taivuttaa monikon illatiivissa vain *-in*-päätteen avulla. Yleisin virhe tässä taivutustyyppissä oli *-hin*-taivutuspäätteen käyttö: *hiiseihin**, *hiideihin** (*hiisiin*), *jälseihin**, *jälkeihin** (*jälisiin*), *kynseihin** (*kynsiin*), *lieseihin**, *liesieihin**, *liesihin** (*liesiin*), *purseihin**, *purteihin**, *purreihin** ja *pursihin** (*pursiin*). Kuten edellisistä esimerkeistä huomataan, väärän taivutuspäätteen liittäminen sanaan sai vastaajan usein myös muuttamaan sanan vartaloa turhaan esimerkiksi astevaihtelulliseksi. Myös *-siin*-päätettä tarjottiin kahteen hiisi-tyypin sanaan: *kynsieisiin** (*kynsiin*) ja *purteisiin** (*pursiin*).

5.2.2.3 Kiuas-tyyppi

Kiuas-tyypin sanoihin kuuluivat *kiuas*, *paljas*, *pensas*, *raitis* ja *varvas*. Näiden sanojen taivutuksessa oli monikon illatiivin kohdalla melko paljon ongelmia: vain 38,8% kaikista tämän ryhmän vastauksista sisälsi oikean taivutusmuodon. Parhaiten taivutettiin *varvas*-sanaa, jonka oikean taivutusmuodon löysi yhdeksän vastaajaa 19:stä. Kahdeksan vastaajaa osasi taivuttaa sanoja *kiuas*, *paljas* ja *pensas* oikein. Selkeästi heikoimmin taivutettiin sanaa *raitis*, jota taivutti oikein vain neljä kaikista vastaajista.

Kiuas-tyypin sanoja monikon illatiiviin taivutettaessa *-siin*-päätte on ainoa mahdollinen taivutuspäätte. Useista taivutustestin sanoista löytyy vain yksi mahdollinen monikon illatiivin muoto, mutta sanasta *kiuas* hyväksyin *kiukaisiin*-muodon lisäksi oikeiden vastauksien joukkoon myös muodon *kiuaksiin*, vaikkei Helsingin Sanomien korpus antanutkaan kyseiselle muodolle hakutulosta. Helsingin Sanomien korpukseen ei kuitenkaan *kiuas*-sanan kohdalla voi luottaa, sillä *kiuas*-sanalle löytyi monikon illatiivissa vain kaksi hakutulosta ja sana on muutenkin pienifrekvenssinen. *Kiuaksiin*-muodon hyväksymiseen vaikutti myös se, että myös monikon genetiivin yhteydessä hyväksyin samaan tapaan muodostetun muodon *kiuaksien*.

Tässäkin taivutusryhmässä virheitä aiheutti näihin sanoihin sopimaton taivutuspäätte *-hin*: *kiuaihin**, *kiukaihin**, *kiuakseihin**, *kiuasteihin** (*kiukaisiin*), *paljaih**, *paljoihin**, *paljakseihin** (*paljaisiin*), *pensaih**, *pensoihin**, *pensojhin** (*pensaisiin*), *raitteihin**, *raiteihin**, *raitejhin** (*raittiisiin*), *varpaih**, *varpoihin**, *varvaih** ja *varvojhin** (*varpaisiin*). Kuten edellisistä huomataan, väärän taivutuspäätteen valinta aiheuttaa myös virheitä sanan vartaloon, kun vastaaja on muokannut sitä jonkin muun taivutustyyppin mukaiseksi. Myös astevaihtelu aiheutti ongelmia *varvas*- ja *raitis*-sanojen kohdalla. Eräs vastaaja oli *kiuas*- ja *paljas*-sanoja taivuttaessaan erehtynyt käyttämään yksikön illatiivin päätettä *-seen*. Tällöin kuitenkin myös sanan vartalo oli virheellinen: *kiuakseen** (*kiukaisiin*) ja *paljakseen** (*paljaisiin*). Lisäksi vastauksissa oli suuri joukko sanan vartaloon liittyviä virheitä, joita esiintyi silloinkin, kun taivutuspäätte oli oikea: *kiukaksiin**, *kiunaisiin** (*kiukaisiin*), *paljaksiin** (*paljaisiin*), *pensaksiin**, *pensaasiin** (*pensaisiin*), *raitiksiin**, *raitteisiin**, *raiteisiin**, *raitisiin** (*raittiisiin*) ja *varvaksiin** (*varpaisiin*). *Raitis*-sanasta myös *-in*-päätte oli käytössä kahdella vastaajalla: *raitiin** ja *raittimiin** (*raittiisiin*). Erikoinen virhetyyppi oli *j:n* käyttäminen äänteen *i* paikalla virheellisissä taivutusmuodoissa *pensojhin** (*pensaisiin*), *raitejhin** (*raittiisiin*) ja *varvojhin** (*varpaisiin*).

5.2.2.4 Kaunotar-tyyppi

Kaunotar-tyyppi koostui vain kahdesta sanasta: *kaunotar* ja *ystävätär*. Tämä tyyppi oli B-lomakkeen sanaryhmistä hankalin taivuttaa monikon genetiivin lisäksi myös monikon illatiivissa. Kuitenkin toisin kuin monikon genetiivin kohdalla monikon illatiivissa onnistuneemmin taivutettiin sanaa *ystävätär*, jota oikein taivutti seitsemän vastaajaa. Kuuden vastaajan puolestaan onnistui taivuttaa *kaunotar*-sanaa oikein.

Useimmiten ongelmia taivutukseen kaunotar-tyypin sanojen kohdalla aiheutti sanan taivuttaminen monikon illatiivissa *-hin*-päättä käyttäen: *kaunottareihin**, *kaunotareihin**, *kaunotaroihin** (*kaunottariin*), *ystävättäreihin**, *ystävätäreihin** ja *ystävättärihin** (*ystävättäriin*). *Ystävätär*-sanassa esiintyi myös *-siin*-päätteellä muodostettuja muotoja: *ystävätärisiin**, *ystävättärisiin** ja *ystävättäräisiin** (*ystävättäriin*). Astevaihtelussa tehtiin kaunotar-tyypin sanojen kohdalla paljon virheitä, mikä onkin oletuksenmukaista: *kaunotariin** (*kaunottariin*) – kaksi vastaajaa ja *ystävätäriin** (*ystävättäriin*) – kaksi vastaajaa. Kuten aiemmista esimerkeistä kuitenkin huomataan, jo muutenkin virheellisten muotojen yhteydessä ilmeni usein kaksi varianttia astevaihtelussa olevan konsonantin pituudesta. Näyttää siis siltä, että kahden konsonantin, esimerkiksi juuri *t:n* vaihtelu, on virolaiselle hankala oppia, koska *t:n* ääntäminen virossa poikkeaa suomen ääntämyksestä.

5.2.2.5 Epäsanat

Epäsanojen taivutus onnistui monikon illatiivissa taivutustyypeistä toiseksi parhaiten. Epäsanojen kolmesta sanasta *pukerrus*- ja *ränky*-sanoja taivutettiin yhtä hyvin: 12 vastaajaa kaikista 19:stä vastaajasta taivutti sanoja oikein *pukerruksiin* ja *ränkyihin*. *Rieku*-sanasta oletuksenmukaisen muodon *riekuihin* osasi tehdä yhdeksän vastaajaa.

Epäsanojen taivutuksessa esiintyvät vaikeudet johtuivat hyvin erilaisista syistä, sillä *s*-loppuinen *pukerrus* taipuu eri tavalla kuin *rieku* ja *ränky*. *Pukerrus*-sanan oletuksenmukainen taivutusmuoto monikon illatiivissa on *pukerruksiin*.

Sanaa oli kuitenkin yritetty taivuttaa *-hin*-päätteen avulla: *pukerrukseihin** ja *pukerukseihin** (*pukerruksiin*). *Pukerrus*-sanan taivutuksessa kolme vastaajista teki astevaihteluvirheen ja taivutti sanaa *pukeruksiin** (*pukerruksiin*). *Pukerrus*-sanasta esiintyi myös erikoisia taivutusmuotoja kuten *pukerrukseen* ja *pukerroihin*, joiden syntysyitä ei ole mielekäästä lähteä arvailemaan. *Rieku*- ja *ränky*-sanojen taivutuksessa esiintyneet virheet olivat keskenään samantyyppisiä. Astevaihtelu osoittautui jälleen ongelmaksi: *riekkuihin** (*riekuihin*) ja *ränkyihin** (*ränkyihin*). Muutamat vastaajat muodostivat myös *-siin*-päätteellä monikon illatiiveja. Tällöinkin vastauksissa esiintyi usein variaatiota astevaihteluun kuuluvissa äänteissä: *riekkuisiin**, *riekuisiin**, *riekusiin**, *rievuisiin** (*riekuihin*), *ränkyisiin** ja *ränkyisiin** (*ränkyihin*). Jälleen vastauksissa *j*:tä oli tarjottu *i*:n paikalle tai *i*:n lisäksi: *riekujhin** (*riekuihin*) ja *ränkyijisiin** (*ränkyisiin*). Jälkimmäisessä esimerkissä taivutus on muutenkin lähtenyt hakoteille väärän taivutuspäätteen valitsemisen sekä *k*:n kahdentamisen myötä.

Kuten monikon genetiivin myös monikon illatiivin kohdalla vastaajat joutuivat käyttämään vain sitä tietoutta, joka heillä suomen monikon illatiivin muodostamisesta on, koska tukea viron kielestä ei tekosanojen taivutukseen saa. Oletettavasti vastaajat käyttivät hyväkseen analogiaa tekosanojen taivutuksessa, esimerkiksi *ränky*←*sänky*.

5.2.3 Kokoavaa tarkastelua monikon illatiivista

Lomakkeen A vastaukset osoittivat, että kuten monikon genetiivin kohdalla myös monikon illatiivissa hevonen-tyyppi oli helpoin taivutettava. Toiseksi helpoin taivutustyyppi lomakkeessa A oli molemmissa sijamuodoissa ajatus-tyyppi. Myös monikon illatiivissa ajatus-tyypin kohdalla olisi olettanut tehtävän enemmän virheitä, sillä eritavoin taipuvat *s*-loppuiset sanat helposti sekoittuvat keskenään. Kolmanneksi parhaiten onnistui monikon illatiivin osalta hauska-tyypin taivutus. Kuten monikon genetiivinkin kohdalla on mainittu, hauska-tyypin sanojen taivutuksen vaikeudet olivat yllättäviä. Hauska-tyypissä esiintyneet hankaluudet kuitenkin voivat johtua juuri tyyppin sanojen taivuttamisen vaihtelevuudesta: *hauska*, *hylly*, *iso* ja *katu*-sanat taipuvat monikon illatiivissa *-hin*-päätteen avulla,

kun taas *kunta* ja *tylsä*-sanojen taivutuspäätte kyseisessä sijamuodossa on *-in*. Näin ei riitä, että opiskelija muistaa ulkoa yhden ohjeen, jonka mukaan tämän tyyppin sanat taipuvat, vaan hän joutuu valitsemaan kahdesta mahdollisesta taivutuspäätteestä oikean. Lomake A:n taivutustyypeistä monikon illatiivissa vaikein taivuttaa oli koti-tyypin mukaan taipuvat sanat. Koti-tyypin hankaluuksiin johtivat sekaannukset muiden *i*-loppuisten sanojen taivutuksen kanssa, mikä näkyy vastaajien ehdottamista muodoista: *kotiin** (*koteihin*), *lasiin** (*laseihin*), *malliin** (*malleihin*), *postiin** (*posteihin*) ja *äitiin** (*äiteihin*). Tähän tapaanhan taipuvat B-lomakkeen hiisi-tyypin sanat. Näiden virheellisten taivutusmuotojen esiintymiä oli vastauksissa runsaasti, *koti-*, *lasi-* ja *posti-*sanojen kohdalla jopa enemmän tai yhtä paljon kuin oikeita taivutusmuotoja.

Lomakkeessa B taivutustyyppit eivät myöskään virheiden määrän perusteella vaihdelleet paljoa riippuen sijamuodosta: sekä monikon genetiivissä että monikon illatiivissa parhaiten onnistui hiisi-tyypin taivutus. On siis huomattavaa, että siinä missä lomake A:han vastanneilla oli vaikeuksia koti-tyypin kanssa, lomakkeen B *i*-loppuisten sanojen kohdalla, eli hiisi-tyypissä, sekaannuksia ei esiintynyt. B-lomakkeessa epäsanaja taivutettiin toiseksi parhaiten ja askar-tyyppiä kolmanneksi parhaiten. Molemmissa sijamuodoissa neljänneksi onnistunein taivutustyyppi oli kiuas-tyyppi ja hankalin taivutustyyppi oli kaunotar-tyypin mukaan taipuvat sanat. Kaunotar-tyypin sanojen taivuttamisen vaikeuksiin liittyvät syyt ovat monikon illatiivissa oletettavasti samoja kuin monikon genetiivissä. Astevaihtelu aiheutti hankaluuksia taivuttamiseen, mutta toisin kuin monikon genetiivin kohdalla, se ei kuitenkaan ollut suurin syy virheisiin, vaan monikon illatiivia muodostettaessa erehdyttiin myös taivutuspäätteen valinnassa. Näin virhellisistä muodoista yleisimmät olivat *kaunottareihin** (*kaunottariin*) ja *ystävättäreihin** (*ystävättäriin*).

Epäsanojen taivutuksen onnistuminen yllätti monikon genetiivin lisäksi myös monikon illatiivissa. Epäsanojen taivutukseen ongelmia tuottivat kuitenkin sekä astevaihteluun liittyvät vaikeudet että oikean taivutuspäätteen löytäminen.

Taivutustyyppien sisällä sanojen välistä variaatiota oli myös havaittavissa. Kuten monikon genetiivissä myös monikon illatiivissa useimmiten vaikeimmaksi osoittautuivat sellaiset sanat, joissa oli mahdollista tehdä astevaihteluun liittyvä

virhe, esim. *kaunotar* → *kaunotariin** (*kaunottariin*), tai joiden vartalosta oli vaikea löytää oikeaa muotoa, johon taivutuspäätte tulisi liittää, esim. *raitis* → *raitiksiin** (*raittiisiin*). Yleinen virhe oli myös väärän taivutuspäätteen liittäminen sanaan, esimerkiksi *paljaih** (*paljaisiin*), *purteisiin** (*pursiin*) tai *raitiin** (*raittiisiin*). Väärä taivutuspäätte myös helposti provosoi virheisiin sanavartalossa, esim. *pursi* → *purteihin** (*pursiin*). Astevaihtelun aiheuttamat ongelmat taivutuksessa ovat selvästi nähtävissä juuri kaunotar-tyypissä, jossa niin oikea taivutusvariantti kuin myös monet virheelliset taivutusmuodot ilmenivät aina vahvassa ja heikossa asteessa: *ystävättäriin* – *ystävätäriin*, *ystävättäreihin* – *ystävätäreihin* ja *ystävättärisiin* – *ystävätärisiin*.

Monikon illatiivin muodot muodostetaan suomessa ja virossa niin eri tavalla, että äidinkielestä tuskin on virolaisille opiskelijoille apua juuri kyseistä sijamuotoa muodostettaessa. Varsinaista sekoittavaakaan vaikutusta ei ulkoasultaan samanlaisista sanoista taivutukseen todennäköisesti monikon illatiivissa tule, mikä on oppijan kannalta edullista. Kuitenkin monikon illatiivin muodostamisen erot virossa suomeen verrattuna voivat olla syynä siihen, että monikon illatiivissa tehtiin paljon virheitä. Monikon illatiivin ero monikon genetiiviin nähden aineistossa oli taivutuspäätteiden varioivuus. Monikon illatiivissa vastaajilla oli enemmän vaikeuksia juuri oikean taivutuspäätteen löytämisessä. Vastaajat taivuttivat sanoja väriä taivutuspäätteitä käyttäen yhtäläillä sekä A- että B-lomakkeessa. Useasta sanasta vastaajat yrittivät muodostaa monikon illatiivia jokaisella kolmella tai ainakin kahdella monikon illatiivin taivutuspäätteellä.

6 PÄÄTÄNTÖ

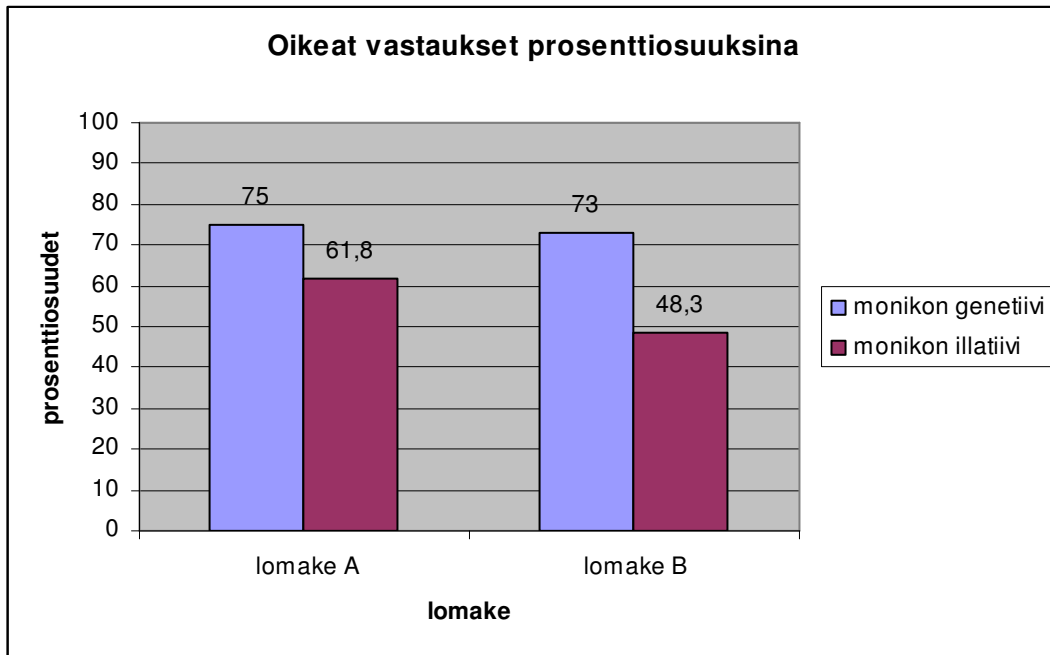
Hakulinen ym. (2004: 109) mainitsee, että vaikka muuten sijapäätteet ovat yksikössä ja monikossa yleensä samat, esiintyy juuri genetiivin ja illatiivin kohdalla erityisiä yksikkö- tai monikkovartaloon liittyviä päätteitä. Tämä seikka muiden mahdollisien syiden joukossa tekee muodoista suomea vieraana tai toisena kielenä opiskeleville hankalat oppia. Monikon genetiiviä ja monikon illatiivia pidetään siis syystäkin vieraskielisille suomen hankalimpina sijamuotoina.

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin, millaisia ovat virolaisten suomea vieraana kieltä opiskelevien taidot muodostaa suomen monikon genetiivin ja illatiivin muotoja. Tämä tarkentunut tutkimuskysymys liittyy laajempaan kiinnostavaan kokonaisuuteen, joka tätä tutkimusta motivoi. Sen tavoitteena on selvittää, onko virolaisen äidinkieltensä turvin helpompi oppia suomen morfologiaa tai kieltä ylipäänsä kuin muiden vieraskielisten suomea opiskelevien.

Tutkielman teoriaosuudessa perehdytään lyhyesti kontrastiivisen kielentutkimuksen periaatteisiin ja erityisesti sen mahdollisuuksiin helpottaa kielenoppimista ja opettamista. Lisäksi tutkielman teoriaosuus käsittelee viron ja suomen kieltä sekä kielten kehitystä kontrastiivisesta näkökulmasta. Myös kielenoppimista, erityisesti juuri taivutusparadigmojen oppimista, käsitellään teorialuvussa. Tutkielman aineiston analyysi on tehty näihin teoreettisiin lähtökohtiin pohjautuen.

Tämän tutkielman aineistosta huomataan, että molemmissa sijamuodoissa virheitä tehtiin määrällisesti paljon ja ne olivat hyvin monen tyyppisiä. Sekä lomakkeen A että lomakkeen B kahdesta tarkastellusta sijamuodosta vaikeampi oli monikon illatiivi (kuvio 16). A-lomakkeessa keskimäärin oikein vastasi monikon genetiivissä 10 vastaajaa ja monikon illatiivissa kahdeksan vastaajaa 13 vastaajasta. B-lomakkeessa keskimäärin oikein vastasi monikon genetiivissä 14 vastaajaa ja monikon illatiivissa yhdeksän vastaajaa 19 vastaajasta. Koska alkuoletuksena oli, että monikon genetiivi ja monikon illatiivi ovat suomea vieraana kielenä oppivalle

vaikeimmat sijamuodot muodostaa, voidaan siis monikon illatiivia aineiston perusteella pitää suomen vaikeimpana sijamuotona. Lomakkeen A ja lomakkeen B keskinäistä vertailua ei syvällisesti tehdä tutkielmassa, sillä vastaajien taso vaihteli molempien lomakkeiden kohdalla paljonkin. Kuitenkin lomakkeiden A ja B kesken oli havaittavissa yleisellä tasolla yksi ero: lomakkeessa B esiintyvät virhetyypit olivat systemaattisempia, eikä vastauksissa ollut havaittavissa vastaajien arvailleen oikeita taivutusmuotoja umpimähkään, kuten todennäköisimmin lomake A:n kohdalla tapahtui. Kauemmin opiskelleiden vastaajien virheitä saattoi kyllä olla määrällisesti enemmän, mutta virhetyyppejä oli A-lomakkeen vastaajiin verrattuna vähemmän. B-lomakkeen vastauksissa esiintyneiden virheiden joukko oli siis homogeenisempi, ja virheisiin johtaneita syitä oli huomattavasti helpompi analysoida, kuten virheparista *kokouksikseen** (*kokouksiin*) lomakkeessa A ja *paljaksien** (*paljaiden*) lomakkeessa B on nähtävissä. Koska vastaajien taso ja lomakkeen vaikeusaste eivät kuitenkaan ole täysin samassa suhteessa toisiinsa nähden, vaikka mahdollisimman lähelle tuota tilannetta oli pyrkimys päästä, ei oikeiden vastauksien tarkoista prosenttiosuuksista ole mielekäästä tehdä havaintoja tai johtopäätöksiä. Olennaista kuitenkin on huomata, että lomakkeen B testisanat oli valittu harvinaisemmista ja täten myös hankalammista taivutusryhmistä ja lomakkeen testisanojen frekvenssi oli yleisesti ottaen huomattavasti pienempi kuin lomakkeen A testisanojen.

Kuvio 16. Oikeiden vastauksien keskimääräiset prosentuaaliset osuudet molemmissa lomakkeissa ja sijamuodoissa.

Aineisto antoi taivutustyyppien vaikeuden suhteen vain osittaista tukea johdannossa esitetyille ennakko-oletuksille. Lomakkeessa B testatuista taivutustyypeistä vaikeimmaksi osoittautui molemmissa sijamuodoissa kaunotar-tyyppi ja vasta toiseksi vaikeimmaksi kiuas-tyyppi. Hiisi-tyypin taivuttaminen oli molemmissa sijamuodoissa parhaiten onnistunut. Lomakkeessa A koti- ja hauska-tyypit olivat molemmissa sijamuodoissa vaikeimmat tyypit: koti-tyyppi oli vaikein ja hauska-tyyppi toiseksi hankalin monikon illatiivissa ja hauska-tyyppi oli monikon genetiivissä vaikein ja koti-tyyppi seuraavaksi hankalin. A-lomakkeen helpoimmaksi osoittautui molemmissa sijamuodoissa hevonen-tyyppi. Erityisesti monikon genetiivin kohdalla on huomattavissa, että virhetyypit riippuvat taivutustyyppistä, esimerkiksi kiuas-tyypin virheet liittyivät lähinnä juuri sanojen vartaloiden taivutukseen, kaunotar-tyypin virheet hankaluuksiin astevaihtelussa ja koti-tyypissä väärän taivutuspäätteen valintaan. Monikon illatiivissa väärän sijapäätteen valinta oli yleisesti ottaen molempien lomakkeiden kohdalla monikon genetiiviin verrattuna suuri ongelma, mutta myös monikon illatiivissa esiintyi astevaihteluvirheitä ja sanan vartaloon liittyviä virheitä

molemmissa lomakkeissa. Monikon illatiivissa virhetyypit jakautuivat myös tasaisemmin taivutustyyppien kesken, eli mikään taivutustyypeistä ei provosoinut vain tiettytyypisiin virheisiin.

Myös taivutustyyppien sisällä sanojen välisiä eroja oli aineistossa havaittavissa. Vaikka yhteen taivutusryhmään on pyritty löytämään sanoja, joiden yleisyysaste Helsingin Sanomien korpuksen mukaan olisi lähestulkoon sama, ja lähes kaikki sanat löytyivät opiskelijoiden käyttämästä oppikirjasta, ovat tietyt sanat vääjäämättä opiskelijoille tutumpia kuin toiset. Helsingin Sanomien korpuksesta peräisin olevat ryhmäfrekvenssit aineiston taivutustyypeille eivät korreloineet sen kanssa, kuinka hyvin kyseisen taivutustyyppin taivutus onnistui. Tämä ei kuitenkaan kumoa oletusta, jonka mukaan tutumpia sanoja on helpompi taivuttaa kuin vieraampia, vaan havainnosta voidaan päätellä, että lehtikielen frekvenssilukemat eivät kerro sitä, kuinka tuttuja sanat ovat virolaisille opiskelijoille. Lopulta puhekieli on se kieli, jonka kanssa useimmat vastaajista ovat tekemisissä esimerkiksi töissä, tuttavien kanssa keskustellessaan ja matkustellessaan Suomessa (ks. kuvio 3 sivulla 10).

Taivutustyyppien sisällä on myös muita vaihteluita kuin sanojen tutuus. Esimerkiksi osa taivutustyyppien sanoista kuuluu astevaihtelun piiriin ja näin näiden sanojen virheiden määrä nousee suuremmaksi kuin astevaihteluttomien sanojen, vaikka muita vaikeuksia ei taivutuksessa juuri olisikaan. Joidenkin taivutustyyppien sanojen sisällä oli myös vaihtelua siinä, kuinka helposti sanan vartalosta löytyi oikea muoto, johon taivutuspääte lisätään. Esimerkiksi kiuas-tyypin kohdalle osui näitä vartaloltaan hankalia sanoja: *raitis*→*raitiksiin** (*raittiisiin*), *kiuasteihin** (*kiukaisiin*). Kuitenkin aineiston tähän taivutustyyppiin kuului myös sanoja, joiden vartaloiden kanssa ei ollut suuria ongelmia, esimerkiksi *paljas* ja *pensas*-sanojen kohdalla, joissa yleisimmät virheelliset muodot olivat *paljaih** (*paljaisiin*) ja *pensaih** (*pensaisiin*).

Virolaisille suomen opiskelijoille läheinen äidinkieli ei tämän aineiston mukaan antanut niinkään apuja tarkasteltujen sijamuotojen muodostamiselle, pikemminkin päinvastoin. Interlingvaalisia eli äidinkielen aiheuttamia virheitä on monikon genetiivin ja illatiivin muodostuksessa aineiston perusteella

nähtävissä jonkin verran. Kolmessa tapauksessa on selvää, että viron kieli vaikuttaa taustalla hankaloittaen suomalaisen taivutusmuodon muodostamista.

Ensinnäkin, kuten oletuksenmukaista on, aiheutti astevaihtelu monille vastaajille ongelmia. Astevaihtelusta aiheutuvat ongelmat olivat monenlaisia. Erittäin tavallisia olivat kestoastevaihtelussa esiintyvät ongelmat, kuten tapaukset, joissa vastaajat unohtivat geminaatasta toisen konsonantin pois, esimerkiksi *kaunotariin** (*kaunottariin*). Tämä todennäköisimmin johtuu viron ja suomen klusiilien ääntämyksen eroista. Virolaiset ääntävät yhden *t:n* niin, että se suomalaisen korvaan kuulostaa geminaatalta *tt*. Eli tavallaan muoto *kaunotariin* saa puheessa muodon *kaunottariin*, jos virolainen ääntää sanan äidinkiellensä ääntämyksen mukaisesti. Myöskin liiallista klusiilien kahdennusta ilmeni esimerkiksi tekosanan *ränky* yhteydessä: *ränkkyihin*. Tässäkin tapauksessa virheen syyksi voi olettaa viron ja suomen ääntämyksen erot. Sanan *ränkyihin* *k:n* virolainen ääntäisi kaksoiskonsonanttina (*kk*), *ränkkyihin*, ja tämä heijastuu kirjoitusasuun. Lisäksi myös laatuastevaihtelu aiheutti hankaluuksia vastaajille: *varvas*-sanasta vastaajat muodostivat muodot *varvaihin** ja *varvaksiin** (*varpaksiin*). Myös liiallista innokkuutta astevaihtelun käyttöön ilmeni muutamalla vastaajalla, eli vastaajat ottivat astevaihtelun käyttöön sellaistenkin sanojen kohdalla, jotka eivät astevaihtelun piiriin kuulu esimerkiksi *kämmen*-sana sai monikon illatiivissa muodot *kämpeisiin** ja *kämpiin** (*kämmeniin*).

Astevaihtelun lisäksi toinen vastauksissa esiintynyt piirre, joka kertoo mahdollisesta äidinkielen vaikutuksesta, oli jälkitavujen lyheneminen monikon illatiivissa. Virossa pitkiä jälkitavuja ei esiinny laisinkaan. Voi siis olettaa, että tämän vuoksi monikon illatiivissa muutamissa vastauksissa esiintyy *-sin*-päätteinen taivutusmuoto: *hevosin** (*hevosiin*), *isoisin** (*isoihin*) ja *katuisin** (*katuihin*). Kahdessa viimeisessä muodossa vastaaja on todennäköisesti pyrkinyt muotoihin *isoisiin* ja *katuisiin*, vaikka on tietysti myös mahdollista, että virhe johtuu muunlaisesta sekaannuksesta.

Kolmanneksi, lomakkeissa esiintyi myös erikoista häilyvyyttä äänteen *j* kohdalla, mikä on myös mitä todennäköisimmin viron vaikutusta. Virossa *j*-äänne käyttäytyy eri tavalla kuin suomessa: se voidaan muun muassa jättää

kirjoittamatta, vaikka äännettäessä se esiintyisikin, esimerkiksi suomen erisnimen *Maija* virolainen versio on *Maia*. Tämä viroon piirre selittää sellaiset virheelliset muodot kuin *isoien** (*isojen*) ja *hyllyen** (*hyllyjen*), joissa *j* on unohdettu kirjoitusasusta, vaikka äännettäessä se todennäköisimmin tulisi esille. Taivutusmuodoissa *mallijen** (*mallien*), *äitijen** (*äitien*) ja *postijen** (*postien*) kohdalla vastaajat taas ovat lisänneet *j*:n vastauksiin turhaan.

Tutkimukseen liittyy muutamia hankaluuksia aineiston luotettavuuden suhteen. Ensimmäiseksi on mainittava, että vastaajien määrä jäi hieman alle tavoitteen molempien lomakkeiden kohdalla: olisin toivonut saavani molempiin lomakkeisiin noin 20 vastausta. Lisäksi lomakkeet ovat keskenään hankalasti vertailtavissa, sillä lomakkeisiin vastanneiden opiskelijaryhmien sisäiset tasoerot olivat jo suuria ja lisäksi Tallinnan ja Tarton opiskelijoiden kosketus suomen kieleen poikkesi toisistaan. Kuitenkin lomakkeiden vastaukset olivat muutamaa poikkeusta lukuunottamatta selkeästi luettavissa, luokiteltavissa ja taulukoitavissa. Puutteistaan huolimatta aineisto vastasi tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin ja näin ollen tutkimuksen tavoite täyttyi. Tutkielma antoi myös runsaasti virikkeitä jatkotutkimukseen.

Tätä tutkielmaa tehtäessä ja sen puutteita, joita edellä käsiteltiin, pohdittaessa löytyi myös useita ideoita tämän aiheen laajempaan tutkimiseen. Koska äidinkielen vaikutusta muutamissa tapauksissa oli selvästi huomattavissa, mutta tämän tutkielman aineiston testisanat eivät riittäneet kyseisen seikan toteamiseen laajemmin kuin astevaihtelun kohdalla, ei voida luotettavasti puhua laajasta äidinkielen vaikutuksesta suomen monikon genetiivin ja illatiivin muodostamisessa virolaisilla suomen kielen opiskelijoilla. Kuitenkin, jos aineistoa laajentaisi niin, että mukana olisi useampia sijamuotoja, voitaisiin saada selville tarkempia tietoja lähikielisen opiskelijan äidinkielen avusta sijamuotojen muodostamisessa. Tällöin testiin tarvittaisiin sijamuoto, jonka muodostus on virossa 1) täysin suomen kyseisen sijamuodon muodostuksesta poikkeava ja sijamuoto, jonka muodostaminen on 2) mahdollisimman samanlainen suomen kyseisen sijamuodon muodostamisen kanssa. Myös testisanoina pitäisi olla selkeästi kahdenlaisia sanoja: 1) sellaisia sanoja, joiden yhtäläisyys virolaisen sanan kanssa voisi mahdollisesti

aiheuttaa sekaantumista tai auttaa suomalaisen taivutusmuodon muodostamisessa ja 2) sellaisia sanoja, joilla ei ole minkäänlaista vastinetta viron kielessä.

Toinen idea äidinkielen vaikutuksen selvittämiseksi on vertailuryhmän käyttäminen. Tällöin vertailuryhmän jäsenten tulisi olla suomen kielen opiskelijoita, joiden äidinkieli eroaa rakenteellisesti ja sanastonsa puolesta suomesta täysin. Esimerkiksi venäjänkielisiä suomenopiskelijoita olisi mielenkiintoista ottaa tutkimukseen mukaan, sillä heidän suomen kielen opiskelunsa eroaa varmasti paljon virolaisten suomen kielen opiskelusta. Voidaan helposti olettaa, että virolaisen on helpompi oppia suomen kieltä kuin esimerkiksi venäläisen, mutta äidinkielestä voi ilmetä virolaiselle suomen opiskelussa myös haittaa. Lisäksi asenteelliset lähtökohdat suomen opiskeluun voivat vaikuttaa kielen oppimiseen: Voisiko olla niin, että virolaiset opiskelevat suomea sen läheisyyden vuoksi kevyemmällä asenteella kuin venäläiset? Koska virolaisen on helppo saavuttaa suomen kielessä taso, joka mahdollistaa kommunikoinnin, tuntuu kieliopin pedanttinen opiskelu mahdollisesti turhalta. Kun taas venäjän kieliopilliset systeemit, esimerkiksi taivutussysteemi, ovat kielten rakenteellisten erojen vuoksi erilaiset kuin suomen, on venäläisen joka tapauksessa opetettava myös kielioppia saavuttaakseen jonkinlainen kommunikatiivisuus. Avoimeksi jää siis kysymys, onko lähikielisen muita helpompi vai vaikeampi opiskella suomea. Tästä muodostuisikin oiva tutkimuskysymys, josta tämän tutkielman jatkotutkimus voisi ottaa selon.

LÄHTEET

- ALVRE, PAUL 1969: Soome keeleõpetuse reeglid. Kirjastus Valgus, Tallinn.
- ARISTE, PAUL 1981: Keelekontaktid. Eesti keele kontakte teiste keeltega. Kirjastus Valgus, Tallinn.
- ELLIS, ROD 2002: *The Study of Second Language Acquisition*. 9. painos. Oxford University Press.
- ERELT, MATI & ERELT, TIJU & ROSS, KRISTIINA 2000: Eesti keele käsiraamat. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn.
- ERELT, MATI 2003: Estonian language. *Linguistica Uralica*, supplementary series /volume 1. Estonian Academy Publishers, Tallinn.
- FRIES, CHARLES C. 1945: *Teaching and learning English as a foreign language*. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- GRÜNTAL, RIHO 2003: *Finnic adpositions and cases in change*. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia, Helsinki.
- HAKULINEN YM. = ISO SUOMEN KIELIOPPI 2004 (TOIM. HAKULINEN, AULI; VILKUNA, MARIA; KORHONEN, RIITTA; KOIVISTO, VESA; HEINONEN, TARJA RIITTA; ALHO IRJA) Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 950.
- HASSINEN, SIRJE 2002: *Simultaaninen kaksikielisyys – Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- HÄKKINEN, KAISA 1996: *Suomalaisten esihistoriaa kielitieteen valossa*. Tietolipas 147. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- 2002: *Suomen kielen historia 1 – Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- 2004: *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. Wsoy, Helsinki.
- IKOLA, OSMO 1984: *Suomen kielen historia. Nyky-suomen rakenne ja kehitys 2 – Näkökulmia kielen vaihteluun ja muuttumiseen* — Heikki Paunonen — Päivi Rintala (toim.) s. 111—138. Tietolipas 95. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- JAMES, CARL 1980: *Contrastive analysis*. Longman, London.

- KAIIVAPALU, ANNEKATRIN 1998: Eesti ja vene õpilased soome käändsõna mitmuse vormide moodustajatena. Testi tulemuste statistiline ülevaade. AFinLA Series, Puolin ja toisin – suomalais-virolaista kielentutkimusta — Minna-Riitta Luukka — Salla Sigrid — Hannele Dufva (toim.) s.115—129. Jyväskylä.
- KASK, ARNOLD 1984: Eesti murded ja kirjakeel. Kirjastus Valgus, Tallinn.
- KORHONEN, MIKKO 1992: Uralin täällä ja tuolla puolen. Uralilaiset kansat – tietoa suomen sukukielistä ja niiden puhujista — Johanna Laakso (toim.) s. 20—48. Wsoy, Helsinki.
- 1996: Typological drift in the Finno-Ugrian languages with special reference to the case system. Typological and historical studies in language by Mikko Korhonen – a memorial volume published on the 60th anniversary of his birth. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- KULTALAHTI, OUTI-MARIA 1997: Tunnusmerkkisyys virolaisten suomen puhujien vaikeuksien selittäjänä. Pro gradu -työ. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- KUUSK, MARGIT 2005: Suomi selväksi – Soome keele õpik. 5. painos. Eesti Keele Sihtasutus, Tartu.
- KÜNNAP, AGO 2002: Kas uued laensõnad ohustavad eesti keele tulevikku? Emakeel ja teised keeled III — Liina Lindström — Oksana Palikova (toim.) s. 104—110 Tartu ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetooli toimetised 1, Tartu.
- LAAKSO, JOHANNA 1992: Itämerensuomalaiset sukukielemme ja niiden puhujat. Uralilaiset kansat – tietoa suomen sukukielistä ja niiden puhujista — Johanna Laakso (toim.) s. 49—55. Wsoy, Helsinki.
- LADO, ROBERT 1957: Linguistics across cultures. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- LATOMAA, SIRKKU 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemisesta? Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita N:o 1. Kohdekielenä suomi – Näkökulmia opetukseen —Eija Aalto — Minna Suni (toim.) s. 9—31. Jyväskylän yliopisto.
- LEHIKONEN LAILA & KIURU, SILVA 1998: Kirjasuomen kehitys. Uudistettu laitos. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LEHISTE, ILSE 1988: Lectures on Language Contact. The MIT Press, Massachusetts.

- LINDBLOM, EILA M. 1977: Äidinkielen vaikutuksesta vieraan kielen oppimiseen. Jatko-opiskelututkielmia ja selosteita. Opetusministeriö, Helsinki.
- MARTIN, MAISA 1995: *The Map and the Rope: Finnish Nominal Inflection as a Learning Target*. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 38. University of Jyväskylä.
- 1999: Suomi toisena ja vieraana kielenä. Kielenoppimisen kysymyksiä — Kari Sajavaara — Arja Piirainen-Marsh (toim.) s. 157—178. Jyväskylän yliopisto.
- NEVIS, JOEL 1987: *The Comitative, Terminative, Abessive and Essive as Clitics in Estonian*. – *Ural-Altische Jahrbücher. Neue Folge. Band 7*. s.77—98. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- PAUNONEN, HEIKKI 1976: *Allomorfiin dynamiikka*. *Virittäjä* 1976. *Opuscula instituti linguae fennicae* 52. Helsingin yliopisto.
- 1991: Kontrastiivisen tutkimuksen periaatteista ja niiden soveltamisesta suomen ja unkarin vertailuun. *Suomi ja unkarin rinnakkain – suomalais-unkarilaisia kontrastiivisia tutkielmia* 38. Turun yliopisto.
- RAPOLA, MARTTI 1962: *Vanha kirjasuomi*. Tietolipas 1. Toinen, uudistettu painos. Helsinki.
- REMES, HANNU 1983: *Viron kielioppi*. Wsoy, Helsinki.
- 1989: Suomen ja viron nominien taivutustypologiaa. *Lähivertailuja* 4. 1989. Jyväskylä.
- 1994: Eräiden suomen morfofonologisten vaihtelujen virolaisista vastineista. *Lähivertailuja* 7. 1994. Suomalaisen ja yleisen kielitieteen julkaisuja, Turun yliopisto.
- 1995: Suomen ja viron vertailevaa taivutustypologiaa. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, Oulun yliopisto.
- SAJAVAARA, KARI 1999: *Kontrastiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi*. *Kielenoppimisen kysymyksiä* — Kari Sajavaara — Arja Piirainen-Marsh (toim.) s.103—128. Jyväskylän yliopisto.
- 1999: *Toisen kielen oppiminen*. *Kielenoppimisen kysymyksiä* — Kari Sajavaara — Arja Piirainen-Marsh (toim.) s. 73—102. Jyväskylän yliopisto 1999.
- SAVIJÄRVI, ILKKA 1992: *Viron kirjakielen varhaisvaiheet suomen peilissä*. *Lähivertailuja* 6. 1992. Joensuu.

- SULKALA, HELENA 1994: Suomi toisena kielenä kielisukulaiselle. Lähivertailuja 8. Oulun yliopisto.
- SUOMEN HISTORIAN PIKKUJÄTTILÄINEN 2001/1987: PANU PULMA, TUOMO OLKKONEN. Kahdeksas painos. Wsoy, Helsinki.
- SUOMEN KIELEN PERUSSANAKIRJA 2004 — Risto Haarala — Marja Lehtinen — Eija-Riitta Grönros — Taru Kolehmainen — Irma Nissinen (toim.) 2. painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- TALVE, ILMAR 2004: Eesti kultuurilugu – Keskaja algusest Eesti iseseisvuseni. Ilmamaa, Tallinn.
- TANNBERG YM. = EESTI AJALUGU 2001 — Tõnu Tannberg — Ain Mäesalu — Tõnis Lukas — Mati Laur — Ago Pajur (toim.) Kirjastus Avita, Tallinn.
- WEINREICH, URIEL 1976: Sprachen in Kontakt – Ergebnisse und Probleme der Zweisprachigkeitsforschung Mit einem Nachwort von A. de Vincenz. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München.
- WHITE, LEILA 1997: Suomen kielioppia ulkomaalaisille. Kolmas painos. Finn Lectura Ab, Helsinki.
- ZETTERBERG, SEPPO 2003: Henrik ja hänen Liivinmaan kronikkansa. Esipuheena Henrikin Liivinmaan Kronikassa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ankeetküsitlus A

ISIKUANDMED

Sünniaasta: _____

Sugu: mees _____ naine _____

Sünnikoht (linn ja riik): _____

Kodakondsus: _____

Elukoht käesoleval ajal: _____

Haridus:

_____ põhikool

_____ kutsekool/ kutseharidus

_____ gümnaasium

_____ kõrgharidus, ülikool: bakalaureuseõpe _____ magistriõpe _____ doktoriõpe _____

_____ kõrgharidus, muu õppeasutus: _____

amet (kui üliõpilane, märkige õppeasutus):

emakeel/esimene keel: _____

Mis muid keeli peale emakeele kasutate kodus? _____

Mis muid keeli oskate? (nimetage keel ja hinnake ise keeleoskuse taset: väga hea /hea / rahuldav/ algtase)

Kui kaua olete soome keelt õppinud?

(märkige ringiga sobiv alternatiiv)

- a) alla ühe aasta
- b) 1-2 aastat
- c) 2-3 aastat
- d) üle kolm aastat

Miks tahate/tahtsite soome keelt õppida?

(märkige ringiga sobiv variant, variante võib olla mitu)

- e) ma tunnen huvi soome keele vastu, kuid mul pole sellest mingit otsest kasu
- f) mul on vaja soome keelt praegusel või tulevasel töökohal
- g) mul on soome sugulased, tuttavad või sõbrad
- h) eriti ei taha/tahtnud, aga soome keel on kohustuslik õppeaine

i) muu põhjus:

Kas kasutate soome keelt ka mujal kui tunnis?

- a) vaatan soome televiisorit
- b) loen soome ajalehte/kirjandust
- c) kasutan soome keelt tööl
- d) kasutan soome keelt sõprade ja tuttavatega rääkides
- e) midagi muud: _____

Kas olete Soomes elanud või käinud seal?

- a) olen käinud (alla kahe nädala, kui kõik päevad kokku lugeda)
- b) olen käinud tihti (üle kahe nädala, kui päevad kokku lugeda)
- c) olen elanud alla poole aasta, linna nimi: _____
- d) olen elanud rohkem kui pool aastat, linna nimi: _____

Suur aitäh vastuste eest!

Moodustage järgmistest sõnadest mitmuse omastav (=pluurali genitiiv, vastab küsimusele kelle? mille?) ja mitmuse sisseütlev (=pluurali illatiiv, vastab küsimusele kellesse? millesse?)

	mitmuse omastav (pluurali genitiiv)	mitmuse sisseütlev (pluurali illatiiv)
nagu näiteks	nainen <u>naisien</u>	<u>naisiin</u>
	matto <u>mattojen</u>	<u>mattoihin</u>
1. ajatus	_____	_____
2. hauska	_____	_____
3. hevonen	_____	_____
4. hylly	_____	_____
5. iloinen	_____	_____
6. iso	_____	_____
7. katu	_____	_____
8. kokous	_____	_____
9. koti	_____	_____
10. kunta	_____	_____
11. laitos	_____	_____
12. lasi	_____	_____
13. malli	_____	_____
14. millainen	_____	_____
15. posti	_____	_____
16. punainen	_____	_____
17. tylsä	_____	_____
18. vastaus	_____	_____
19. yleinen	_____	_____
20. äiti	_____	_____

Ankeetküsitlus B

ISIKUANDMED

Sünniaasta: _____

Sugu: mees _____ naine _____

Sünnikoht (linn ja riik): _____

Kodakondsus: _____

Elukoht käesoleval ajal: _____

Haridus:

_____ põhikool

_____ kutsekool/ kutseharidus

_____ gümnaasium

_____ kõrharidus, ülikool: bakalaureuseõpe _____ magistriõpe _____ doktoriõpe _____

_____ kõrgharidus, muu õppeasutus: _____

amet (kui üliõpilane, märkige õppeasutus):

emakeel/esimene keel: _____

Mis muid keeli peale emakeele kasutate kodus? _____

Mis muid keeli oskate? (nimetage keel ja hinnake ise keeleoskuse taset: väga hea /hea / rahuldav/ algtase)

Kui kaua olete soome keelt õppinud?

(märkige ringiga sobiv alternatiiv)

j) alla ühe aasta

k) 1-2 aastat

l) 2-3 aastat

m) üle kolm aastat

Miks tahate/tahtsite soome keelt õppida?

(märkige ringiga sobiv variant, variante võib olla mitu)

n) ma tunnen huvi soome keele vastu, kuid mul pole sellest mingit otsest kasu

o) mul on vaja soome keelt praegusel või tulevasel töökohal

p) mul on soome sugulased, tuttavad või sõbrad

q) eriti ei taha/tahtnud, aga soome keel on kohustuslik õppeaine

r) muu põhjus:

Kas kasutate soome keelt ka mujal kui tunnis?

- f) vaatan soome televiisorit
- g) loen soome ajalehte/kirjandust
- h) kasutan soome keelt tööl
- i) kasutan soome keelt sõprade ja tuttavatega rääkides
- j) midagi muud: _____

Kas olete Soomes elanud või käinud seal?

- e) olen käinud (alla kahe nädala, kui kõik päevad kokku lugeda)
- f) olen käinud tihti (üle kahe nädala, kui päevad kokku lugeda)
- g) olen elanud alla poole aasta, linna nimi: _____
- h) olen elanud rohkem kui pool aastat, linna nimi: _____

Suur aitäh vastuste eest!

Moodustage järgmistest sõnadest mitmuse omastav (=pluurali genitiiv, vastab küsimusele kelle? mille?) ja mitmuse sisseütlev (=pluurali illatiiv, vastab küsimusele kellesse? millesse?)

	mitmuse omastav (pluurali genitiiv)	mitmuse sisseütlev (pluurali illatiiv)
nagu näiteks	käsi <u>käsien</u>	<u>käsiin</u>
	matto <u>mattojen</u>	<u>mattoihin</u>
1. askar	_____	_____
2. hiisi	_____	_____
3. joutsen	_____	_____
4. jälsi	_____	_____
5. kaunotar	_____	_____
6. kiuas	_____	_____
7. kynsi	_____	_____
8. kyynel	_____	_____
9. kämmen	_____	_____
10. liesi	_____	_____
11. nivel	_____	_____
12. paljas	_____	_____
13. pensas	_____	_____
14. pukerrus	_____	_____
15. pursi	_____	_____
16. raitis	_____	_____
17. rieku	_____	_____
18. ränky	_____	_____
19. varvas	_____	_____
20. ystävätär	_____	_____